

בשבח ישוב הארץ

ערך לדפוס

אברהם ישוב

מפרסומי המכון לציונות דתית — ע"ש הרב י. ל. הכהן מימון

בשבח ישוב הארץ

אגרות גדולים

הובאו לדפוס

על-ידי

שמואל הכהן וינגרטן

מוסד הרב קוק • ירושלים

כל הזכויות שמורות למוסד הרב קוק, ירושלים, תשמ"ז
Copyright by Mossad Harav Kook, Jerusalem, 1987

דפוס אלפא, ירושלים

Printed in Israel

מוקדש לכבוד

ר' חיים אריה מזובצקי שיחי'

בהגיעו לגבורות

עבור פעולותיו בתנועת המזרחי

בארצות-הברית ובישראל

על-ידי רעיתו דבורה

רבי שמואל הכהן וינגרטן ז"ל

מאת

יצחק רפאל

ר' שמואל בר' יחיאל מרדכי הכהן וינגרטן הלך לעולמו שבע ימים (ביום ב' בשבט תשמ"ז) ושבע מעשים טובים. בן שמונים ושמונה היה עם פטירתו ועד שנתו האחרונה שקד על תורתו, למד ועיין, כתב, חיבר וחדש. אם כי צמח וגדל במונקאטש, בצל האדמו"ר והגאון רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל, הידוע בהתנגדותו התקיפה והפעילה לתנועה הלאומית, ולמד בישיבת פרשבורג הגדולה, המפורסמת כאנטי-ציונית, נתפס בעודנו צעיר לימים לרעיון הציונות-הדתית והיה מראשי המזרחי ופעיליו בארצו, קרפטר-רוסיה. תוך אהבה והערצה דבק באישיותו של הרב יהודה לייב הכהן מימון, למד מדרכיו והשקפותיו, ואף ליווה אותו בחלק ממסעיו על פני ארצות אירופה למען ארץ-ישראל הדתית ומפעליה.

כאשר עלה לארץ בשנת תרפ"ט, התיישב בירושלים כדי להיות בקרבתו ומבאי ביתו הקבועים. לעתים קרובות היה מוסר מאמרותיו השנונות, חידודיו ותגובותיו המבדחים והחריפים של הרב מימון, אותם רשם מפיו, וכן סיפורים ואנקדוטות על הליכותיו, שהיה להם עד ראיה ושמיעה — וחבל שרק חלק קטן מהם פורסם בדפוס (ראה „סיני“, כרך ס"ח). הוא התאקלם מהר מאד באוירת ירושלים של הימים ההם והפך חלק מנופה החברות. הסתופף בצלם של חכמיה ובילה רבות במחיצתם של רבי חיים יהושע קסובסקי, בעל הקונקורדנציות; הד"ר רבי בנימין מנשה לוין, בעל „אוצר הגאונים“; הרב משה אוסטרובסקי-המאירי; הסופר והמחנך רבי א. מ. ליפשיץ; ד"ר א. י. ברוור, שהתגורר בשכונתם „קריית משה“. באופן מיוחד התקרב לחוגו של הגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים, והיה מבאי ביתו. הוא הוקסם מגדלותו בתורה וממידת אהבתו לכל יהודי. משמו ובלשונו הוא מוסר: „במשך חמישים שנות פעולותי בהוראה בשאלת עגונות לא באה לפני שאלת עגונה שלא מצאתי נימוקים להתיר, מלבד מקרה אחד בשאלה שבאה מרוסיה ואשר למרות טיפולי בענין משך שבועות לא יכולתי למצוא צד היתר ומחמת עגמת נפש על כך חליתי ורק בקושי רב התאוששתי“. הוא היה המקשר והשליח אליו של מפקדת ה„הגנה“ להביא לפניו שאלות דת לפתרון ופסיקה.

לאחר עלייתו לארץ, בשנת ת"ש, של רבו הגאון רבי עקיבא סופר מפרשבורג, היה בין מבקריו הקבועים. יקיר ירושלים היה ומקובל על תושביה. הוא אהב את העיר והיה מסור למוסדותיה. כל פעם שנאלץ היה לצאת מתחומה עשה ככל האפשר כדי לחזור אליה עוד באותו יום, ללון בתוכה. רבים הכירוהו מתוך אשנבו ב„הלואה

וחסכון", שם עבד כקופאי אדיב ומאיר פנים. פעל באגודות צדקה וחסד מקומיות וסייע בכל יזמה תרבותית-רוחנית. כיושב־ראש המועצה הדתית משנת תשי"ד פעל רבות בדרכי נועם לחיזוק החיים הדתיים בעיר ולביצור מפעליה התורניים. היה ממגיניה הנאמנים ועד שנותיו האחרונות פעל במסגרת ארגון „ותיקי ההגנה“, שאת סמלו ומדיו נשא בגאון עת מילא תפקידיו. כל יודעיו חיבבוהו וכיבדוהו.

ברשימותיו המלבבות ב„טורי ישורון“ תיאר פרקי הוי ירושלמי, את אוכלוסייתה המיוחדת של עיר הקודש, על כל רבדיה, את בתי־הכנסת לנוסחיהם וגווניהם העדתיים, ספריותיה הגדולות, הציבוריות והפרטיות, ושיעורי התורה השונים בתוכה.

בכל שעות היום, מאור הבוקר עד חשכת הערב, היה עסוק וטרוד בפעילויותיו המגוונות. היה רץ לדבר־מצוה ותמיד נכון להושיט יד עוזרת, תומכת ומסייעת. כך הכירו בירושלים את האברך הזריז, בעל החזות הנאה, וכך ראוהו בימי זקנה. מעולם לא עייף, לא התלונן ולא נאנח.

עם כל אלה מצא עת לתורה, ללימוד ולעיון. רכש ידיעות רחבות ומקיפות וצמח כחוקר בעל יכולת. תנובתו הספרותית העשירה מפתיעה ממש את כל יודעיו כבעל־בית וכעסקן, שלא שימש ברבנות ולא ישב על קתדרא אקדמית. עיקר כוחו שיקע בחקר היסטורי של הערים בהן חי ולמד. בכרך הראשון של סידרת „ערים ואמהות בישראל“ (תש"ו) בעריכת הרי"ל הכהן מימון, פירסם מאמר ממצה על מונקאטש, מראשית יסודה של קהילה זו עד שילוח בניה „לכיוון בלתי ידוע“. על עיר זאת כתב עוד בשנת 1924 מאמר גדול בלשון ההונגרית, שידעה על בוריה.

במסגרת „ערים ואמהות“ (כרך ז') יצא לאור ספרו על ברטיסלבה, הרי היא פרשבורג (תש"ך) המעטירה, מונר־גרפיה מקפת על תולדותיה, רבניה, אישיה, אירגוניה ומוסדותיה. לא נשאר אף בדל ידיעה בספרים, בעתונים, בכתבי־יד, במיסמכים ובמסורות בעל־פה, שלא ניצל בחיבורו.

קונטרס מיוחד (93 עמ') הקדיש ל„הישיבות בהונגריה“ (תשל"ו) ובו תיאור דברי ימיהן ובעיותיהן, מראשית קיומן עד חיסולן בשואה הנאצית. הוא מוסר פרטים בלתי־ידועים על כל הישיבות, הגדולות והקטנות, במדינה זו ומתעכב במיוחד על ישיבת פרשבורג מיסודו של החת"ס, שהיתה כדבריו „הנר המערבי“ — הישיבה הראשית באירופה המערבית, במקביל לישיבת וולוז'ין — „נר המזרח“. הוא מתאר את הווי החיים ואת סדרי הלימוד, שיטות ההוראה והמגמה החינוכית בישיבה זו, ממנה ראו וכן עשו יתר ישיבות הונגריה, בהן למדו רבבות תלמידים (בשנת תרצ"ט, ערב השואה, עדיין למדו בהן כ־5,000 תלמידים) ומתוכן יצאו גדולי תורה מפורסמים ומחברי ספרים ידועי־שם.

ר' שמואל מדגיש במיוחד את דרך הישיבות הללו הקרובה ללב, שלא להסמך בסמיכת־רבנים את תלמידיהן, פרט לאלה אשר קהילות ביקשו למנותם כרבנים בפועל. המטרה העיקרית היתה הכנת תלמידי־חכמים, כי לפי תפיסתו של החת"ס גם ת"ח חייב להנות מיגיע כפיו. לעיניו עמדה דמותו הקוסמת של הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות, שעל

אף גדולתו בתורה לא שימש ברבנות ועסק במסחר ובבנקאות. לתלמידים המצטיינים נהגו להעניק תואר „חבר“ או „מורנו“. ערך ביבליוגרפי רב לסקירתו את עתוני הישיבות „נטעי בחורים“, „הבחור“, „הישיבה“, „האורה“, „קבוצי בחורים“, „דגל האורה“, „המעייין“, בהם פירסמו רבים מגדולי הונגריה את פרי בכוריהם.

ספר מיוחד הקדיש וינגרטן ל„החתם סופר ותלמידיו“ ויחסם לארץ-ישראל, במסגרת הסידרה „דמויות בציונות ובתולדות הישוב“ ובו פרטים על התלמידים שעלו לארץ-ישראל ואשר פעלו למענה. ב„סיני“ כתב על החתם וההשכלה (כרך י"ב) ועל „הכתב סופר“ ורבי עזריאל הילדסהיימר (כרך ע"ד). כן פירסם בו ממכתביהם של תלמידי החתם בענין ארץ-ישראל.

בסידרת „דמויות“ הופיעה גם מחברתו על הרב יוסף נטונק, מהראשונים לציון ביהדות הונגריה. ראוי לציון גם מחקרו על „השלילה שבשיטת הפירוד בהונגריה“, שנתפרסם בספר השנה של איגוד הסופרים הדתיים „ארשת“ (תש"ד). במרכז חייו הרוחניים של וינגרטן עמדה ההשקפה הציונית-דתית, שלהסברתה תרם מאמרים רבים בפרי עטו. הוא התפלמס תוך הצלחה עם מתנגדי ההתעוררות הלאומית והגן בלהט ובכשרון על הרבנים, שנתנו ידם לתנועת התחיה. בספרו „מכתבים מזויפים נגד הציונות“ (תשמ"ב) הוא בוחן בעמקות ומנתח ביסודיות את המכתבים האנטי-ציוניים המיוחסים לגדולי ישראל, שנתפרסמו בשלושת הכרכים של „דובב שפתי ישנים“ ומצליח להוכיח, ללא צל של ספק, כי רבים מהם הם שקר וזיוף וחוברו תוך כוונה זדונית על שם רבנים בעלי השפעה, גם כאשר ידוע יחסם החיובי התומך בחיבת-ציון ומפעל התחיה, כגון: רבי אורי פייבל שרייאר מבוהורודטשאני, רבי יצחק שמלקיש מלבוב, רבי חיים גלרנטר מקיטוב, רבי גדליה שמלקיש מפשמישל, ורבים אחרים.

חיבורו החשוב ביותר בתחום זה הוא קונטרסו „השבעתי אתכם“ — עיונים ובירורים בענין „שלוש השבועות“ (תשל"ו). יש בו משום תשובה ניצחת למתנגדי רעיון התקומה הלאומית מהחוגים החרדיים, המנסים לבסס את התנגדויותם על בסיס דברי חז"ל ובמיוחד על המאמר במסכת כתובות (ק"א, א') ובצורות שונות במדרשים (תנחומא דברים, שיהש"ר): „שלוש השבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את העובדי-כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדי. ר' זירא מיבעי ליה לכדרי לוי, דאמר שש שבועות הללו למה? תלת הני דאמרן, אינך — שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעו"כ“. רש"י מפרש את הגירסא „שלא ירחקו את הקץ“ בעוונם ומוסיף: „לישנא אחרינא: שלא ידחקו, שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי“.

מעיר וינגרטן, שאם כי רב זירא חשב, כי השבועה שלא יעלו ישראל בחומה מחייבת, בכל זאת לא קבעו הפוסקים את השבועה בספרי ההלכה. דלגו על השבועות ותוקפן הרי"ף, הרא"ש והרמב"ם וכן לא נזכרו לא בהטור ולא בשו"ע. הוא מביא את דברי הגאון האדמו"ר רבי אברהם מסוכאטשוב ב„אבני נזר“: „וכל הפוסקים לא הביאו דין דחמש שבועות

שנשבעו ישראל, דזה אין עסק בהלכה" וכן הוא מצטט מתוך תשובה בכתב־יד של הגר"א הרצוג: „כי מאמר שלש השבועות או ארבע השבועות (בנוסחא אחרת) איננו הלכה פסוקה, שהרי רבינו הגדול ז"ל אינו מביאו ביד החזקה, הלכות מלכים".

בפרק מיוחד הוא מפריך את ההסתמכות של מתנגדי חיבת־ציון על דרשתו של רבי יונתן אייבשיץ בספרו „אהבת ציון" בהפטר פרשת ואתחנן, בה טוען הגאון כביכול נגד ההתעוררות והעליה לארץ־ישראל בזמן הזה. מתוך דרשות אחרות ויתר ספריו הוא מוכיח את ההפך, כי רבי יונתן אייבשיץ התייחס בחיוב לשיבת־ציון וכל דרשותיו ספוגות אהבת ציון ומטיפות לשיבת בנים לגבולם. תוך עיון מדוקדק הוא מפרש ומסביר גם את קטע הדרשה בפר' ואתחנן ומוכיח, שגם הוא עולה בקנה אחד עם דעתו החיובית הכללית ואין בו חלילה נסיגה או סתירה.

תוך בקיאות והעמקה במקורות מרכז וינגרטן את הדעות והמאמרים הרלבנטיים לנוסחאותיהם, מדמה ענין לענין, מנתח כל סברא ומגיע לידי מסקנה ברורה ומבוססת, כי תוקף השבועות בזמן הזה פסק לגמרי ואין להן כל חלות. סיכומיו של וינגרטן בחיבור זה זכו לחיזוק מצד הרש"י ז"ל, המוצא בהם „דברים נכונים וישרים".

וינגרטן עיין וחדש בתחומי תורה שונים ובכולם תוך גישה יסודית ובקיאות בראשונים ובאחרונים. הוא נזקק לשאלות בהלכה, כגון: „לשאלת כיבוי גאז ביום טוב" („סיני" מה), „המקוה במצדה" („סיני" סז), „אין תנאי בנישואין" („סורי ישורון"), „גאוני ירושלים ותקיעת שופר בר"ה שחל בשבת" („סיני" כה), „איסור הוצאת ספרים מא"י לחו"ל" („סיני" לד) ועוד; בהן את שאלת חלוקת התורה לפרקים („סיני" מב) ו„ראשיתן של ההפטרות" (שם, פג), עיין בנוסחי התפילה („סורי ישורון"); בירר שאלות ביבליוגרפיות, כגון: „ירושלמי על סדר קדשים" („סיני" סב), „תשובות שנגנזו" (שם, כה), „זיוף ספרות" (שם, לב) ועוד, והגיב על בעיות אקטואליות לאור המקורות, כגון: „פרשת יוס'ה שוכמכר לדעת הפוסקים" (שם, נג) וכו'.

גם בתגובותיו ובהערותיו וכן במאמרי הביקורת על ספרים שונים הוא מתבלט בידענותו כתלמיד־חכם מובהק.

לפנינו עתה ספרו האחרון, גם בו עסק תוך דבקות ברעיון הציונות הדתית. הוא אהב חיבורו זה וחבל שלא ראהו בצורתו המודפסת, המושלמת.

אם יכונסו בספר מחקריו ומאמריו, הפזורים בכתבי־עת שונים, תהא בו תרומה חשובה לספרות התורנית־מחקרית.

בשבח ישוב ארץ ישראל

בסקרי את המכתבים, התלהבתי למראית עיני. רבים מהם נכתבו ע"י תלמידי החתם-סופר. הנחתי בספרי "החתם סופר ותלמידיו ביחסם לא"י" (הופיע בשנת תש"ה), שהחת"ס השפיע והאציל מרוחו, רוח אהבת ארץ ישראל, גם על תלמידיו, קיבלה, איפוא, כאן, במכתבים האלה, אישור נוסף.

★

אחרי קבלת המכתבים התחלתי מיד בפיענוחם. והעבודה לא היתה קלה כל עיקר.

אך בקשיים גדולים יותר נתקלתי במאמצי לזהות את כותבי המכתבים. במיוחד התקשיתי במכתביהם של רבני רומניה, שלא היו מחברי ספרים, ואף לא מצאתי את שמותיהם בספרי שו"ת, כשואלים דבר-הלכה מאת הרבנים-המשיבים, ופירסומם היחיד ברבים הוא מכתבם באוסף זה. גם עתה, כעבור עשר שנים, לא הצלחתי להשיג נתונים כלשהם על רבנים מספר, כותבי ההמלצות. לא הצלחתי לזהות את השד"ר ר' ישראל שלום, שנציגי החברה "עזרת ישראל, אשכנזים חסידים ופרושים פה עיה"ק ירושלים ת"ו (השם שבחותמת החברה בפנקס-שליחות זה), מציגים אותו: השליח דרחמנא כשמו כן הוא, מבקש שלום ישראל וירושלים ת"ו לשם שמים והניח נפשו בכפו לדפוק על בתי הנדיבים בני נדיבים זרע אברהם העברי — — — הרב שר שלום" וכו'. אברהם יערי בספרו "שלוחי ארץ ישראל" אינו מזכיר אותו. כן לא מצאתי עליו, ועל ביקוריו בערי רומניה, גליציה ואונגריה, ידיעה כלשהי בספרים או בכתבי-עת של התקופה ההיא.

★

כשיצאה לאור בשנת תש"ב הביוגרפיה של רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל מאת הסופר א. י. שחראי (מוסד הרב קוק ירושלים), כתבתי על ספר זה הערות מספר ("במישור", ז' באייר תש"ב גל' ק"ט), וסיימתי: "מרבי עקיבא יוסף שלזינגר ז"ל נשארו עוד כמה וכמה ספרים ורשימות בכתב-יד, הנוגעים לתעמולת העלייה ולהתישבות חקלאית, והם בידי בני-נכדיו, אבל אלה ירשו מאביהם הגדול רק את הקנאות הדתית, והפחד שמא יוכרז אביהם-זקנם לציוני ר"ל, מספיק אצלם למנוע פירסומם של כתב-יד אלה, וחבל".

והנה כעבור עשרים שנה, בראשית תשכ"ד, בא אלי אחד מנכדיו של רבי עקיבא יוסף, והביא לי תכריך מכתבים אורייגנליים, הנוגעים ליישוב ארץ ישראל, וביקש לפרסמם.

המכתבים מסודרים בפנקס שליחות, והם מכתב-המלצה מאת גדולי ישראל, לאיסוף תרומות ל"חברת ישוב ארץ ישראל דקדושה", או כנוסח החותמת הרשמית של החברה — "חברת ישוב ארץ ישראל הק' ע"י עבודת האדמה". צילומי המכתבים מופיעים בקונטרס זה.

ספרו של שחראי נכתב כעשר שנים לפני הופעתו. שחראי עצמו סיפר לי, שהוא מסר את כה"י למו"ל, אבל הוא לא פירסמו בטענה שכה"י נעלם ואבד. אחרי פטירת מחברו נמצא כה"י, כפי שמציין יצחק רפאל בפתח הספר: "על כתב-היד של שחראי ז"ל עברו גלגולים שונים. רבים התענינו בו, אישים ומו"לים, עד שבא "מוסד הרב קוק" והצילו מכליה". גם בפירסום מכתבים אלה חל עיכוב. סיבות שונות, שאין כאן המקום לפרטן, מנעוני מהכנתם לדפוס.

אם כי אין ספק, שרבי עקיבא יוסף עמד מאחורי השליחות הזאת, שמו לא נזכר כלל בפינקס-שליחות זה. אני תמה, איפוא, מאד, מה טעם הוא צריך היה "להתחבא" מאחורי חברת "עזרת ישראל", כאילו היא היוזמת את השליחות, ומשום מה לא הופיע בשמו, כבספריו האחרים, המדברים ביישוב ארץ ישראל? תמיהה נוספת, שגם ידעו הנאמן, ר' מאיר דוד גוטמן, המלווה אותו בכל ההרפתקאות של חיפושי קרקע להתישבות, מייסד חברה להתישבות חרדית, אף הוא אינו משתף בה את מורו ורבו, ר' עקיבא יוסף?

גדלה התמיהה עוד יותר, בהשוותנו את תאריך ייסוד החברה להתישבות ע"י ר' מ"ד גוטמן, לתאריך השליחות של החברה, שלמענה יצא השליח ר' ישראל שלום. תאריך ייסוד החברה, דהיינו היום בו נתקבלו התקנות, הוא כ"א בסיון תרל"ו ("אם המושבות" בעריכת ג. קרסל ע' 39), ואילו תאריך האישור של תכנית השליחות ע"י הביד"צ של הרב מרדישקוביץ, הוא "בין כסא לעשור" תרל"ו, דהיינו הבדל של שלשה חדשים בלבד.

גם השוואת השמות של החברות מביאה אותך להרהור, שמדובר כאן במקבילה מכוונת מצד יוזם השליחות. שמה של החברה מיסודו

1 ראה תשובת מהר"ם שיק יו"ד סי' ר"א, בה והו משיב על השאלה, "שמכוח הוצאות הקול והלעז עליו, אינם רוצים לשלוח וליתן" את תמיכתם שהבטיחו לו. כן ראה מכתבו של בעל "מחנה חיים" (תולדות סופרים — קן סופרים, מכתב ע"א, וגם מכתב ע"ד), ואעפ"י שהחסירו בהם את השמות, ברור שהנדון הוא החרם על הספר "בית יוסף החדש".

2 למרות ערבוב התאריכים בדברי פבזנר, אני נוטה להאמין, שהיתה לו לפבזנר אסמכתא כלשהי לדבריו, כאמור, רבי עיי"ש עלה ארצה בשנת תר"ל. לא יכול היה, איפוא, לשלוח חוזר כזה בשנת תרכ"ו. אף לא אחד מחתנו של רע"ש — שמו היה מאיר דוד הכהן. שניים מחתני שמו, אמנם, היה כהן, ושניהם שמו אברהם. האחד, והוא הקשיש — אברהם בר' דוד

של גוטמן, הוא: "חברת עבודת האדמה וגאולת הארץ", ואילו שמה הרשמי של "חברת ארץ ישראל דקדושה", הוא: "חברת ישוב ארץ הק' ע"י עבודת האדמה".

יש לשער, שאלמוניותו של רבי עקיבא יוסף בשליחות זו היתה הכרח המציאות בזמן ההוא, וסיבתה — החרם על ספרו "בית יוסף החדש", שהוצא נגדו בשנת תרל"ה, שנה אחת לפני השליחות. החרם הזה, שנתלו לו השמצות אישיות על רבי עקיבא יוסף, החליש במאד את מעמדו בעולם הרבני, וביחוד בקרב רבני אונגריה¹. ולכן ר' עקיבא יוסף לא היה האישיות המתאימה, שבשמה אפשר היה לפעול בשליחות זו.

פעולה נועזת אחרת מצד ר' עקיבא יוסף, אף היא חייבה אותו להימנע מפומביות יתירה. עליה מספר זלמן פבזנר ("ההד" אדר תר"צ): "רבי עקיבא יוסף שלח את חתנו ר' מאיר דוד הכהן עם חוזר סודי לרוסיה בשנת תרכ"ו לייסד גדוד יהודי לכיבוש ארץ ישראל"². ברור, שהשליחות נתקיימה לא בשנת תרכ"ו. רבי עקיבא יוסף עצמו עלה ארצה בשנת תר"ל, עשר שנים אחרי חתונתו. אם הוא התחתן, איפוא, בתר"כ, הרי שבשנת תרכ"ו עוד לא היה יכול לשלוח את חתנו... אך יש יסוד להניח, שאמנם

הכהן-פרידמן, והוא היה חבר בית-הדין של החרדים, בהנהגתו של הרב מלובלין, בעל "תורת חסד". הוא גם יצא בשליחות חתנו לחו"ל, לאונגריה ולא לרוסיה. מטרת השליחות — סידור ענין הנחלה בפתח-תקוה. הזמן — בשנות החמישים, בערך, שהרי הוא נעשה חתנו של רע"ש בשנות הארבעים. הוא גם לא היה יכול לצאת לרוסיה, שכן נחשב כעריק משום שלא התייצב לשרות בצבא רוסיה, ואז גם אימץ לעצמו את השם פרידמן.

אמנם יתכן שרע"ש שלח, בשנים תרל"ב—ל"ג, שליח לרוסיה, ושמו היה מאיר דוד הכהן, אבל הוא לא היה חתנו. השתדלתי לבדוק את הדבר בארכיונו של פבזנר, אך נאמר לי שעזבונו נמסר לעיריית תל-אביב, וכולו ארוז חבילות-חבילות באחד ממחסני העירייה, וכל עוד שלא ייערך רישום של כל המיסמכים, לא ניתן לבדוק בהם.

בשנים תרל"ב—תרל"ג יצא שליח מטעמו לתעמולה למען יישוב ארץ ישראל, ובמכתב השליחות שניתן בידו הסביר גם את הצורך בהקמת גדודים יהודים למלחמה, בבוא הזמן... דבר זה הטעה את הרבנים הקוראים את מכתבו, שהוא מתכוון לזמן ביניהם, והדבר עורר תמיהה יתירה.

נקטתי בשנים תרל"ב—תרל"ג, שכן באותן השנים הוא עסק בכתובת ספרו "בית יוסף החדש", שבו הוא מביע את רעיונותיו על צבאיות, וכך הוא כותב: "שמה שכתב הרמב"ן במצות עשה ד', נצטוונו אנו לבוא בארץ ולכבוש הערים ולהשיב בה שבטינו — — — שנצטוונו בכיבושה ובישיבתה הוא הלכה. כי הרי נפסק באבן העזר ס' ע"ה ב"פתח-תשובה" (בית יוסף החדש, קול ברמה). ולכן "ולמען להיות מגיבורי כוח, מלומדי מלחמה ההיא אשר באה לפנינו, והיא מלחמת גוג ומגוג — — — להעמיד אנשי חיל אשר על ידם ישראל יעשו חיל — — — צריכין ללמד את בני יהודה קשת מעין תכסיסי מלחמה" (בית יוסף החדש, שערי הבית ע' ב' עמודה ג).

בשנת תרנ"ה הוא חוזר על רעיון זה, ובספרו "ברית עולם" (תרנ"ה, דף מ"ז, מ"ח) הוא כותב: "משה וישראל לחמו בסיחון ויהושע בל"א מלכים ודוד בכל המלכים סביב. וכל אשר יצא למלחמה היה מסוכן בנפשו וכתב גט כריתות לאשתו, כי לא ידע אם ישוב לראות ביתו ובני ביתו". (ראה גם ב"שימרו משפט" תר"ס מ"ד ע"ב).

באותה שנה, תרנ"ה, הוא מממן במקצת את תפיסתו הצבאית-מלחמתית, והוא כותב: "לא אנו ללחום, לא בחרב ולא בחנית ולא בסכנת נפשות, וכו', רק בנתינת דמים וברשות הממשלה יר"ה". ואילו בשנת תר"ס הוא חוזר על דעתו, בקיצוניות יתר, בספרו "שימרו משפט" (תר"ס דף מ"ד ע"ב), בו הוא כותב: "כי

אין להשיג ארץ ישראל בלי מלחמה, כמו שילד לא יולד בלי חבלי לידה — — — ואין מלחמה בלי סכנת נפשות".

בין ההאשמות השונות שבהן השתמשו מתנגדיו בכתב-הפלסטר שלהם, מופיעה גם ההאשמה שהוא מורד במלכות ("שימרו משפט" תר"ס דף ל"ג ע"ב). כנראה שימשו יסוד לכך רעיונותיו אלה על צבא וכיבוש הארץ. יתכן גם שאחד הרבנים בחו"ל, שקרא את מכתב-החוזר של השליח, העיר על הדבר את אזנו של אחד הממונים על כולל אונגריה, ממתנגדיו של רבי עקיבא יוסף.

ההאשמה הזאת ברבים הטילה אמנם על רבי עקיבא יוסף, וביחוד על בני משפחתו בחוץ-לארץ. חותנו, רבי הילל ליי"ש, ביקש מאת הבנקאי יצחק דויטש (נכדו של רבי יצחק דוקלא, רבה של פרשבורג לפני רבי משולם טיסמניץ), ומאת ר' איציק רייך, ראש לשכת האורתודוקסיה באונגריה, להשתדל אצל הממשלה האוסטרו-הונגרית. כן נתבקש באופן טלגרפי ציר אוסטריה-אונגריה בירושלים להגן על רבי עקיבא יוסף שלזינגר ולקחת אותו תחת חסותו.

העובדות הללו הצטרפו לשלשלת ארוכה של סיבות שחייבו את רבי עקיבא יוסף לנהוג זהירות ולא להופיע בפרהסיא ובמפורש גם בפעילות ישוביות. בספרו הוא מזכיר, אמנם, פה ושם, את הפעולה הזאת של השליחות, אבל רק כלאחר-יד ודרך-אגב.

בספרו "ברית עולם" (תרנ"ה דף נ"ג ע"א) הוא כותב: "והייתי מוכרח לשלוח שליח מיוחד על הוצאותי — — — ונסע השליח לקבץ מן קרוב למאתיים גדולי ישראל ורבנים, הסכמתם למעשה ישוב ארץ ישראל הזה (מוכנים למסור למי שרוצה להדפיסם)". בספרו "שימרו משפט" (א' דף ח"י ע"ב) הוא מזכיר שוב את איסוף החתימות, וכותב: "כמאה רבנים נתנו את

חתימותיהם בהסכמה ליישוב ארץ ישראל", ואין כל ספק שהדברים מכוונים להמלצות שבפינקס-השליחות הזה.³

כלאחר־יד הוא מזכיר גם את השד"ר. תוך כדי חיפוש אחר קרנות מתאימות להתיישבות, הוא כותב: "אחר־כך נודע לי מהמשולח שלנו הרבני מ"ה ישראל שלום ע"ה בין חברון וירושלים ישנה לקנייה מהממשלה יר"ה נחלה מצוינת".⁴ ("שימרו משפט" א' דף י"ג ע"ב). ולא רק להתיישבות דאג ר' עקיבא יוסף, אלא גם למתיישבים. בפינקס השליחות הוא ממציא תכנית שלמה ומקיפה. מצד אחד, הוא מזכיר שיש די קרקעות להתיישבות, ומצד שני, ישנם מועמדים המוכנים להפרות את אדמת ארץ ישראל בעבודתם ובזיעת אפם. כהוכחה לכך הוא מביא רשימה

3 רע"ש היה נוהג להשתמש בדפים הריקים של פינקס השליחות לרישום טיוטות ורשימות לזכרון. באחד הדפים נמצא: — "מכתבים ודברים נפלאים אשר נקראו מן החכס־באשי בסטמבול, חבל על דאבדין, כי זה בשטותי חשב לו כי ישוב א"י כמרידה בממשלה חלילה. ונשלם לו שכרו בעוה"ז, כי נקרעה) ממנו ממשלתו" וכו'.

בזמן ההוא היה החכם באשי בסטמבול הרב משה הלוי, הידוע ביחסו השלילי לציונות. כנראה שהיה לו יחס שלילי גם ליישוב א"י. רבי משה הלוי היה החכם־באשי בתורכיה משנת תרל"ב עד תרס"ח. הוא היה אז בן מאה שנה בקירוב, אבל לא מצאתי סימוכין לכך שהוא הושעה משרתו. אחריו נתמנה כחכם־באשי רבי חיים נחום, והוא אמנם הושעה עם המהפכה בתורכיה. המכתבים יכלו, איפוא, להיקרע בסוף תרל"ז, בשובו של השליח ר' ישראל שלום ארצה, דרך קושטא, אבל אז לא היה עוד רבי חיים נחום בתורכיה כלל.

4 ואולי מדובר כאן בקרקעות והמהוות היום את כפר עציון? רע"ש מזכיר כאן את רבי ישראל שלום בברכת המתים — ע"ה (עליו השלום). הוה אומר, שהוא נפטר עוד בשנת תר"ס, לפני הופעת הספר "שימרו משפט". לא יכולתי לקבוע את תאריך פטירתו. המדויק, שכן ב"חלקת מחוקק" לא מצאתי את מצבתו.

5 באחת הרשימות של המוכנים לצאת להתיישבות, כתוב: "והנה אנחנו מן החתומים על המכתב הנדפס סוף ספר דרישת ציון". הכוונה, כנראה, למכתבו של ד"ר לוריא שהופיע בהוצאת הראשונה של הספר "דרישת ציון", והוא

של הרוצים לצאת מן העיר ולהתיישב בהתיישבות חקלאית ("מהעיר אל הכפר"...) ⁵.

★

מי היה השליח רבי ישראל שלום? כאמור לעיל, אברהם יערי לא ידע עליו, מכל מקום אין הוא מזכירו בספרו. גם בספריו של רבי עקיבא יוסף לא מצאתי עליו שום פרטים מלבד הזכרת שמו כ"משולח שלנו". כפי שאחזים מרבני רומניה מזכירים אותם בהמלצותיהם — ויש להניח שקביעתם היא על סמך דבריו של רבי ישראל שלום עצמו — היה מוצאו "מארץ רוסיה" (במכתבי־ההמלצה של רבני גאלאץ), ו"תושב עיה"ק ירושלים" (במכתביהם של רבי אורי שרגא טויבש ורבי יעקב טויבש).

נמצא גם בהוצאת ד"ר ישראל קלוגר. כאן אחד המקומות המעטים שרע"ש מזכיר את הספר "דרישת ציון". תמיחה בעיני, שבכל חליפת המכתבים העניפה של רבי צבי הירש קאלישר אין מכתב להע"ש. ורצה"ק הריץ מכתבים לכל מי שהיתה לו ידיעה עליו שהוא חובב ציון ויכול לסייע ליישוב א"י. היתכן ולא ידע על רע"ש? אולם התמיחה היא גם על רבי עקיבא יוסף. ברעיון יישוב א"י הוא מתעלם, כאילו, מקודמיו, אין הוא מסתמך או מסתייע בארגומנטציה שלהם, ולא הם המפלסים נתיבותם ברעיון ובעבודת יישוב ארץ ישראל.

בספרו "ברית עולם" הוא מזכיר אמנם גם את רבי אליהו מגריידיץ, וגם את ר' צבי קאלישר, בענין יישוב הארץ, והוא מציין גם את ספריהם. בדף מ"ו ע"ב הוא מביא: וכן כתוב בס' "דרישת ציון". בדף מ"ח ע"ב הוא כותב: והגאון המקובל ר' אליהו זצ"ל מגריידיץ בקונטרס "שלום ירושלים" והגאון ר' צבי קאלישר ב"דרישת ציון". שם הוא מביא גם את הראשונים שעוררו לחיבת ציון — הגר"א, רבי עקיבא אייגר והחת"ס.

ואולי טמונה סיבת ההתעלמות מקודמיו בדבריו של רע"ש עצמו שם: "ולא היו הראשונים מתעצלים בדבר חלילה — אך לא השיגה ידם לעשות — — — וכאשר בשנת ת"ר הגיע לבוא מן מלכות שמים ומלכותא דארעא עת לחננה — — — אז התחילו לעורר גדולים אלו ורק במחשבה ודיבור, כי לא יצא מכח אל הפועל. ומי הוא אשר היה הראשון לברך עליו ברוך אומר ועושה? כזה היה רבי הילל מו"ח זצ"ל. הוא וסייעתו, כאשר שלחני ותמכני לעורר על הישוב א"י ולפתח שער בפתח־תקוה" (שם דף מ"ח ע"ב).

הוא עשה רושם רב על הרבנים, איתם בא במגע, ורבים מהם מפליגים בשבחם ומציינים אותו בתארי-כבוד רבים: "הרבני המופלג הותיק יר"ש כקש"ת (רבי י. ל. קנעפיר, קושטא), "הרבני המופלג חכם ושלם" (רבי דוד איזאקסון), "יקר רוח, איש תבונה" (רבי משה לאהר, גאלאץ). ביניהם יש גם המתארים אותו — "הישיש המפואר" (רבי אורי שרגא טויבש), וכן "הרב הצדיק" (רבי יואל אונגאר).

ממכתבים אחדים מתברר לנו, שכותביהם היו שייכים לתנועת "חובבי ציון", ואחדים מהם רואים בהתישבות חקלאית "אתחלתא דגאולה" (ראה מכתביהם של רבי חיים צבי מנהיימר, אונגוואר, של רבי אפרים זילבר, זיליין, וביחוד מכתבו של ר' שמואל צבי ווייס, דיין במונקאטש).

ממכתבו של רבי הלל לי"ש, חותנו של רבי עקיבא יוסף, וכן ממכתבו של רבי שמעון סופר, רבה של קרקא, יוצא מפורש, שמטרת נסיעתו של השליח לא היתה איסוף תרומות והמלצות בלבד, אלא הוצבה לפניו מטרה גדולה הרבה יותר. היה עליו להגיע לוינה, להתייצב לפני הבארון רוטשילד, ולהניע אותו לבוא לעזרת התכנית של יישוב ארץ ישראל.

ר' שלום יוסף לא הגיע, כנראה, לוינה.

★

לפי תאריכי המכתבים שהה רבי שלום יוסף בקונסטנטינופול בא' דר"ח תמוז תרל"ו. מד' בתמוז תרל"ו עד כ"ג באלול היה ברומניה, ומכ"ד באלול עד אחרי הימים הנוראים היה, כנראה, בקולומיאה שבגליציה. מח"י בתשרי תרל"ז עד ט"ו בטבת הוא ביקר בערים אחדות בגליציה. מתאריך זה עד ר"ח ניסן תרל"ז,

שוב אין מוצאים שום מכתב. כנראה, התקיימו עוד בקורים בערי גליציה, והיו מכתבי המלצה נוספים מאת רבניהם הגדולים. אלה הם המכתבים שנקרעו ע"י החכם-באשי בקושטא, דבר שרבי עקיבא יוסף מצטער עליו כל כך. (ראה הערה 3).

מר"ח ניסן תרל"ז עד סוף חודש סיון תרל"ז הוא מבקר בערי אונגריה. בי"ג בניסן שהה במונקאטש. מכאן שחגג שם את חג הפסח. מאונגריה הוא שוב חוזר לגליציה. בשבעה עשר בתמוז הוא מבקר בטהארן ומקבל שם מכתב המלצה מר' לייב קאלישר⁵. המכתב האחרון הוא מז' במנ"א תרל"ז מהורודנקה שבגליציה. אז, נראה, יצא לדרכו לשוב לארץ.

★

בשנת תרל"ח נוסדה פתח-תקוה. מותר, איפוא, להניח, שהכספים שאסף ר' ישראל שלום, הם ששימשו למימון של עשר החלקות שרבי עקיבא יוסף קנה בפתח-תקוה על שם חותנו (ראה ספר היובל של פתח-תקוה ע' ל"א).

בכך מצטרפת חוליה נוספת בשרשרת הזהב של ייסוד פתח-תקוה.

★

בהזכירו את אוסף מאתיים המכתבים מאת גדולי ישראל למען ישוב ארץ ישראל, מסיים ר' עקיבא יוסף את דבריו: "מוכנים למסור למי שרוצה להדפיסם". בטוח אני שבהבאתם לדפוס של המכתבים האלה יש משום קיום צוואה ועילוי נשמה להגאון הפלאי רבי עקיבא יוסף שלזינגר, זכר צדיק לברכה.

שמואל הכהן וינגרטן

מהחותמת של הרבנות מסתבר, שהוא היה רבה של העדה האשכנזית בקונסטנטינופול, בירת תורכיה בימים ההם. היה גדול בתורה, ובתשובות אליו מתארים אותו: "הרב הגדול החריף ובקי" (שו"ת אורי וישעי). תשובות אליו נמצאות בשו"ת "שאלת שלום" לרבי שלום טויבש (ח"א סי' ס"ט, קי"ד, וח"ב סי' ל"ו); בשו"ת "אורי וישעי" לרבי אורי שרגא פייבל טויבש (מהד"ק ח"א סי' ע"ג); בשו"ת "הרא"ש" המחובר ל"קרני ראם" (סי' ג'), וכן בשו"ת "שואל ומשיב" לרבי יוסף שאול נתנזון מהדורה תנינא ח"א פ"ב, אז תושב סריט בברקובינה.

ב'יה

ללכבוד אהב"י ראשי אלופי ישראל אנשי קודש הלולים
הגבירים המפורסמים דורשי ציון וירושלים רודפי צדקה
ויוחסד ובראשם הרבנים המפורסמים ועל גביהם הצדיקים
והוהחסידיים די בכל אתר ואתר כולם יעמדו על הברכה אמן.

באתי כיהודא ועוד לקרא לאשר ולקיים אשר כל הכתוב
לחיים מירושלים ומצפת ת"ו.

השליח דרחמנא הרבני המופלג הותיק ירא שמים כקש"ת
מהו"ר ישראל שלום סג"ל, אשר אכני הראוה אשר שם נפשו
בכפו להיות עוסק במצוה רבה כזו וכאשר יעידון ויגידון
עליו על המכתבים אשר יש תחת ידו בצירוף הפנקס הלזו
כאשר עניניהם יחזו מישירים.

אי לזאת מהראוי והנכון להיות בעזרתו בכל מה דאפשר
עבור העסק הלוז.

ע"ז באתי עה"ח יום ה' דר"ח תמוז תרל"ו
לפ"ק פה קאנסטאנטינאפעל
נאום הצעיר באלפי יהודה המכונה
ליב קנעפיר אב"ד בתוך כל קהל עדת ישרון
אשכנזים

6

A decorative, ornate frame containing the handwritten text "B 25." The frame is highly detailed with scrollwork and floral motifs. The text is written in a cursive script.

[illegible]

רבי משה לאהר

היה רב ולמדן גדול. עמד בהתכתבות הלכתית עם רבי שלום טויבש ובספרו "שאלילת שלום" תשובות מספר אליו. (ח"ב י"ג, צ"ח, קנ"ג, רט"ז, רמ"ו). באחת התשובות הוא מתארו: "לכבוד מחו' רצוי נפשי, הרב הה"ג החריף ובקי ירא ושלם אוצר בלום סופר מהיר כש"ת".
על רבי אלטר בהרב לא מצאתי נתונים כלשהם.

ב"ה

אל כבוד אלופי ונגידי אחב"י המתנדבים בעם יקירי
רוח ואנשי מדע ובראשם הרבנים המופלגים מאה"ג
יושבי כסאות למשפט בכל מקומות מושבותיהם יתברכו
ממעון הברכות וכאו"א לפי מעלתו יתהלל

השנה בא חכם לגבולי ה"ה מוכ"ז הנוכחי הרבני המופלג י"י
יקר רוח איש תבונה מוה"ר ישראל שלום סג"ל מארץ רוסיא
ותכריך מכתבים בידו מהרבנים המאוה"ג יקירי דירושלים
ודעה"ק צפת תבבא"א וגם פנקס מכורז ועלוי ח"י אנשי
עירות הקדושים האלה ומשאר עירות הקדושים באה"ק
ומתוכם הקשבתי כי מוכ"ז הנוכח הלז בחום לבבו נשאו
ורחו ולבו הטהור לנדוד למרחקים לטובת אחב"י המפוזרים
בח"ל להביא אותם שמה אל המנוחה ואל הנחלה כאשר
עיניהם יחזו מישרים בכל המכתבים שיש ת"י הלו וגם כאשר
דברתי עמו הרבה הכרתי כי באמת הוא רוצה בטובת אחב"י
כי דברים היוצאים מן הלב וכו' ע"כ אמרתי עצור במילין מי
יוכל לעורר אחב"י לקרוב את מוכ"ז בכל מקום בואו ולראות
להשתדל עבורו שיוכל להוציא מכה אל הפועל כי כל מי שיש
לו לב להבין יבין וישכיל כי דבר גדול הוא הנוגע לכללות
ישראל לזאת נתתי לו גם מכתבי הלז להיות גם חלקי במצוה
רבה הלזו ולבקש מאחב"י עבורו ועבור כל אחב"י ואקוה
שיתקבל תפילתי לרצון בתוך שאר עתירת הרבנים הדוברים
בצדקה

ובעה"ח יום ב' ד' תמוז תרל"ו גאלאץ

יִהְיֶה מִשֶּׁה לֵאמֹר אֲבֹד"ק גַּלְעָאץ

גם אני באתי לבקש בעד המוכ"ז המופלא יי"ח איש תבונה וכו' מו"ה ישראל שלום סג"ל מארץ רוסיה בקשתי לתמכו ולהיות בעזרו בכל מה דאפשר כי מצוה רבה הוא

וע"ז באתי עה"ח יום ג' ה' תמוז תרל"ו לפ"ק

הק' אלטר בהרב

No 18.

על כבוד אלהים ונאמר אלהים המצדקת דבר ונאמר חן ורחמים
 ונאמר חסד אלהים כל אלהים מושפעים ונאמר חסד אלהים ונאמר חסד אלהים

יד אלל באמת אכיל ביד רחוקה האסור אלל אולי האסור (אולי האסור)
 סוף האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור
 רב ה האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור
 האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור האסור

היה חובב ציון ידוע. כאחד העסקנים הפעילים בתנועת "חובבי ציון" השתתף בשנת תרנ"ה בועידת תנועה זו בגאלאץ. ("חובבי ציון ברומניה" לקלוזנר ע' 276).

בשאלותיו בהלכה היה פונה לשני הגאונים ברר-מניה, לבעל שו"ת "שאלת שלום" (ח"ב סי' ל"ח, נ"ה, קנ"א, רי"ט), ולבעל שו"ת "אורי וישעי" (ח"א סי' ל"ד, ע"ג). תשובות אלו מצויות גם ב"מי באר" לרי"א שור (סי' ג', וס"ו).

כיהן ברבנות בגאלאץ ארבעים וארבע שנה, משנת תרי"ג עד תרנ"ו.

ב"ה

לראשי אלפי ישראל הנגידיים וחשובים רודפי צדקה וחסד פועלי טוב דורשי טובת אחיהם ובראשם הרבנים המאה"ג המפורסמים יושבי על מדין בכל מקומות מושבותיהם כולם יעמדו על הברכה אמן

לאשר ראה ראיתי ביד האיש הנוכחי ה"ה המופלג החכם השלם מו"ה ישראל שלום סג"ל מארץ רוסיה מכתבים שונים מהרבנים הגדולים מאה"ק וגם פנקס מכורד אשר יעידו ויגידון עליו כי איש נכבד הוא ואהבת אחיו המפוזרים באש יוקדת ובוערת על מזבח לבו כיקוד אש ומטרת חפצו ומגמת רחשי לבבו אשר שם נפשו בכפו לנדוד למרחקים מעיר לעיר וממדינה למדינה להביא אותם אל המנוחה על אדמת אבותינו כאשר עיניהם תחזינה מישרים בהמכתבים אשר ת"י. אי ליאת הנני גם אנכי לעורר אתכם אלופי ישראל קרבו את האיש אף עמדו לימין עזרו השתדלו והתאמצו בדבר הזה למען יוכל לבצע את אשר החל לעשות מי יבין ולא יידה כי דבר טוב ומועיל אם יוציא זאת מכח אל הפועל ובטוח אני בכך עם ישרון כי בלי תפונה אתם מעצמכם תתמכו ביד האיש הנוכחי בכל יכלתכם דברי המדבר למען טובת אחב"י

ובעה"ח יום ד' ואו תמוז תרל"ו גאלאץ

אברהם מרגליות אבד"ק גאלאץ

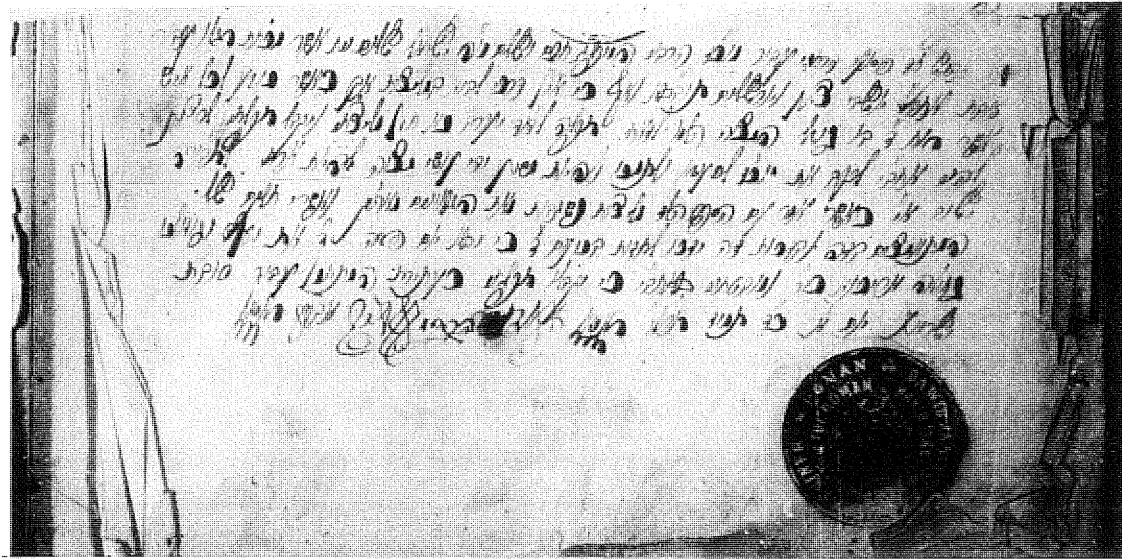
אשר יאמר אלפי ישראל הנגידיים וחשובים רודפי צדקה וחסד פועלי טוב דורשי טובת אחיהם ובראשם הרבנים המפורסמים יושבי על מדין בכל מקומות מושבותיהם כולם יעמדו על הברכה אמן

אשר יאמר אלפי ישראל הנגידיים וחשובים רודפי צדקה וחסד פועלי טוב דורשי טובת אחיהם ובראשם הרבנים המפורסמים יושבי על מדין בכל מקומות מושבותיהם כולם יעמדו על הברכה אמן

רבי דוד איזאקסון

היה בנו של רבי יצחק מקאליש שבגליציה, אחיו של רבי מאיר מפרימישלאן.
היה למדן גדול, ועמד במו"מ הלכתי עם בעל שו"ת "אורי וישעיה" (ח"ב ס' רס"ב), עם בעל שו"ת "שאילת שלום" (ח"ב ס' כ"ב, שם הוא נזכר בשם משה דוד), וכן עם בעל שו"ת "חיים של שלום" (ח"ב ס' ע"ה).
שירת את קהילתו ברומאן חמשים שנה. נפטר בשנת תרס"ח.

ב"ה

אבקש עם פסוקי דרחמי עבור מוכ"ז הרבני המופלג חכם ושלם מו"ה ישראל שלום נ"י אשר מכתת רגליו עבור טובת אחב"י יושבי ציון וירושלים תובב"א ואף כי אין דרכי לבוא במליצות אך כאשר נודע לכל איש אשר רוח ד' בו גודל המצוה הלאה. לזאת תפלה לדוד יערב נא חין מליצתי ויקבל תפילתי לרצון לפני אחב"י לקרב את מוכ"ז לטעודו ולתמכו להיות מסייע ידי עושי מצוה להיות אחד לחבורה ישוב א"י כאשר אמר עם הספר חלז מליצות נשגבות מאת הגאונים מאה"ק ואשרי חלקם של המתאמצים בזה ובזכות זה יזכו לחזות בנועם ד' כי יבוא יום פדה ד' את יעקב וגואלנו גאולה אריכתא כי"ר ומובטחני באחב"י כי יקבלו תפילתי כעתירת המתחנן עבור טובת ישראל יום א' כ"ד תמוז תרל"ו. ראמאן.

חק' דוד בה"ר איזאקסון אבד"ק ראמאן

לצערי לא מצאתי נתונים עליו, נוסף על מה שהוא עצמו כותב במכתבו — שהיה בנו של ר' יעקב טויבש, וחתנו של ר' דוד איזאקסון, וכפי ששמו מעיד עליו — נכדו של ר' אהרן משה, בעל "קרני ראם".

ב"ה

מה מאד האח חמותי ראיתי אור כי יאהל בציון קול מבשר ואומר כי נוסדו הני חברייה קדושה הנקב בשם ישוב אה"ק תוב"א לעדור תוכות עפר אה"ק ולבנות הריסותיה ושממותיה. הנה להלל ולפאר את התכנית הלו, אך למחסור הוא וכל אשר לו לב לדעת ובינה להבין, ישכיל גדול מצוה הלו לעשות צדקה עם האדמה הקדושה מקום מקדשינו ותפארתנו. ואף כי אני כיהודא ועוד לקרא, אחרי כי כבר נאמר על הספר מאת גאוני וקדושי אה"ק דפקיעי שמייהו וגם מליצות מאת גדולי מדינה זו וכאשר נתן מכתב חמי הרב הגאון אבד"פ ראמאן, אך אהבת עמי הבערת כתנור בחלל לבי, היא אשר תשים מהלכים לעטי בחצרות נדיבי עם אלקי אברהם והנפתי את ידי הטבול בים השחרור פרי עטי ויחל משה את פני נדיבי אחב"י, אנא תקבל תפלתם כי יחוסו עליהם לרחמיה להיות לעזר להפעיל זממם לקנות שדה וזכרם בארץ הטובה שהנחיל לאבותינו. הרי ישראל ענפיהם יתנו ופרים ישאו לעם קדוש ולתמוך ידי אחב"י אנשי אמת וצדק השוכנים על חבית הקדוש באהבת תוה"ק ואם אמת חפצנו, מאת ד' יבוא לנו עזרו מקדוש ותפק לנו רצון בזה להפוך זממם ולבצע מעשיהם הטוב ובד' נשים תקותנו.

וכאשר בחרו את הרב המופלג ירא ושלם מוה"ר ישראל שלום הלוי ועמסו עליו המעמסה להיות המעורר את הרבים ונדר ישראל נדר לאלקי יעקב לכתת את רגליו והשליך את נפשו ונפש ב"ב מנגד ולא יביט בצוק העתים בעבור טובת עם בציון ישב, למען להביא אותם אל המנוחה ואל הנחלה שהנחיל לאבותינו. ע"כ חליתי בזה מאת שוקדי התורה ורודפי צדק לשמור את הלוי בבואו באחד משעריכם להיות לו לעזר ולסעד לתמוך בכל אשר יהיו לאל ידם. ובזכות זה ד' ישלח דברו מקדוש ומציון יסייענו ונזכה ליום יאמר ד' התנערי מעפר קומי וישראל עושה חיל נושע (ב"ת) בד' תשועת עולמים ויצמח קרן ישועה להמחילים לד'. יבנה ציון בית מועדינו כעתירת משה עבד ד' הכותב לטובת ציון וירושלים.

יום ב' כ"ה תמוז לסדר והורשתם את הארץ וישבתם בה גוא"ל לישראל יבוא"ל לפ"ק פה ראמאן.

הצעיר אהרן משה טויבש בהרב הגאון וכו' האבד"ק באטושאן וחתן של הרב הגאון האבד"ק ראמאן

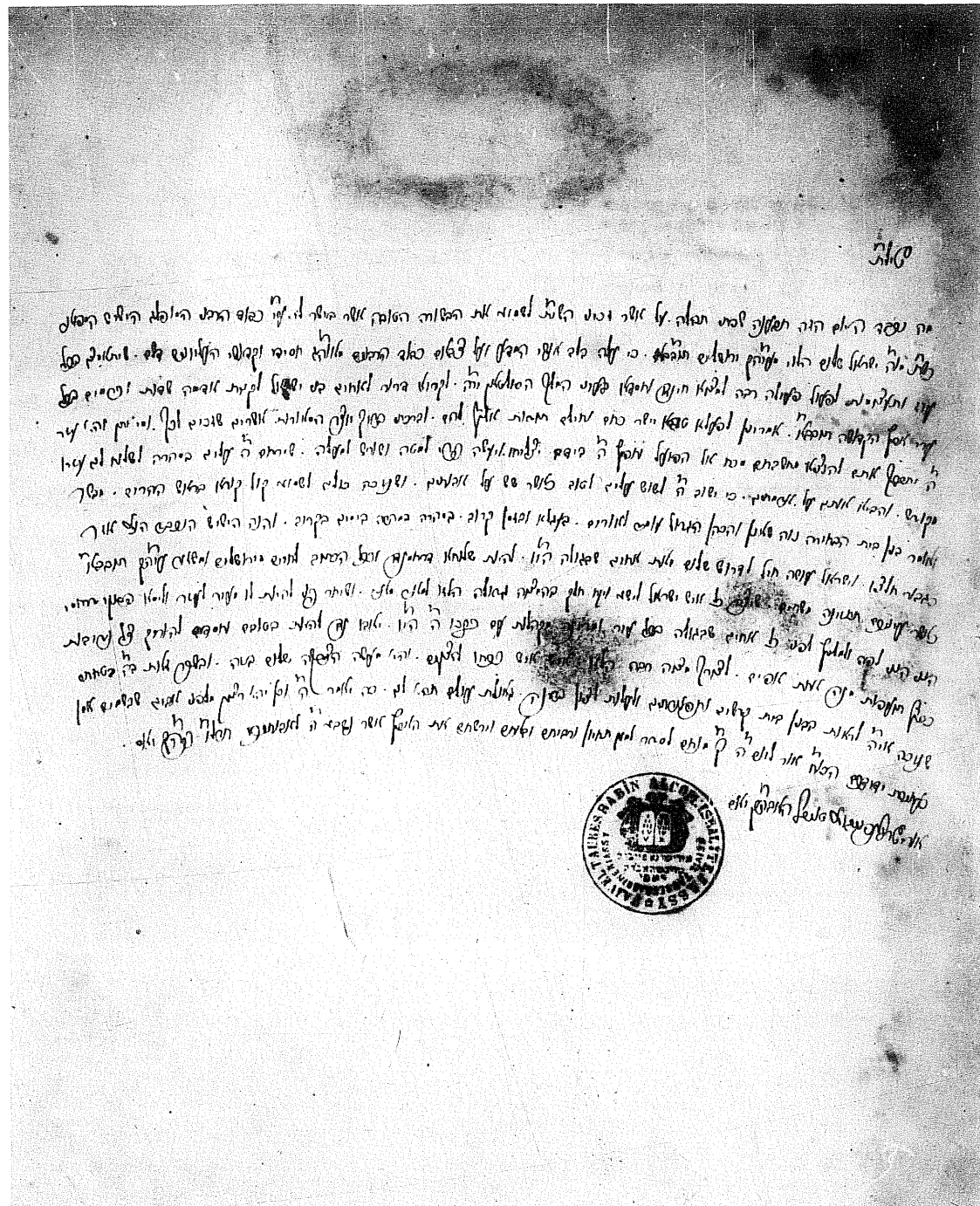
היה בנו של רבי שמואל שמעלקא, בנו של רבי אהרן משה, בעל "קרני ראם" וחתן אחיו רבי שלום, בעל שו"ת "שאלת שלום". כאחיו היה אף הוא מפורסם כאחד מגדולי המשיבים, ואוסף תשובותיו נתפרסם בספר שו"ת "אורי וישעיה".
חידושי אביו רבי שמעלקא רוכזו על ידו ונדפסו בש"ס וילנה (ראה במסכת שבת ופסחים).

שיל"ת

מה נכבד היום הזה תבענה שפתי תהלה על אשר זיכני השי"ת לשמוע את הבשרה הטובה, אשר בישר לי. ע"י כבוד הרבני המופלג, הישיש המפואר כש"ת מו"ה ישראל שלום הלוי מארה"ק ירושלים תובב"א. כי עלה בלב אנשי המדע ועל צבאם כבוד הרבנים מארה"ק חסידי וקדושי העליונים דשם שיתאמצו בכל עוז ותעצומות לפעול פעולה רבה למצוא חינא וחסדא בעיני המלך הסולטאן יר"ה לקרוא דרור לאחינו בני ישראל לקנות אדמה שדות וכרמים בכל ערי ארץ הקדושה תובב"א. אמרינו לפעלא טבא ישר כחם וחילם תודות אלף להם. וברכתי ברוך יוצר המאורות. אשרנו שזכינו לכך ומי יתן והי' עזר ה' יתברך ויעשה פרי למטה ויורש למעלה שירחם ה' עלינו במהרה לשלוח לנו עזרו מקודש להביא אותנו על אדמתנו כי ישוב ה' לשוב עלינו לטוב כאשר שש על אבותינו ושנזכה כולנו לשמוע קול קורא בראש ההרים מבשר ואומר בנין בית הבחירה נזה שאנן והכהן הגדול עומד לאורים בעגלא ובזמן קרוב במהרה במהרה בימינו בקרוב. והנה הישיש הנכבד הנ"ל אור כגבור חלציו וישראל עושה חיל לדרוש שלום מאת אחינו שבגולה הי"ו להיות שליחא דרחמנא וככל הכתוב לחיים מירושלים ומשאר עיה"ק תובב"א כאשר עיניכם תחזינה מישרים שיצא כל איש ישראל לישע ויקח חלק בהמצוה גדולה הלז למאד מאד ושיחרר פני להיות לו מעיר לער ולימא פסוקי דרחמי. הנני הנני לפה ולמליץ לפני כל אחינו שבגולה בכל עיר ומדינה מקהלות עם ברכו ה' הי"ו יטיבו נא להיות בטובם וחסדם להוריק כל נדיבות כסף תועפות מנה אחת אפים לצורך מצוה רבה הלזו איש איש ככחו לרצונם. והיה מעשה הצדקה שלם בזה ובשכר זאת ב"ה בטחתי שנזכה אי"ה לראות בבנין בית קדשינו ותפארתינו ולעלות לציון ברנה גאולה עולם תהיה לנו, כה יאמר ה' וכן יהי' רצון מלפני אבינו שבשמים אמן.

כעתירת ידידכם הכו"ח אור ליום כ' מנחם לסדר למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם תרל"ו פה"ק יאס.

אורי שרגא פייבל טויבש האבד"ק יאס

רבי יעקב טויבש

היה בנו של רבי אהרן משה, בעל "קרני ראס"
וחתנו של האדמו"ר מרוסלא. כיהן כרב בזיידאטשוב
שבגליציה, ואח"כ ברובע "גשר אדום" ביאס. יחד
עם בן אחיו, רבי אורי שרגא, שימש גם כאב"ד
בקהילת יאס.
נפטר בשנת תר"נ.

בעזר השם יתברך שיל"ת

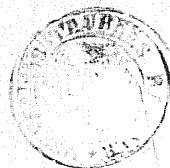
נתמלא כל ביתי אורה מאיש שלם מבשר שלום ה"ה הרבני
המופלג בתורה החסיד כבוד שמו מו"ה ישראל שלום הלוי
מאה"ק ירושלים שעלה על דעת חכמי לב ומדע ומלכם בראשם
הרבנים הגדולים חסידים וקדושים דשם לחזק ישוב אה"ק נ"י
לקנות אדמה שדות וכרמים וע"י השתדלות למצוא חן בעיני
המלך סולטאן יר"ה ליתן רשיון ע"י בכל ערי ארץ הקדושה
תובב"א שיש ליהודים רשות לקנות שדות וכרמים ובכגון זה
אמרין לפעלא טבא כמוהם יישר כחם וחילם לאורייתא אשר
נדבו רוחם לדבר גדול כזה ומי יתן והיה שהש"י יעזור להם
להוציא מחשבבתם מכח אל הפועל לחזק ישוב אה"ק אשר הש"י
עינו ולבו שם כל הימים אכ"י. הרבני המופלג החסיד מו"ה
ישראל שלום הלוי מאה"ק ירושלים תובב"א הוא משתדל
בהתאמצות רב להיות שלוחא דרחמנא עבור זה ומכתת רגליו
לעת זקנתו לזכות במצוה זו ולזכות אחב"י במצוה רבה הלז.
ע"כ באתי במעט דברי לעורר את לבב בני ישראל בני אברהם
יצחק ויעקב חושו נא על מור"י הישיש הזקן הזה ואיש איש
ככחו ומעמסו ומצבו יעניק מטובו וברכתו אשר בך ד' אותו
להיות לו חלק במצוה הזה והיה מעשה הצדקה שלם ובזכות
המצוה הש"י יעזור לנו שנוכה לראות בבנין עיר קדשינו
ותפארתנו ולעלות לציון ברנה במהרה בימינו אמן סלה. כנפש
המעתיך ועינו ולבו צופות לזה שהש"י יזכנו לראות בבנינה בנין
עולם אמן סלה.

יעקב טויבש אבד"ק יאס

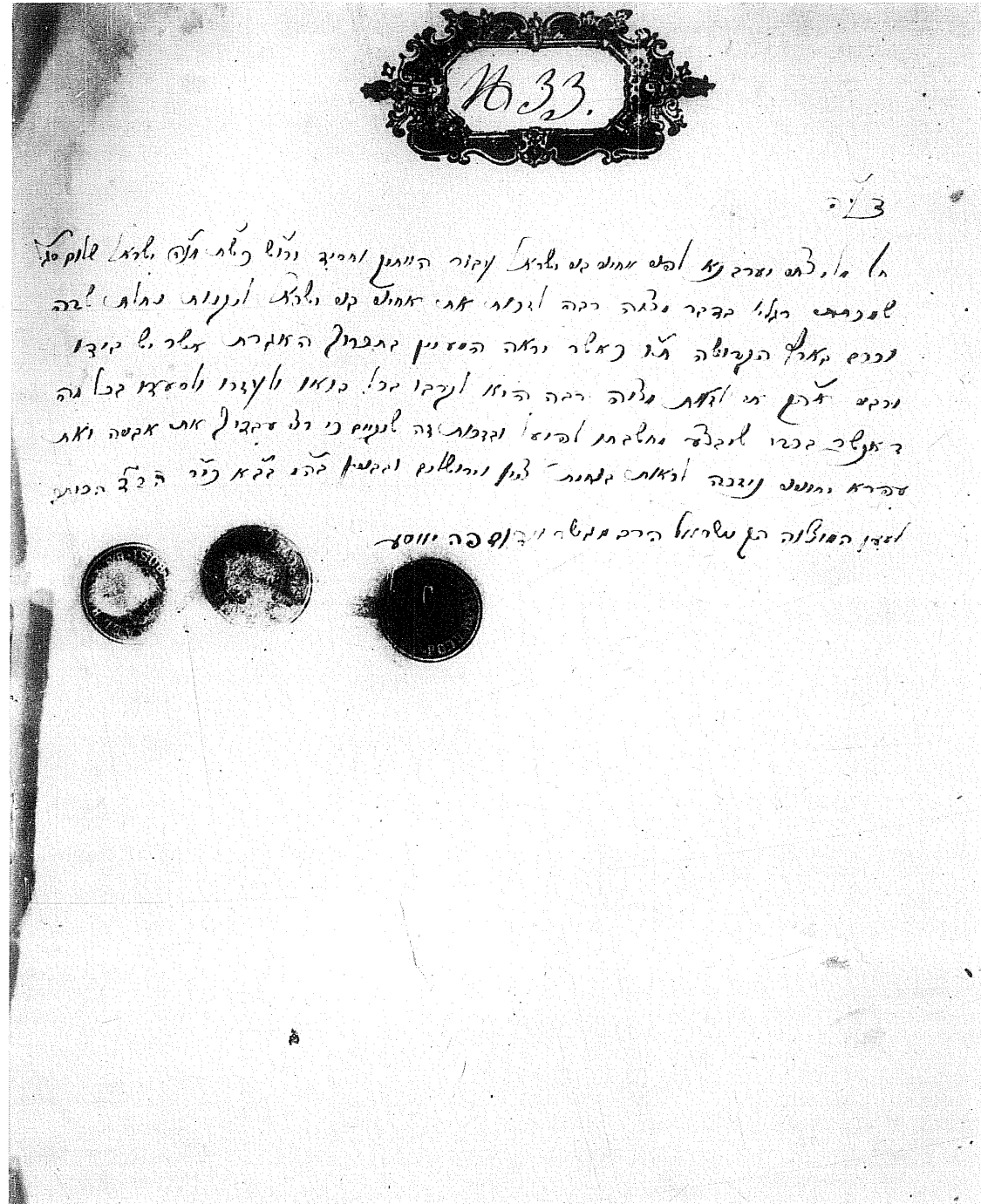
בדבר השם יתברך שיל"ת

נתמלא כל ביתי אורה מאיש שלם מבשר שלום ה"ה הרבני
המופלג בתורה החסיד כבוד שמו מו"ה ישראל שלום הלוי
מאה"ק ירושלים שעלה על דעת חכמי לב ומדע ומלכם בראשם
הרבנים הגדולים חסידים וקדושים דשם לחזק ישוב אה"ק נ"י
לקנות אדמה שדות וכרמים וע"י השתדלות למצוא חן בעיני
המלך סולטאן יר"ה ליתן רשיון ע"י בכל ערי ארץ הקדושה
תובב"א שיש ליהודים רשות לקנות שדות וכרמים ובכגון זה
אמרין לפעלא טבא כמוהם יישר כחם וחילם לאורייתא אשר
נדבו רוחם לדבר גדול כזה ומי יתן והיה שהש"י יעזור להם
להוציא מחשבבתם מכח אל הפועל לחזק ישוב אה"ק אשר הש"י
עינו ולבו שם כל הימים אכ"י. הרבני המופלג החסיד מו"ה
ישראל שלום הלוי מאה"ק ירושלים תובב"א הוא משתדל
בהתאמצות רב להיות שלוחא דרחמנא עבור זה ומכתת רגליו
לעת זקנתו לזכות במצוה זו ולזכות אחב"י במצוה רבה הלז.
ע"כ באתי במעט דברי לעורר את לבב בני ישראל בני אברהם
יצחק ויעקב חושו נא על מור"י הישיש הזקן הזה ואיש איש
ככחו ומעמסו ומצבו יעניק מטובו וברכתו אשר בך ד' אותו
להיות לו חלק במצוה הזה והיה מעשה הצדקה שלם ובזכות
המצוה הש"י יעזור לנו שנוכה לראות בבנין עיר קדשינו
ותפארתנו ולעלות לציון ברנה במהרה בימינו אמן סלה. כנפש
המעתיך ועינו ולבו צופות לזה שהש"י יזכנו לראות בבנינה בנין
עולם אמן סלה.

אשר ישראל

היה רבי, למדן ומחדש חידושי תורה. אחדים מהם
נתפרסמו בעתון התורני "תל תלפיות" שיצא ב-
אונגריה, כרך ט"ו וט"ז.

בע"ה

חן מליצתי יערב נא לפני אחינו בני ישראל עבור הותיק וחסיד
יר"ש כש"ת מהו' ישראל שלום סג"ל שמכתת רגליו בדבר מצוה
רבה לזכות את אחינו בני ישראל לקנות נחלת שדה וחרם
בארץ הקדושה ת"ו כאשר יראה המעיין בתכריך האגרת אשר
יש בידו מרבני אה"ק. אי לזאת מצוה רבה היא לקרבו בכל
בואו ולעזרו ולסעדו בכל מה דאפשר בכדי שיבצע מחשבתו
לפועל ובזכות זה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה
יחוננו נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים ובבנין בה"מ בב"א
כ"ר הכ"ד הכותב למען המצוה.

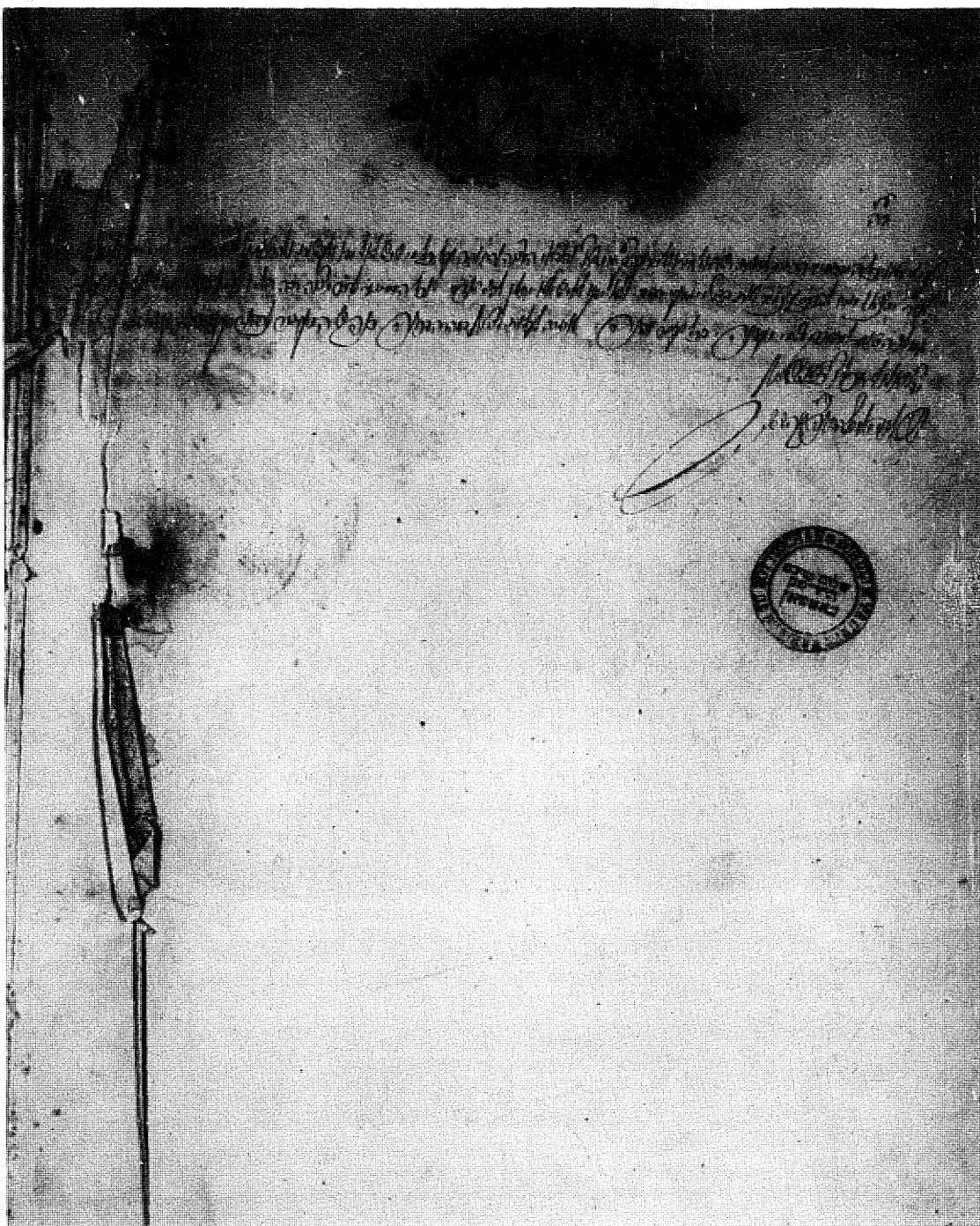
הק' ישראל הרב מגשר אדום פה יאס

נולד בשנת תקפ"ו לאביו רבי שמואל שמעלקא, בנו של רבי אהרן משה בעל "קרני ראס". היה מפורסם כגדול בתורה, ובני-דורו, גם מחוץ לרומניה, פנו אליו בשאלות הלכה.

אוסף תשובותיו נדפס בשני חלקים בספר "שאלת-שלום".

היה רב בטארגו-פרומוס ומשנת תרכ"א בבאטא-שאן.

נפטר בשנת תרמ"ט.

ב"ה

עיני ראו כל המכתבים הכתוב לטובת ישראל בירושלים עיה"ק תובב"א ובודאי המצוה והחובה על כל מי שיש לאל ידו ולעשות ולהתאמץ לטובת אחב"י יושבי אה"ק ולחזק את ידם אשר ימצאו מנוח לפרנס עצמם ואת ב"ב ביגיע כפם ולא ישעו לאיש ולא יחלו לבני אדם וכל המסייע לדבר מצוה רבה הלזו נאמן הא"ל הגדול לשלם ולכלכל כל גמולו הטוב ומחסורם משמי מעונה בכל עבר ופנה ונזכה לעלות לציון במהרה ברינה כנפש המעתיר לכבוד קדושת הארץ ויושבי ירושלים ת"ו.
י"ד אלול תרל"ו באטשאן

שלום טויבש החופ"ק

אב"ד משציסק. דודו של ר' אורי שרגא טויבש.
נזכר בשו"ת "אורי וישעיה".

גאון באה ברחמיך אלהים אבותינו
והנה תקותינו אל השית"ב בדבר הזה
הכבודיך שיהיה לי יתב' יעשה הכל. אמנם מה שביכלתנו לעשות
אנו נעשה ונאמר חז"ל פתחו לי וכי' ואני וכי' כפתחו
מי שאלוהים יתב' יעשה הכל.

גם אנכי באתי במכתבי זה להיות למחזיקי מצוה גדולה טובת
ישראל וטובת ישוב אה"ק והנה תקותינו אל השית"ב בדבר הזה
ועל ידי עזרתו יתב' יעשה הכל. אמנם מה שביכלתנו לעשות
מחויבים אנחנו וכמאמר חז"ל פתחו לי וכי' ואני וכי' כפתחו
של אולם שיהיה בב"א.

ה"ק ארי' לייביש הלוי חופ"ק מאשציסק

רבי הילל ליכטנשטיין

נולד בשנת תקע"ה בעיירה הסלובקית וועטש, היה מתלמידי החתם-סופר ורבו חיבבו מאד. מספרים שהחת"ס אמר עליו, ועל חברו רבי הילל פולאק מסאסרעגען: "קודש הילולים לד'". ואמנם, כל ימי חייו הליכותיו היו הליכות קודש, והיה מתייגע בנסיעות בכל רחבי מדינת אונגריה, לעורר לתשובה ולשמירת מצוות.

בשנת תר"י נתקבל לרב בעיירה מארגארעטען. נבחר לרבה של העיר קלויזנבורג, אלא משום שרבנותו לא אושרה ע"י הרב הראשי במדינת זיבנבורגען, גורש מהעיר, וישב זמן-מה בעיר גרוס-ווארדיין. מששמעו על כך בני קהילתו לשעבר, מיהרו והחזירוהו לרבנות בעיירתם, מארגארעטען. היה גם רב בעיירה סוקסו. בשנת תרכ"ח נתקבל לרבה של קולומיאי אשר בגליציה. הצטיין בעממיותו, והיה אולי ראשון הרבנים שחיבר ספרים שבביל המוני העם ביידיש ("טייטש" יידיש הונגרית).

היה קנאי בלתי מתפשר לתורה ודת, וכשהיה שומע על פירצה באיזה מקום שהוא, מיד נסע לשם לגזור ולתקן. היה היוזם של פסק-דין מיהאלוויץ, מקום בו נתכנסו גדולי הרבנים ב־אונגריה ובמחוזות אחרים במלכות אוסטריה-אונגריה, ביניהם רבי חיים האלברשטאם מצאנז, רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, רבי מאיר א"ש ורבי שלמה גאנצפריד מאונגוואר — כמאה רבנים ודיינים. באסיפה זו נתקבלו הרבה תקנות לחיזוק ושמירת הדת, שנתפרסמו כ"פסק בית דין" ע"ש מקום האסיפה.

בין השאר נתקבלו שם התקנות והאיסורים הבאים: "לדרוש ולשמוע דרשה בלשון אומות העולם" וכו'; "לכנוס להתפלל לביהכנ"ס אשר אין לה בימה באמצע"; "לעשות מלבושים מיוחדים לש"ץ ומשוררים באופן שיהיה דומים לשאר נמוסי דתות"; "האיסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים רק באופן אשר לא יוכלו להסתכל אנשים בנשים, רק יעשו כמנהג קדם" וכו'; להכנס "לבתי כנסיות הנקראים "קאָהר שולען" מאחר שהוא בית אפיקורסות" וכו'; "אסור להעמיד חופה בבהכ"נ רק תהיה תחת שמים", וכו' וכו'. כאמור, היה ר' הילל הרוח החיה בכנסיה הנ"ל ויוזם פסה"ד.

כשנודע לו, בשנת תרכ"ט, על קונגרס היהודים באונגריה, נסע לשם מקולומיאי לנהל תעמולה למען בחירת צירים, שומרי תורה, לקונגרס. ואעפ"י שהוא עצמו לא היה ציר בקונגרס, היה הוא הקובע, בעצם, את עמדות הצירים החרדים בקונגרס ההוא.

אהבה עזה אהב את א"י. וכשם שהיה קנאי לענין שמירת המצוות, כך גדולה היתה קנאותו ליישובה של הארץ. יחד עם חתנו, רבי עקיבא יוסף שלזינגר, היה ממייסדי פתח-תקוה. בימי זקנותו השתוקק מאד לעלות ארצה, אך הדבר לא עלה בידו.

נפטר בשנת תרנ"א, בשנת השבעים ושבע לחייו. (מכתבו זה נדפס גם בספרו "בית הילל", כנראה מתוך העתק שנשאר בארכיונו).

על רבי שמעון סופר ראה להלן ליד מכתבו המיוחד.

בע"ה יום ב' כ"ב אלול תרל"ז קאלאמי

לידידי הגאון החריף עומד בפרץ לוחם מלחמות ד' קש"ת מו"ה זלמן נ"י רב ומורה לעדת ד' היראים בעיר ווין הבירה, נאמר שלם.

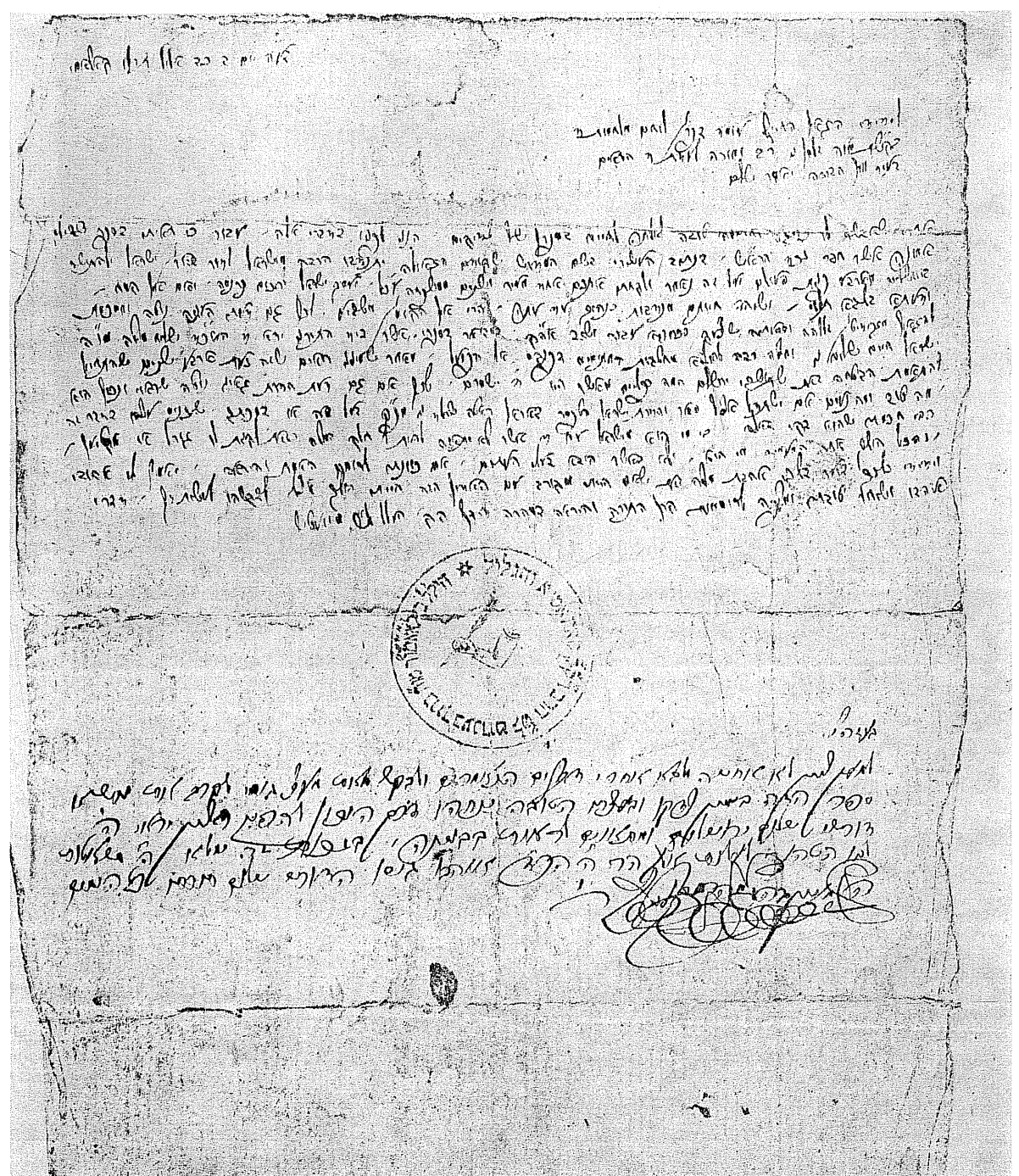
אחרי שאבשר לו כתיבה וחתימה טובה לאלתר לחיים בספרן של צדיקים, הנני לפניו בדברי אלה עבור כי ראיתי בספר שבילי אמונה, אשר חבר נכד הרא"ש בנתיב העשירי בשם המדרש שקודם הגאולה יתנדבו הרבה מיישראל לדור בארץ ישראל ולחתישב בירושלים מארבע פינות העולם ועל זה נאמר ולקחתני אתכם אחד בעיר ושניים ממשפחה עכ"ל ועמד ישראל צריכים פרנסה ואם אין קמח ודעתא בליבא תלי' ושיהי' חיותם מנדבות כנהוג עד עתה. הרי אין הקומץ משביע. לכן גם דעתי העניה נוטה ומסכמת להגאון מגריידיטץ זללה"ה וסייעתי שצעק ככרוכיא עבור ישוב אה"ק כמבואר בספרו אשר ביד התורני ירא ד' המוכיז שליח מצוה מו"ה ישראל חיים שלום נ"י ומצוה רבה להוציא מחשבות החתומים בפנקס, אל הפועל. מאחר שעיינינו רואים שזה כעת ארבע שנים שהתחיל להתאמת הבטחה זאת שתושבי ירושלים המה כפליים מאשר היו ד' ישמרם לכן אם גם דעת הדרת גאווה נוטה שראוי ונכון הוא מה טוב ומה נעים אם ישתדל אצל פאר והדרת ישראל הטפסר באראן ראטה שילד נ"י מפ"פ בעל פה או במכתב שיכניס עצמו בדבר הזה כפי חכמתו שהוא בקי באלה. כי מי הוא מיישראל עם ד' אשר לא יתאזהר להיות לו חלק במצוה הזאת לקנות לו גורל או אקציאון והכל הולך אחרי המעמיד מי הוא ולא כאשר הובא בעלי העתים. אם כוונתו לרומם האמת והיראה — יאמין לי אהובי וידידי שכ"כ בוער בלבי אהבת מצוה זאת שאם הייתי מקורב עם האדון הזה, הייתי הולך אצלו לבקשהו לעשות כן. דברי אוהבו ושורח טובתו ומצפה לרוממות קרן התורה והיראה במהרה דידן.

הק' חילל לי"ש מוועטש

בעז"ה

למען ציון לא אחשה מלבוא אחרי דברים הנאמרים ולבקש מאת מע"כ יגסי לקרב את נושא ספר הזה בימין צדקו ובעצתו הטובה ינחתו דרך הנכון להפיק רצון יראי ה' דורשי שלום ירושלים ומתאווים לראות בבנינה. בזכות זה ימלא ה' משאלות לבו הסהור לעלות אל הר ה' הכ"ד אוהבו גיסו הדורש שלום תורתו כל הימים.

ה"ק שמעון בהגמה"ר משה סופר זצ"ל

שנים רבות שימש כדיין בקולומיאי. היה גדול בתורה ומורה הוראה מובהק. גם ממרחקים באו להתדיין לפניו.

נפטר י"ד באייר בשנת תרנ"ב.

("זכרון לראשונים" לר' ח.צ. תאומים קולומיאי תרע"ד)

רבי משה יהושע ברקוביץ

בקולומיאי וסביבתה היה ידוע בתואר "ראש הישי" בה", שכן היה ראש ישיבה באונגריה, ארץ מוצאו. רבות בשנים כיהן בקולומיאי כדיין ומורה צדק. היה נערץ על אנשי קהילתו, שהתייחסו אליו כאל קדוש וכלאדמו"ר, אף כי לא היה שייך לשום זרם חסידי.

נפטר ערב ר"ח אדר בשנת תרס"ד.

("זכרון לראשונים" לרח"צ תאומים קולומיאי, תרע"ד)

ב"ה

מה נאור רגלי מבשר משמיע שלום אשר שמענו וראינו מכתבים אשר ביד המופלג הירא מו"ה ישראל שלום הלוי מאה"ק ירושלים תובב"א אשר מבשר ומשמיע שלום שהתנדבו נדיבי אחינו בני ישראל לקיים ולהרבות ישוב אה"ק בקניית אדמה ושדות וכרמים אצלי המלך יר"ה שלא יהי' ארצנו שממה וזה בודאי התחלתא דגאולה כמ"ש הרמב"ן על פסוק האלף לך שלמה שגאולתנו תהי' ע"י מלכי א"ה וד' נתן בלב המופלג הנ"ל לכתת רגליו ולטלטל טלטולא דגברא כ' להשמיע בכל ערי ישראל ולעורר לבם שלא ישקטו ולא ינוחו עד שיוציאו דבר זה מכח אל הפועל ועתה עם ד' חזקו ונתחזקה בכל לב עבור ארצנו שלא תהי' שממה וכל איש הישראלי יעשה כל טעדיקי דאפשרי שיהי' לו חלק במצוה זו וד' הטוב יגמור בעדינו לטוב לגמר הגאולה בביאת משיחנו ב"ב אמן.

באעה"ח יום ג' נצבים תרל"ו פה קאלאמאי
הק' זכרי' מנדל ראב"ד ומו"צ פה
הק' משה יהושע ברקוביץ מו"צ פה

היה נערץ על אנשי קהילתו, שהתייחסו אליו כאל קדוש וכלאדמו"ר, אף כי לא היה שייך לשום זרם חסידי. נפטר ערב ר"ח אדר בשנת תרס"ד.

נולד בשנת תק"ץ. חיבר ספרים אחדים, ביניהם
 "דברי שמואל" (חקירות בכללי הש"ס) ו"אימרי
 דעת", (על התרגומים).

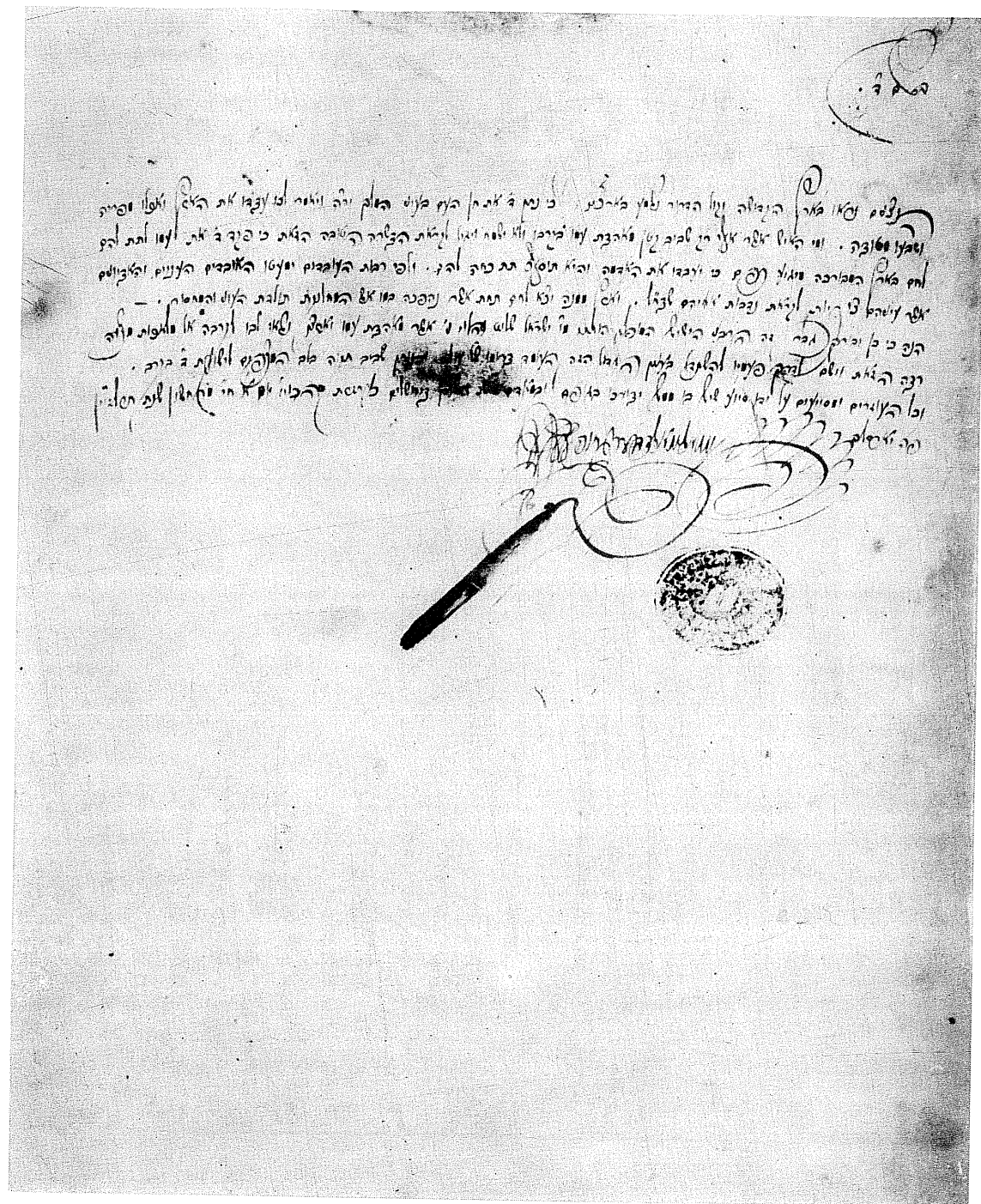
בשם ד'

הנצינים נראו בארץ וקול הדרור נשמע בארצנו. כי נתן ד' את
 חן העם בעיני המלך יר"ה ויאמר לכו עבדו את הארץ ואכלו
 מפריה ושבעו מטובה. ומי האיש אשר רק שביב קטן מאהבת
 עמו בקרבו ולא ישמח ויגל לקראת הבשורה הטובה והזאת כי
 פקד ד' את עמו לתת להם לחם בארץ המבורכה מיגיע כפם
 כי יעבדו את האדמה והיא תוסיף תת כחה להם. ולפי רבות
 העובדים ימעטו האובדים העניים והאביונים אשר עיניהם
 צופיות לקראת נדבות אחיהם שבח"ל וארץ אשר ממנה יצא
 לתם תחת אשר נהפכה במו אש המחלוקת תולדת העוני
 והמחסור.

הנה כי כן יבורך גבר זה הרבני הישיש המופלג הנוכחי מ"ו
 ישראל שלום הלוי נ"י אשר מאהבת עמו וארצו נשאו לבו
 לקרבה אל מלאכות מצוה רבה הזאת וישם לדרך פעמיו
 להשתדל בענין הגדול הזה העומד ברומו של עולם והנותן
 שביב תקוה בלב המצפים לישועת ד' בקרוב. וכל העוזרים
 ומסייעים על ידו סיוע שיש בו ממש יבורכו בגופם ובמאודם
 מאת השוכן בירושלים כעתירת הכו"ח

יום א' ח"י מר חשוון שנת תרלז"י
 פה יארסלב

שמואל וואלדנברג חופ"ק

נולד בשנת תקפ"א בפרשבורג לאביו החתם-סופר.
בשנת תר"ד נבחר לרבה של קהלת מטרסדורף,
מקום רבנותו של אביו לפני שנתמנה לרב בפרשבורג.
כבר בהיותו רב במטרסדורף הביע את רצונו לעלות
ארצה, אך סיבות שונות מנעוהו לקיים את שאיפתו.
אולם אחרי שנבחר לרבה של קראקא בשנת תר"כ,
עלה בידו לעשות הרבה למען יישובה של ארץ
ישראל. בשנת תרל"ט נתן המלצה לרבי נתן פריד-
לנד, מראשוני השליחים למען תעמולת יישוב א"י.
אותה שנה נתן גם הסכמתו לספרו של ר' שמעון
ברמן, ספר תעמולה ליישוב א"י. יחד עם ר' אהרן
מרכוס ייסדו את אגודת יישוב ארץ ישראל ב-
קראקא. בתרמ"ג עורר לטובת המושבה ראש פינה.
הוא ייסד את חברת "מחזיקי הדת" בגליציה,
והוציא עיתון עברי בשם זה, במגמה של חיזוק הדת.
בשנת תרל"ט נבחר לציר הרייכסראט (הפרלמנט)
האוסטרי בווינה. כ"ב שנה היה רב בקראקא. נפטר
בשנת תרמ"ג.

בעזה"י

אל אלופים גבאים דבתי כנסיות ובתי מדרשות דפה ק"ק
המעוטרה חסד ורחמים ה' עליהם יראה בכל טוב סלה

באהבת ציון וחיבת ירושלים באתי לעורר לבב כל נדיב לב
לשים עין חמלה על נושא ספר הזה ה"ה הרבני וכו' מו"ה
ישראל חיים שלום נ"י לאשר במסירת נפש ממש עזב ביתו
לדרוש שלום העיר הקודש ובנותיה כאשר עיני מע"כ תחזינה
מישרים בספרו אשר בידו חתום יד כל אדם יקר מיקרי
ירושלים ושוחרי ישובה של ארץ הקדושה בו. והנה יד שלוחה
אלי מרבנים צדיקים גדולי מדינתנו מבקשים ממני לעשות עמו
אך טוב לסייעו בכל מקום בואו להפוך רצונו הטוב אולי חפץ
ה' בידו יצליח לבנות חרבות ערי יהודה וירושלים בהשתדלות
אצל השרים הגדולים מבני עמנו. נא תמכוהו סעדוהו איש איש
במתנת ידן ישחד בעדו די הוצאות הדרך אשר הוא הולך
במלאכות ה' ימצא לו ופה קהלתנו עכ"פ ללכת לעיר ווינן
והיה שכרם כפול מן השמים, תזכו לראות במהרה בנחמת ציון
וירושלים.

הכ"ד עבד לעבדי ה' פה ק"ק קראקא יום ג' ה' כסלו תרל"ז
לפ"ק בעה"ח

ה"ק שמעון בה"ג מהר"מ סופר זצ"ל

אשר אלופים גבאים דבתי כנסיות ובתי מדרשות דפה ק"ק
המעוטרה חסד ורחמים ה' עליהם יראה בכל טוב סלה

באהבת ציון וחיבת ירושלים באתי לעורר לבב כל נדיב לב
לשים עין חמלה על נושא ספר הזה ה"ה הרבני וכו' מו"ה
ישראל חיים שלום נ"י לאשר במסירת נפש ממש עזב ביתו
לדרוש שלום העיר הקודש ובנותיה כאשר עיני מע"כ תחזינה
מישרים בספרו אשר בידו חתום יד כל אדם יקר מיקרי
ירושלים ושוחרי ישובה של ארץ הקדושה בו. והנה יד שלוחה
אלי מרבנים צדיקים גדולי מדינתנו מבקשים ממני לעשות עמו
אך טוב לסייעו בכל מקום בואו להפוך רצונו הטוב אולי חפץ
ה' בידו יצליח לבנות חרבות ערי יהודה וירושלים בהשתדלות
אצל השרים הגדולים מבני עמנו. נא תמכוהו סעדוהו איש איש
במתנת ידן ישחד בעדו די הוצאות הדרך אשר הוא הולך
במלאכות ה' ימצא לו ופה קהלתנו עכ"פ ללכת לעיר ווינן
והיה שכרם כפול מן השמים, תזכו לראות במהרה בנחמת ציון
וירושלים.

הכ"ד עבד לעבדי ה' פה ק"ק קראקא יום ג' ה' כסלו תרל"ז
לפ"ק בעה"ח

ה"ק שמעון בה"ג מהר"מ סופר זצ"ל

נולד ברוזניק. היה בנו השני של רבי חיים, בעל "דברי חיים".

עוד בחיי אביו נתקבל לרבה של קארשנוף. אחרי פטירת אביו (תרל"ו), התחיל להתנהג כאדמו"ר. נפטר בשנת תרס"ו.

(בית צאנז לרא"י ברומברג ע' ק"נ—קנ"ג)

Ich habe die Ehre Ihnen zu schreiben
 dass ich den 1ten d. M. den Brief von
 dem 2ten d. M. erhalten habe und
 dass ich denselben mit Interesse gelesen
 habe. Ich danke Ihnen sehr für die
 Mittheilung der Thaten des Hrn.
 v. S. und hoffe, dass Sie auch
 noch viele andere interessante
 Nachrichten aus dieser Gegend
 erhalten werden. Ich bin,
 Herr Baron, sehr hochachtungsvoll
 Ihr ergebener Diener
 C. F. W.

הן גם הלום ראיתי אחרי רואי את נדבת לבי חוקקי ישראל המחזיקים ידי מתחילים דברכת גאולה. ואחרי נמכר גאולה תהיה לנו ואחד המיוחד וגאלנו מהרה שנית לעיני כל חי. האם אוכל לההריש ולהתאפק מבלתי תת גם תעודה למען תמוך ידי המתחלצים בגודל המצוה הלזו. אפילו למען האהבת הקיצור קיצרתי אשר כבר קידמוני והפליגו את הענית למעלה ראש. ע"כ אינני נתון להאריר יותר והנני חותם בתי" יום ב' טית לירח טבת שנת גאולה תהיה לנו לפ"ק קראשנוף.

יה"ק זוד האלברשטאם

היה בנו של רבי מאיר נתן, בנו של הגאון רבי חיים מצאנז, ומצד אמו נכדם של האדמו"ר מדזיקוב והאדמו"ר הזקן רבי נפתלי מרופשיץ.

בשנת תרכ"ה נתקבל לרב בעיר בנקובסק, והוא אז צעיר לימים, בן שבע עשרה. בשנת תרל"ה נתמנה לרב בעיר אושפיצין, היא העיר אושוויץ, שנתפרסמה לדראון בשואה הגדולה בתקופתנו.

עמד בקשרי מו"מ של הלכה עם גדולי דורו, רבי יצחק אהרן איטינגא, האב"ד בלבוב; עם רבי יצחק שמלקש, בעל שו"ת "בית יצחק"; עם רבי שמואל אנגל, רבה של רדימישל, ועם רבי אליעזר חיים דייטש בבוניהאד.

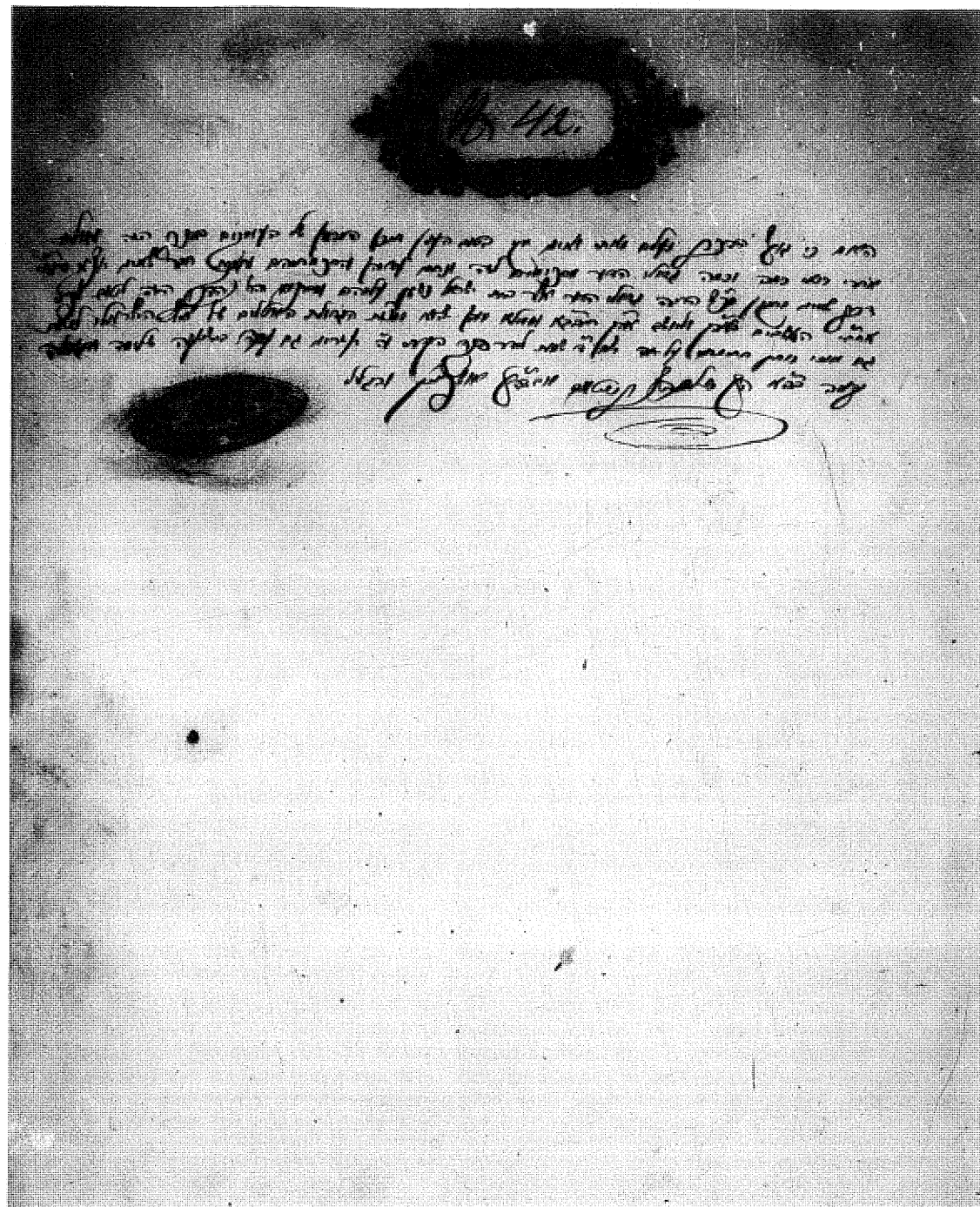
בשנת תרנ"ז עבר לבובוב, שם ניהל ישיבה גדולה, ונתפרסם כרבם של בני הנוער.

נפטר בשנת תרס"ו.

(בית צאנז לרא"י ברומברג ע' קע"ח—קפ"ה)

האם כי גוף הדבר נעלם מאתי ואיני בקי בטוב הענין תוכן המכוון של העוסקים בדבר הזה אולם אחרי רואי כמה וכמה גדולי הדור מסכימים לזה ונתנו עידיהן והסכמתיהם וחזקת חבר שאינו יוצא מתח"י דבר שאינו מתוקן מכ"ש הרבה גדולי הדור אשר בית ישראל נשען עליהם ומסתמא יהי' הדבר הזה לטוב לפני אחב"י היושבים בא"ה ולישוב אה"ק תובב"א וממילא מובן שהוא ממצות הגדולות המוטלים על איש הישראלי לזאת גם אנכי נותן חתימתי על זה יום ד' שמות לסדר פקד פקדתי וה' יעזרונו גם עתה בישועה שלמה ובגאולה קרובה בב"א

ה"ק שלמה האלברשטאם אבדק"ק אשפיצין והגליל

נולד בשנת תק"ס בעיירה רכניץ, ומכאן כינויו — ר' יואל רכניץ. היה שקדן גדול, חריף עצום ובעל זכרון נפלא.

למד אצל רבה של רכניץ, רבי אלכסנדר מייזליש, בעל "תוספת שבת", המשיך ללמוד אצל רבי מרדכי בנעט בניקלסבורג, ומשם עבר לפרשבורג, והיה תלמידו של החתם-סופר. היה מעשה, ורבו החתם-סופר שאל את התלמידים קושיא, והוסיף: מי שיתרץ את הקושיא יקבל ממני פרס דוקאט אחד, הבחור מרכניץ השיב נכונה וזכה בפרס, מאז קראו לו "דוקאטן בחור" (בחור הדוקאט).

מתוך שקידה גדולה רכש ידיעה רבה בשפה הצרפתית והגרמנית, התמחה גם במתימטיקה ובאסטרונומיה, והיה מהבקיאים ביותר בהיכלות קידוש החודש.

התחיל ראשונה לכהן כרב בעיירה שאכטוץ. בשנת תר"ב נתקבל לרבה של פאקש, בה כיהן עד פטירתו בשנת תרמ"ו.

תשובה שלו נגד הריפורמה, שראשיתה בימים ההם, נתפרסמה ב"תורת הקנאות", תשובותיו בהלכה רוכזו בספר "תשובות הריב"א".

ליבו היה ער לענייני ארץ ישראל, וכשהיה עובר בקהילתו רב, בדרכו לארץ ישראל, ערך הוא עצמו את המגבית בשבילו, בדרך כבוד. כשקיבל את ספרו של רבי עקיבא יוסף שלזינגר "בית יוסף החדש", יחד עם החרס שהוכרז עליו, — לא שעה לדבר, "לא פחד מהחרמות — והורה — — שילמדו בו" ("שימרו משפט" דף ל"ז ע"ב). אחד מבעלי-הבתים בפאקש, ר' מרדכי זב פישל, כנראה בהש-ראתו של הרב, תחזיר את הפמפלט "גיתות הבית"

נגד הספר "בית יוסף החדש", בתוספת גפרורים, דהיינו, שהוא ראוי להיות נידון לשריפה. הוא שלח גם לרבי עקיבא יוסף סך הגון בעד 150 ספרים של ב"י החדש.

שמו של השואל את המהר"ם שיק בדבר החרם על ב"י החדש, והוא תלמידו של המהר"ם שיק, הוא ר' יואל צבי בנעט, אף הוא מבעלי-הבתים של הריב"א בפאקש.

הן להרבות דברים בענין הזהה הוא למותר. היש מי שלא ידע ולא יבין כי מצוה גדולה לאחוז אחוזה בנחלת אבותינו להרבות את אבני' ועפרה לחונן ולסייע ידי עושה המצוות במלישב באה"ק ולפרנס את אנשי ביתם שם ביגיעת כפם במלאכת עבודת האדמה, מבלי להעמיס את טרפת ביתם על זולתם. וזוגם לקיים: המצוות התלויות בארץ. רק עתירתי בעד נדרך ספר הפלוגה הצדיק מנ"ה י"ש נ"י המכתת רגליו ומשים לנדר רחוק מעמי לבצע מעשהו אשר החל לעשות לש"ש. לקבלו בכל

מקום בואו בסבר פנים יפות ולהעניק לו מטובם לתת לו צידה לדרכו והי' מעשה הצדקה שלום וד' ישלח מלאכו לפניו להצליחו בדרכו וישם חינו בעיני השר הנגיד יחי' למלאות מבוקשו, כי עיני כל יראי ד' וחושבי שמו ועיני העדה המה הרבנים הגדולים החתומים בספר הלאה עליו ואשרי לו שזכה לזה ובל"ס שירצה ד' את מעשהו ויתברך מעתה ועד ע"ע. הכ"ד המברך לכבוד ארצנו ודקדושהו לכבוד המטפלים ועושי מצוות בוראינו פ"ק פאקש, ר"ח ניסן תרל"ז לפ"ק.

יואל אונגר מרעכניץ חופ"ק והגליל

נולד בפרשבורג בשנת תקפ"ב. למד אצל החתם-סופר. אחרי פטירת רבו בשנת ת"ר, המשיך ללמוד אצל גדול תלמידי החת"ס, רבי מאיר א"ש באונג-וואר, ואחריו אצל רבי בנימין וואלף לעוו, בעל "שערי תורה".

בשנת תרי"ג נתקבל לרב ביעמרינג ובתרי"ח נתמנה לרבה של סן-פטר. בתרכ"ז נבחר להיות רבה של הקהילה במונקאטש. בשנת תרל"ט עזב את מונקאטש ונתמנה לרבה של הקהילה החרדית בעיר הבירה בודפשט.

חיבוריו: "פלס חיים", "שערי חיים" ושו"ת "מחנה חיים", היקנו לו שם כאחד מגדולי התורה בדורו. היה קנאי לדת ומראשי הסיעה של "שומרי תורה" בקונגרס היהודי באונגריה בשנת תרכ"ח. בשנת תרמ"ו החליט לעלות לארץ ישראל, אך באותה שנה נפטר.

("תולדות סופרים" לרבי יוסף צבי סופר)

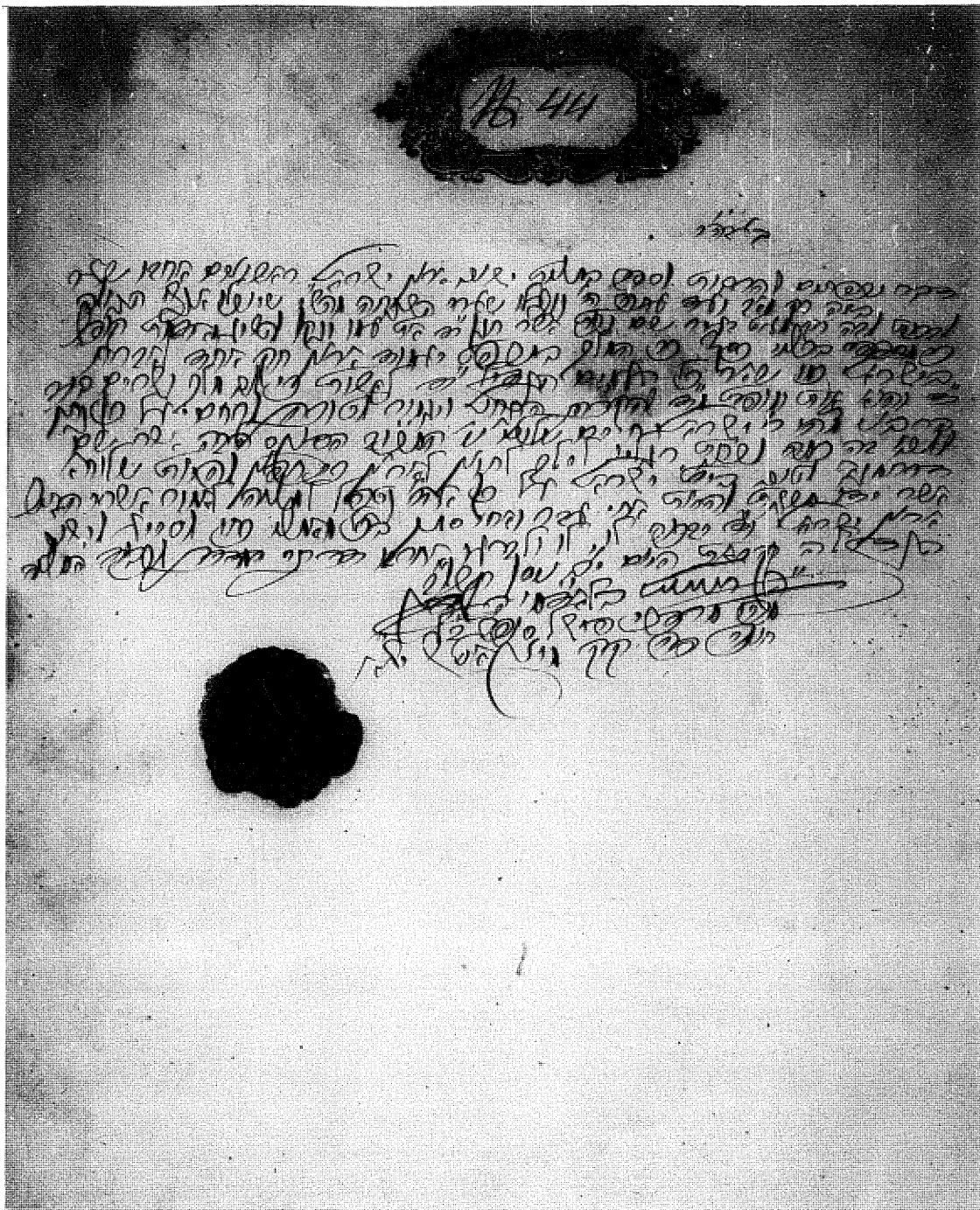
בעה"י

דבר שפתים להרבות לספר במצות ישוב ארץ ישראל ראשונים אחזו שער בזה רק מאז ועד עתה חי' ננעלו שערי השגחה מהש"י שיוכלו אנשי הגולה לזכות לזה רק מעט זעיר שם נחת אשר חנן ד' את עמו ונקל להשיג מאדמת קודש כי מתרפס ברצוי כסף רב המלך במשפט יעמוד ארץ חק אחד לאזרח בישראל כמו שאר כל העמים הגדיל ד' לעשות כי לב מלך ושרים ביד ד' והוא אות ומופת מד' שהקב"ה התחיל ויגמור לטובה לרחם. על כן נתן הרבני מה"ר ר' ישראל חיים שלום נ"י המוכ"ז הפנקס הזה אשר שם ללבו זה כמנה לכתת רגליו לילך לחוץ לארץ כי חפץ להיות שלוחא דרחמנא לטוב בית ישראל על כן אה"ר נטפל למצוה לאמור אשרי האיש אשר ידו תשלח כדי להיות אחי עזר ואחי סמך בכל מאמצי כחו לסייע לשוב ארץ ישראל וד' יזכור לו ולזרעו אחריו דברתי דברי לכבוד המצוה הגדולה הזאת היום י"ב ניסן תרל"ז.

ה"ק חיים בלאד"א הצדיק

מוה"ר מרדכי פישל סופר ז"ל

חונה פה ק"ק מונקאטש יע"א

היה גדול בתורה ומקובל. בקבלה היה תלמידו של רבי צבי אלימלך בעל "בני יששכר". אביו, רבי אברהם, היה תלמיד נאמן לרבי יצחק אייזיק טויב מקאליב, ועל פי בקשתו אמר קדיש אחריו. בקשה זו נשמרה גם ע"י בנו רבי שמואל צבי, ובניו אחריו, שאמרו קדיש ביום הזכרון שלו.

רבי שמואל צבי היה אביהם של רבי יוסף מאיר, מייסדה של אדמורו"ת ספינקא, ושל רבי אהרן, שהיה רב ומנהל ישיבה בבנדיקוביץ, ואחר-כך ממלא-מקום אביו כראב"ד במונקאטש.

רבה של מונקאטש באותו זמן, רבי חיים סופר, בעל שו"ת "מחנה חיים", החשיבו מאד, וביחוד את בניו — שני האברכים רבי יוסף מאיר ורבי אהרן, שהיו רגילים לבוא אליו מפעם לפעם בפלפולי דאורייתא. כשבעל "מחנה חיים" עזב את מונקאטש, הוא אמר: אין אני מצטער על עזיבתו את מונקאטש, אך מצטער אני שלא אוכל להמשיך בשעשוע דאורייתא עם בניו של רבי שמואל צבי.

(מזכרונותיו של אבי ז"ל ומזכרונותיו של ר' וואלף שרייבר, בנו של בעל "מחנה חיים")

הנה גם אנכי הצעיר והשפל באתי להיות סניף לגדולי דורנו אשר כולם פה אחד מעוררים לבבות אחב"י לבצוע טוב מעשה הלזו והעולה על זכרוננו מאמר קטן מדברי חז"ל מדרש שו"ח"ט תהלים ק"ה דרשו ד' ועוזו בקשו פניו תמיד אמר רבי יוסי בר חלפתא לרבי ישמעאל ברי' מבקש אתה לחזות את השכינה בעוה"ז יעסוק בתורה בארץ ישראל שנאמר דרשו ד' ועוזו בקשו פניו תמיד. ע"כ ומי יתן והי' ליגמר בכי טוב ובאם ח"ו לא נזכה לגאולה שלמה במהרה במהרה יקוים בנו לע"ע ואתם תלוקטו לאחד אחד וגו' והיה זה אתחלתא דגאולה.

י"ג ניסן תרל"ז מונקאטש

ח"ק שמואל צבי ווייס דיין פ"ק הני"ל

45.

הנה גם אנכי הצעיר והשפל באתי להיות סניף לגדולי דורנו אשר כולם פה אחד מעוררים לבבות אחב"י לבצוע טוב מעשה הלזו והעולה על זכרוננו מאמר קטן מדברי חז"ל מדרש שו"ח"ט תהלים ק"ה דרשו ד' ועוזו בקשו פניו תמיד אמר רבי יוסי בר חלפתא לרבי ישמעאל ברי' מבקש אתה לחזות את השכינה בעוה"ז יעסוק בתורה בארץ ישראל שנאמר דרשו ד' ועוזו בקשו פניו תמיד. ע"כ ומי יתן והי' ליגמר בכי טוב ובאם ח"ו לא נזכה לגאולה שלמה במהרה במהרה יקוים בנו לע"ע ואתם תלוקטו לאחד אחד וגו' והיה זה אתחלתא דגאולה.

היה דיין ומורה צדק. בזמן כהונתו של רבי צבי אלימלך מדינוב, כרב במונקאטש, היה רבי לייבוש קאלוש אחד מדייניו. נראה, שרבי משולם דב היה נכדו.

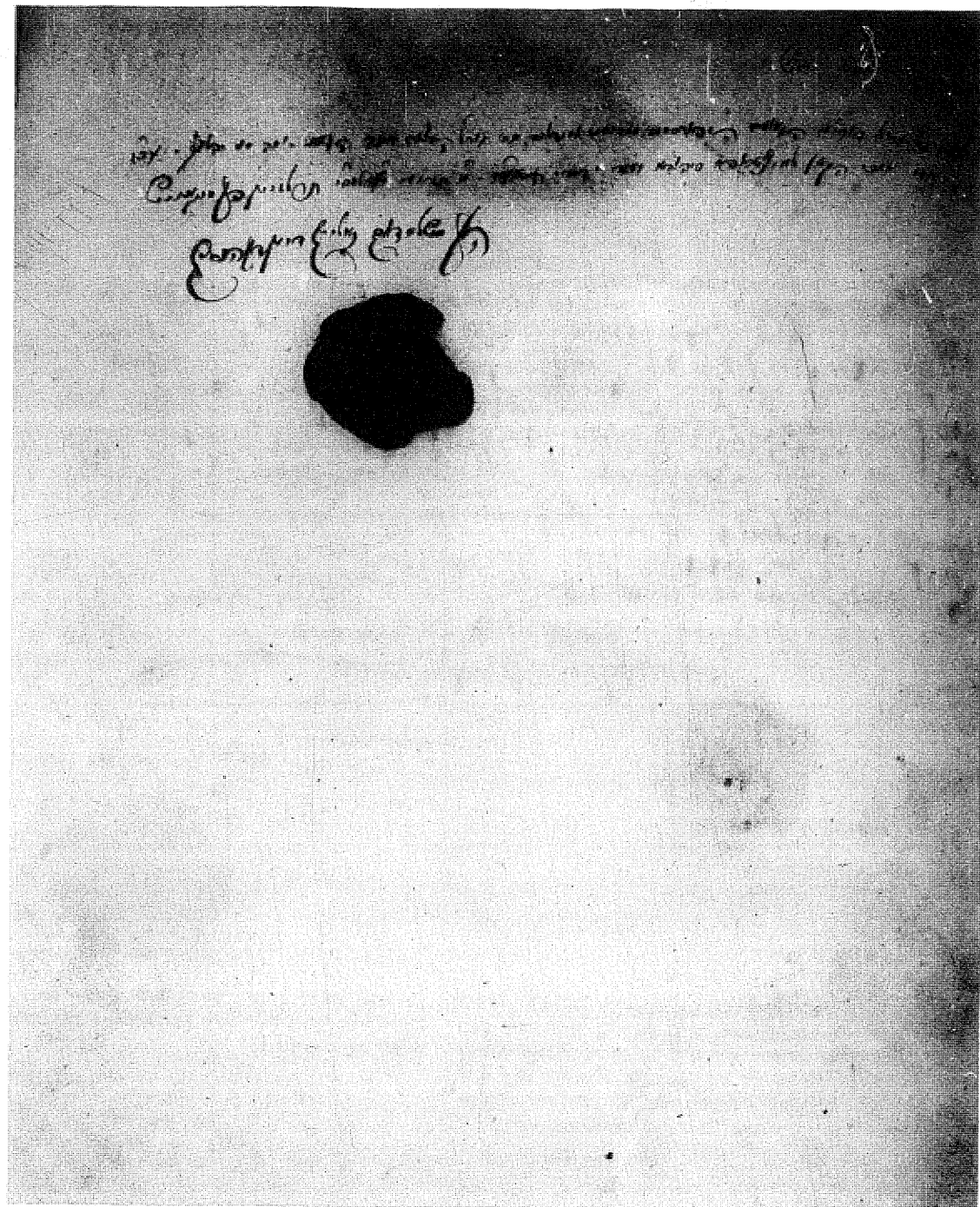
היה גדול בתורה, ובעלידיעות גם במילי דעלמא, ורבים מבני מונקאטש והסביבה צבאו על פתחו לשאול בעצתו. נתן ידו גם במסחר עצים, שניהלה אשתו. חתנו, רבי יחזקאל כהנא, אף הוא תלמיד חכם, המשיך בניהול מסחר העצים.

ב"ה

לאשר כל גדולי דורנו הגאונים המפורסמים מסכימים ומגדילים את גודל המצוה רבה הזאת ומה מני יהלוך עכ"ז חזי אנכי הקטן לאיצטרופא כיהודא ועוד.

דברי הבעה"ח א' תזריע יו"ד למב"י תרלז"א פ"ק מונקאטש.

ה"ק משולם דב קאלוש דיין פ"ק הנ"ל

רבי אברהם יהודה ליב הכהן שווארץ

נולד בשנת תקפ"ד והיה מתלמידיו של החתם-סופר. אחרי פטירת רבו, המשיך ללמוד אצל הגאון בעל "שערי תורה" בוורבאו.

בשנת תרכ"א נתקבל לרב בעיר ברגסאס, וכעבור עשר שנים עזב את קהילתו ועבר להיות רבה של קהילת מאד.

היה קשור עם המהר"ם שיק במו"מ של הלכה, ותשובות אחדות אליו נמצאות בשו"ת מהר"ם שיק (אה"ע ס' ב', קי"ג, קט"ו), וכן עם בעל שו"ת "משיב דברים" לרבי גרשון סג"ל רוזנבאום (או"ח ס' ל"ב, יו"ד ס' קל"א).

חיבורו — שו"ת "קול אריה".

נפטר בשנת תרמ"ד.

(מתוך הקדמת "בית נפתלי" לבנו
רבי נפתלי הכהן שווארץ)

גם אנכי באתי להיות סניף לגדולי דורנו ועלינו להחזיק טובה להרבני המופלג היקר נושא הספר הזה לתמכו ולסעדו ולקרבו. דברי החוותם לכבוד אה"ק.

היום יום ב' לסדר תזריע תרל"ז לפ"ק בערעגסאז יע"א

ה"ק אברהם יהודה הכהן שווארץ
האבד"ק ב"ס והגליל

רבי משה שיק

נולד בשנת תקס"ז בעיירה ברזובה, וכל ימיו היה נוהג גם לחתום את שמו: משה מברזובה. היה מגדולי התלמידים של החתם-סופר, ואחרי פטירת רבו היה הוא המשיב והפוסק הגדול בכל השאלות שנתעוררו ביהדות אונגריה.

עוד בחיי רבו נתקבל, בשנת תקצ"ח, לרב בעיירה יערגן, שם ייסד ישיבה בה הרביץ תורה למאות תלמידים. כיהן ברבנות ביערגן במשך עשרים וארבע שנה, ובשנת תרכ"א נאות לקבל עליו את הרבנות בחוסט. הוא העביר לשם את הישיבה שגדלה והתרחבה, שכן באו ללמוד בה גם מסביבות חוסט, כמעט שלא היה ישוב, במחוז הרבנות של חוסט, וגם במקומות אחרים של רוסיה הקרפטית, שלא באו ללמוד משם בישיבה זו. אמנם לא כל לומדיה סיימו כרבנים, מנהלי קהילות, אבל יצאו ממנו תלמידי חכמים, ששינו את פני היהדות, בכל האיזור ההוא, והפכו ליהדות של תורה.

בשנת תרכ"ח היה ציר לקונגרס היהודים באונגריה, ואחדות מתשובותיו מוקדשות לבעיות שהועלו בקונגרס.

תשובות רבות, בשו"ת החתם-סופר, מכוונות אליו. חיבוריו: שו"ת מהר"ם שיק וספר על תרי"ג המצוות.

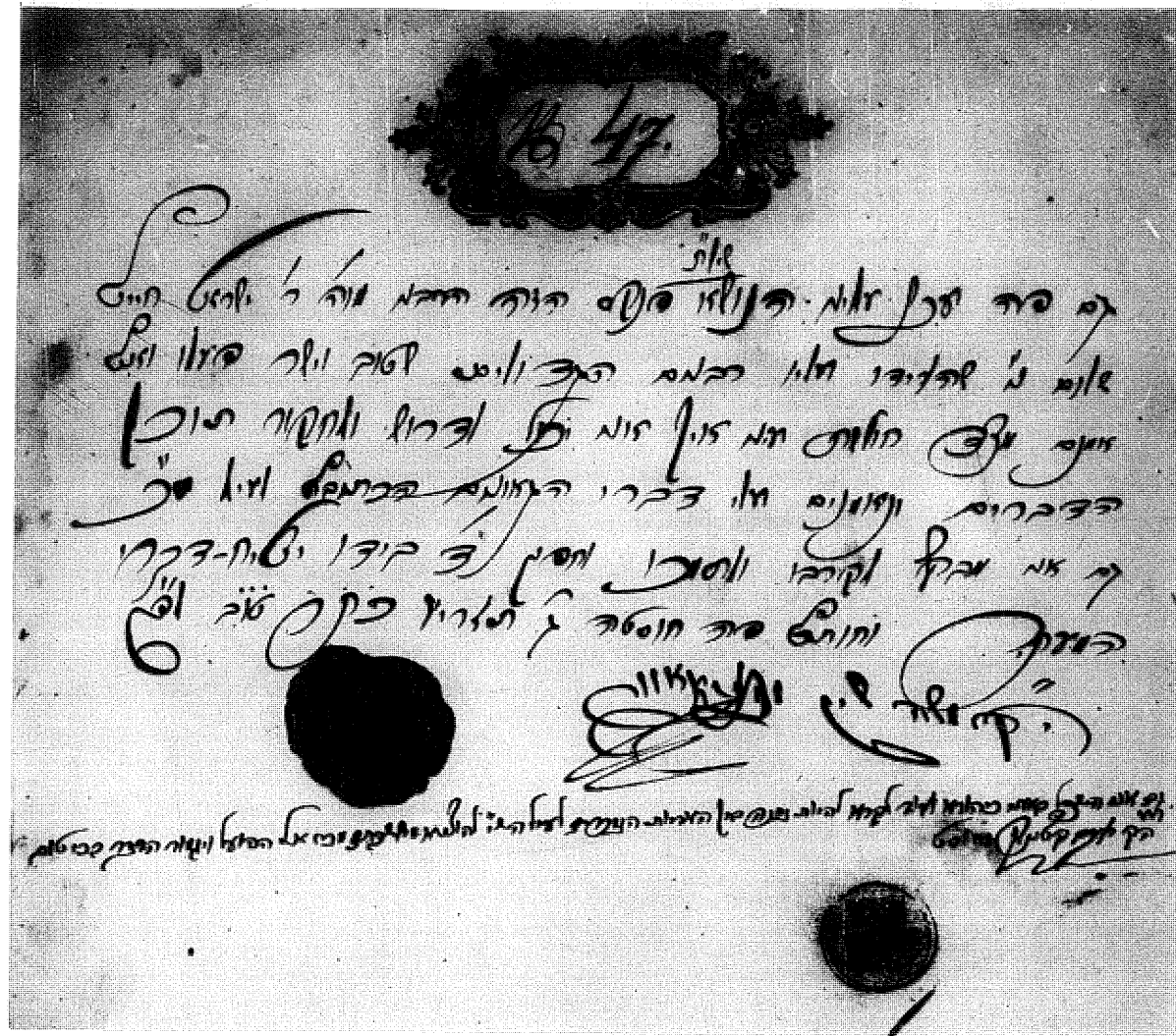
נפטר בשנת תרל"ט.

רבי יעקב קטינא

היה דיין וראב"ד בזמן שהמהר"ם שיק כיהן כרבה של חוסט, והיה מאנשי ביתו, "עייל ונפיק אצלו" בכל עת. רבי משה שיק היה נוהג בו כבוד גדול, ובשאלות שהוא עצמו נטה להחמיר בהן, והדיין רבי יעקב פסק לקולא, היה נוהג להעביר את השאלות אליו.

מחידושו נתפרסמו הספרים "רחמי האב" (תוכחות מוסר) ו"קרבן עני".

(שה"ג מארץ הגר וקונטרס "דרכי משה" לרח"ל ברוך ע' ט' ועוד)

שיל"ת

גם אנכי השפל באתי כיהודא ועוד לקרא להיות נמנה בין האריות והזכרים לעיל הש"י להוציא מחשבתם מכח אל הפועל ויגמור והדבר בכי טוב

ה"ק יעקב קטינא בחוסט

גם פה עבר עלינו הנחש פנקס הזה הרבני מו"ה ר' ישראל חיים שלום נ"י שהעידו עליו רבנים והגדולים שטוב וישר פעלו ואם אמנם מצד חולשת עיני אין אני יכול לדרוש ולחקור תוכן הדברים ונאמנים עלי דברי הגאונים הכתובים לעיל. ע"כ גם אני מבקש לקרבו ולתמכו וחפץ ד' בידו יצלתי. דברי המעטיר וחותר פה חוסטה ג' תזריע כת"ר טוב לפ"ק.

ה"ק משה שיק מברעזאוו

רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים

נולד בשנת תקס"ח בדרוהוביץ, שם כיהן אביו, רבי אלעזר ניסן, כרב דמתא. רבי יקותיאל יהודה נתחנך בבית אבירזקנו בעל "ישמח משה" ב" אוהעלי.

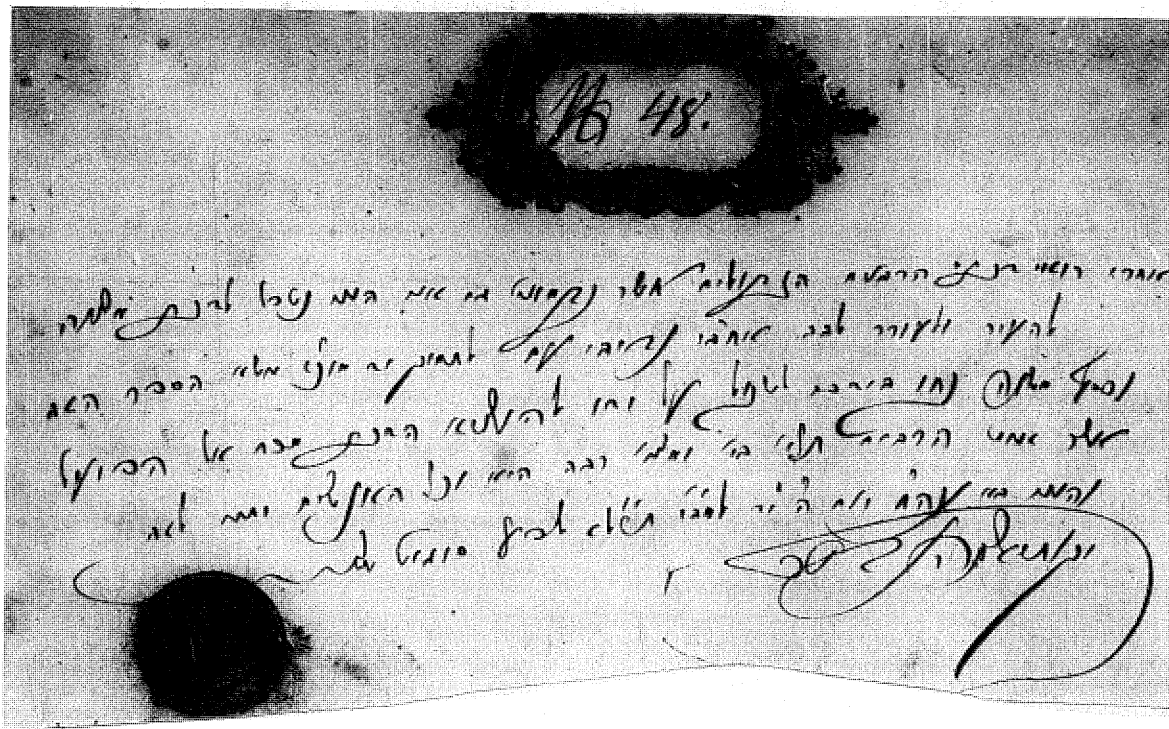
בשנת תקצ"ג נתקבל לרב בעיירה סטרופקוב, (סלר בקיה). משנת תר"א כיהן זמן קצר כרב באוהעלי, כמ"מ זקנו. כן היה רב בגורליץ וגם בדרוהוביץ. בשנת תרי"ח נבחר לרבה של קהילת סיגוט אשר במארמארוש.

היה גדול בתורה וגם דרשן מצוין, מייסדה של חסידות-סיגוט. רבים מרבני דורו, פנו אליו בשאלות, ותשובותיו רוכזו בספר שו"ת "אבני צדק".

בספרו "רב טוב" (פרשת שלח) הוא הוגה השקפה ציונית-דתית מושלמת. וכך דבריו: "יש הנהגה נסית ויש הנהגה טבעית ואיש בער לא ידע, כי הנהגה טבעית ג"כ יש בה השגחת השי"ת - - - וכמו שאמר אב"י בשבת: כמה גרוע וחסר שכל אדם זה - - - אשר אם היה הנס מתגלגל לא בדרך הטבע לא היה מאמין, שיש בו השגחה. - - - המרגלים אמרו לא נוכל לעלות וג' לכבוש אותה בדרך הטבע, כי אם בדרך נס. ומזה שצריך הקב"ה לעשות להם הנהגה נסית לכבוש ארץ ישראל. מזה מוכח שאילו היו כובשים בהנהגה טבעית לא היו מאמינים שיש בה השגחה". וזה היה עוון המרגלים. נפטר בשנת תרמ"ג.

אחרי רואי דברי הרבנים הגדולים אשר קדמוני גם אני הנני נטפל לדבר מצוה להעיר ולעורר לבב אחב"י נדיבי עם לתמוך יד מוכ"ז נושא הספר הזה וכסף משנה קחו בידכם לשקול על ידו להוציא הדבר מכח אל הפועל אשר זכות הרבים תלי' ב' ומצוה רבה היא וכל האנשים יתנו לאה והנני בא עה"ח יום ה' י"ד למב"י תרל"ז לפ"ק סיגוט יע"א

יקותיאל יהודה ט"ב

רבי פינחס קליין

אביו, רבי שמואל שמעלקא, היה רבה של סעליש, והיה מפורסם כצדיק וגדול בתורה. אחרי פטירתו, בשנת תרל"ה, נבחר רבי פינחס חיים כממלא מקומו.

הלך בדרכי אביו והתהלך עם בני קהילתו בדרכי-נועם. השתדל שלא להיגרר אחרי מחלוקות, אף בענינים שמחוץ לעירו.

בשנת תרס"ז, בהיגוסד כולל מונקאטש ועשרת הגלילות, נבחר לנשיא-משנה של הכולל. (הנשיא הראשון היה רבי צבי הירש שפירא, בעל "דרכי תשובה").

על פי בקשתו נבחר חתנו, רבי נחמיה קורניצר, כעוזרו ברבנות, בתואר "רב שני".

אחרי שנבחר, בשנת תרפ"ה, לרבה של קרקא, הוא עזב את סעליש.

רבי פינחס חיים הוציא לאור את חיבורו של אביו, ספר "צורר החיים" (מונקאטש תרל"ו), חידושי סוגיות בש"ס.

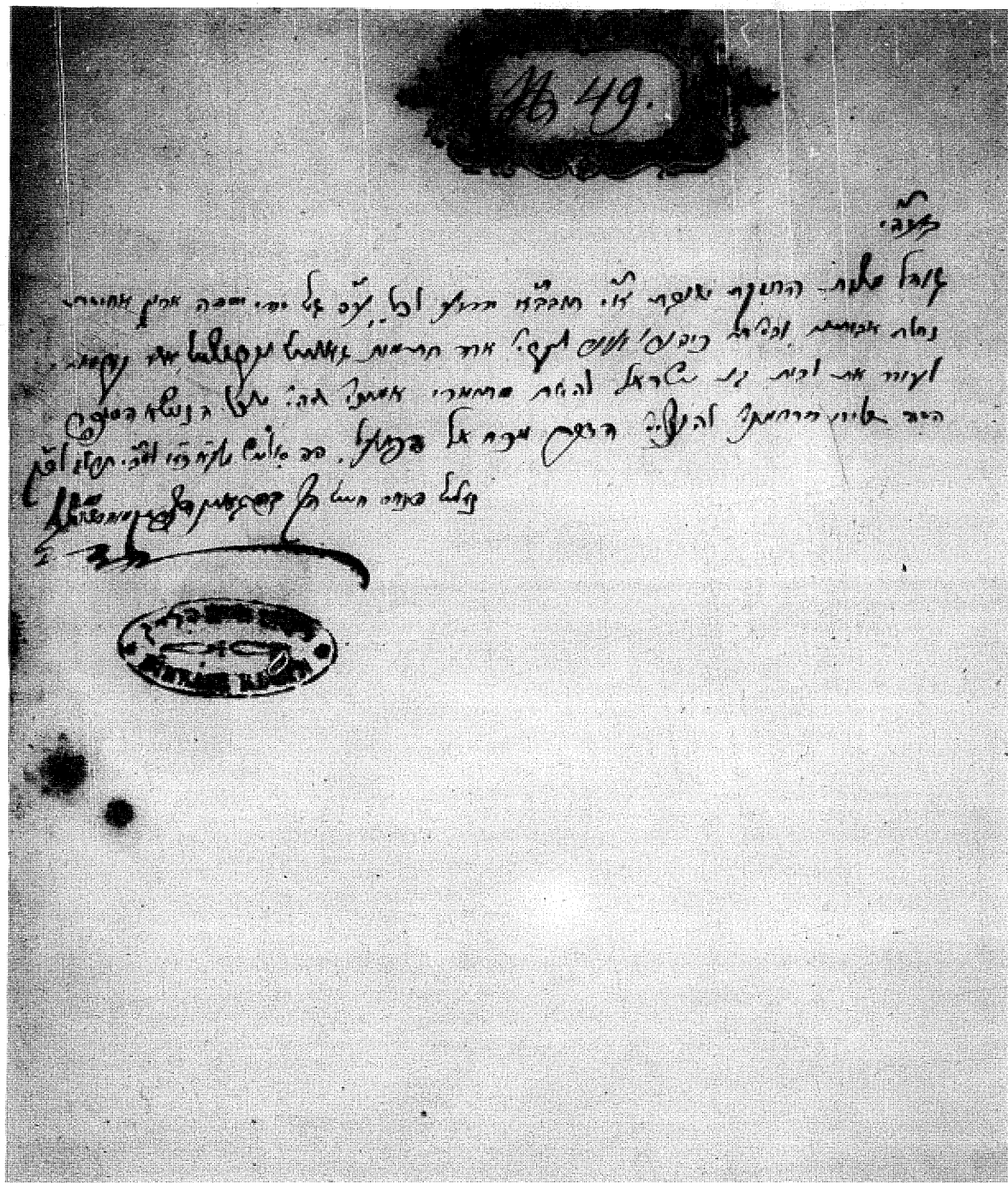
נפטר בשנת תרפ"ב.

בע"ה

גדל מצות החזקת ישיבת א"י תובב"א ידוע לכל ע"כ גם ידי ייסדה ארץ אחוזת נחלת אבותינו ובאתי כיהוד' ועוד לקרא אחר חתימות גאונים וקדושים אשר קדמוני לעורר את לבות בני ישראל להיות מתומכי אמותים שיהי' יוכל הנושא הספר הזה שליח דרחמנא להוציא הדבר מכח אל הפועל. פה סעליש תע"א כ"א למב"י תרל"ז לפ"ק

נאום פינחס חיים ה"ק בהגאון הצדיק

מהו"ר ש"ש זצ"ל

נולד בשנת תקע"ה בבוניהאד. היה גדול בתורה, ותשובות אליו נמצאות בשו"ת "מהר"ם שיק" (יו"ד שני"א ; אה"ע קכ"ח). אימרותיו השנונות, בהן היה מתבל דבריו בדרשותיו ובתוכחת קהל מרעיתו, היו רווחות בקרב בני-דורו וגם בדורות אחריו.

חמישים שנה ניהל את עדתו. נפטר בשנת תרנ"ו.

לוי

אחרי שכתב קדמוני הרבנים הגדולים מאורי אור שיחי
במכתבים להעיר ולהלהיב את שבות אחינו ב"י האוהבים
את ארצנו הקדושה ורוצים בתיקונה ומתאווים לראותה
בבנינה להחזיק טובה להרבני המופלג היקר נושא הספר הזה
לסעדו ולתמכו ולקרבו להחזיק את ידו הרפה למען יהי לאל
ידו לבצע את מחשבתו הטובה. וא"כ מי ראה אלו יוצאים ולא
יצא אשר על כן גם דעתי מסכמת עמהם ומתפלל בזה שיקובל
תפלתם אצל כל איש ואיש ויגמר והדבר לטובה ובזכות זה
נזכה לעלות לציון ברנה במהרה כחפץ המדבר לכבוד טובת
אחב"י ולכבוד ארצנו הקדושה פה סאטמאר יום ה' כ"ח למב"י
תרל"ז לפ"ק

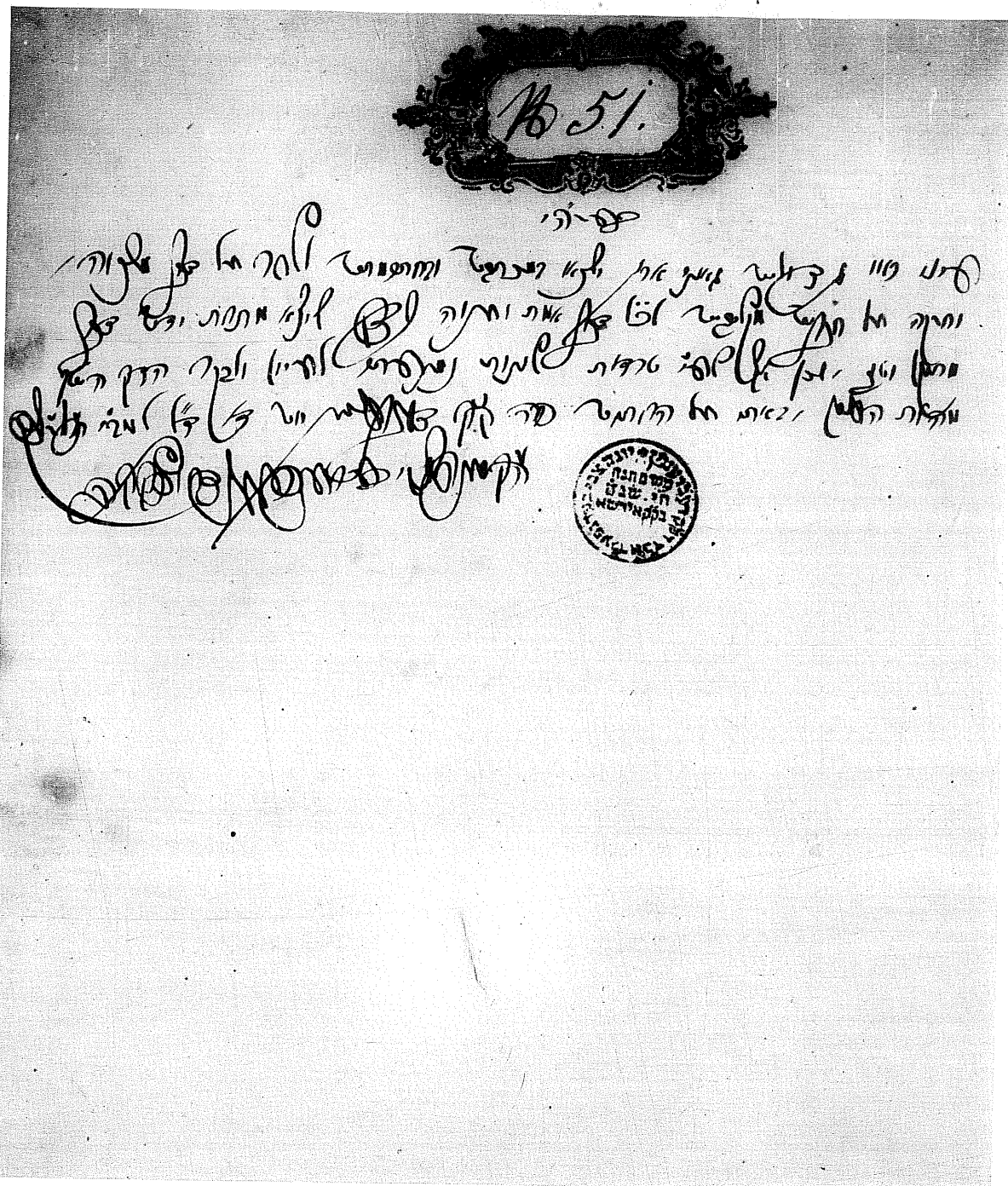
בערה"י

אחרי שכבר קדמוני הרבנים הגדולים מאורי אור שיחי
במכתבים להעיר ולהלהיב את שבות אחינו ב"י האוהבים
את ארצנו הקדושה ורוצים בתיקונה ומתאווים לראותה
בבנינה להחזיק טובה להרבני המופלג היקר נושא הספר הזה
לסעדו ולתמכו ולקרבו להחזיק את ידו הרפה למען יהי לאל
ידו לבצע את מחשבתו הטובה. וא"כ מי ראה אלו יוצאים ולא
יצא אשר על כן גם דעתי מסכמת עמהם ומתפלל בזה שיקובל
תפלתם אצל כל איש ואיש ויגמר והדבר לטובה ובזכות זה
נזכה לעלות לציון ברנה במהרה כחפץ המדבר לכבוד טובת
אחב"י ולכבוד ארצנו הקדושה פה סאטמאר יום ה' כ"ח למב"י
תרל"ז לפ"ק

הנני הצעיר בנימין זאב מאנדלבוים
האב"ד פק"ק הנ"ל יע"א

נולד בטופולטשאני. היה תלמידו של בעל ה"כתב סופר". בשנת תרי"ד נתקבל לרב בעיירה אלברט-אירשה, ומשנת תרכ"ב כיהן כרבה של קהלת דברצין.

תשובות אליו נמצאות בשו"ת "כתב סופר" (או"ח סי' פ"ד ; אה"ע סי' נ"ג ; חו"מ סי' כ"ו). נפטר בשנת תר"ן.

בעה"י

עיני ראו גאוני ארץ יצאו במכתבים ובחתימות לשחר על בצוע מצוה וחזקה על חכמים מקשיבים לכל דבר אמת ותקוה כדי שיצא מתחת ידם דבר מתוקן וטוב לכן אף שע"י טרדות שונות נמנעתי לעיין ולבקר הדק היטב מהות הענין ובאתי על החתום פה ק"ק דעברעצין יום ד' ד"ל למב"י תרל"ז לפ"ק

ה"ק יונה צבי בערנפלד האב"ד

היה גדול בתורה ועמד בקשרי הלכה עם בעל
 "מהר"ם שיק", ועם בעל "פרי השדה", כמורכב עם
 בעל "בית שערים". חיבר ספר "חוקי חיים" על
 הנהגות ישרות (דינים מלוקטים).
 עד שנת תרנ"ז היה רב בקהילת ראצפערט, משם
 עבר למארגארעטען.

אשר ראשיתו אלה אמרתי בתפלה
 גם את אשר בארתי לך יהוה נסא אלהי מלכה אהבת כינור
 אלהיך ואלה אדווקא אשר הוציא המופלא וברא את
 ה' ה' חיים בן ווינקלר

בעה"י ראצפערט ל"ד למב"י התרל"ז

גם אנכי באתי עה"ח להיות נטפל לעושי מצוה להחזיק בשיבת
 ארה"ק ומצוה להיות בעזר הרבני המופלא מביא הפנקס הלו
 ה"ק חיים צבי וינקלר

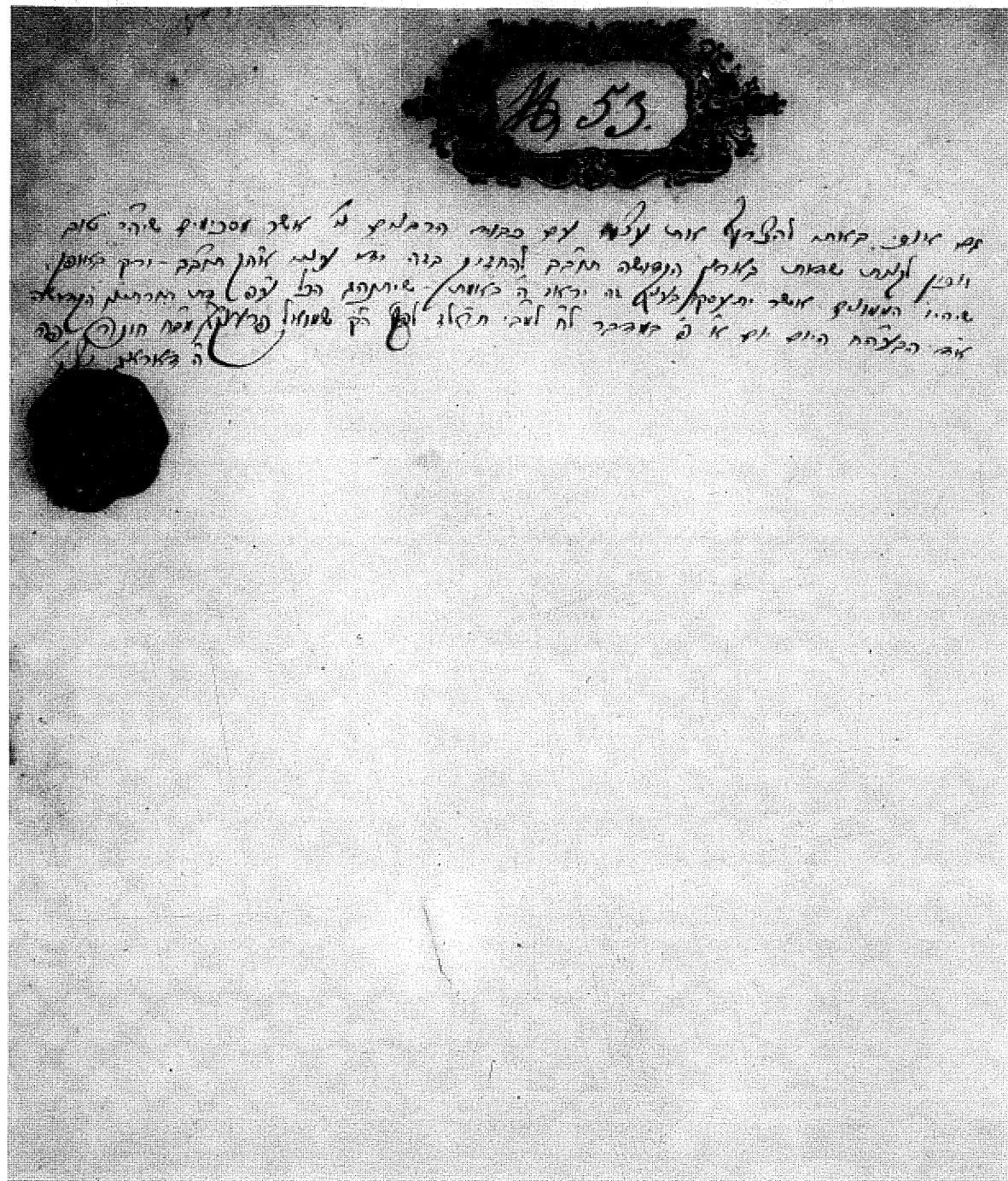
רבי שמואל פרנקל

מוצאו ממשפחת רבנים, גדולי תורה. אביר-זקנו, רבי ברוך, היה רב בקראלי. אביו, רבי שרגא פייבל, כיהן כרב ברוסקא.

גדול בתורה ותשובות אליו בבירורי-הלכה מצויות ב"שו"ת מהר"מ שיק" (יו"ד רכ"ב, רכ"ג) ובשו"ת "אבני צדק-סיגט" (אה"ע ס' ו'). חיבר ספר "אמרי שפר" על התורה.
נפטר בשנת תרמ"ז.

גם אנכי באתי להצרף את עצמי עם כבוד הרבנים נ"י אשר מסכימים שיהי' טוב ולכון לקנות שדות בארץ הקדושה תוב"ב להחזיק בזה ידי עניי אה"ק תוב"ב ורק באופן שיהיו הממונים אשר יתעסקו בענין זה יראי ה' באמת שיתנהג הכל ע"פ דת תורתנו הקדושה א"ד הבעה"ח היום יום א' פ' במדבר ל"ח למב"י תרל"ז לפ"ק

ה"ק שמואל פרנקל מב"ח חונה פה
ה' דאראג יצ"ו

נולד בשנת תקצ"א בפרויען־קירכן, שם כיהן אביו, רבי יהודה, כדיין הקהילה. רבי קאפל היה תלמידו של בעל ה"כתב סופר".

זמן קצר שימש כרבה של העיירה יעמרינג, ובשנת תרי"ז נתקבל לרבה של קהילת נירעדהאז.

בזמנו, בשנת תרמ"ב, היתה עלילת-הדם המפורסמת בטיסה-העסלאר, שהיתה שייכת לתחום השיפוט של העיר נירעדהאז, ובה התקיים המשפט. רבי קאפל הירבה לעשות לטובת האומללים הנאשמים, החפים מכל פשע.

ארבעים שנה כיהן ברבנות נירעדהאז.
נפטר בשנת תרס"ו.

[illegible]

בעז"ה

מי ראה אלו גדולי עולם יצאו מי לא יצא בפסוקי דרחמים להיות מעוברי חמושים לפני אחינו לעזרת ה' בגבורים והנה דברי מעטים ולא באתי רק כיהודא ועוד להלחיב הלבבות כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו וגם להיות לפה ולמליץ עבור נושא פנקס הליו בידי הטהור ה"ה הרב הצדיק כבוד מו"ה ישראל שלום אשר השליך נפשו מנגד להרחיק נדודים לכבוד מצוה הגדולה בעיני ה' שכלל מקום מדרך כף רגלו לקבלו בסבר פנים יפות לערוך ולטעור כדי שיוכל לבצע לבצעו שמו כ"ד בעד האמת לכבוד יראי ה' ולחושבי שמו

ניערעד:האזא יום ב' ל"ט למב"י תרל"ז

קאפל פרידמן

רבי אברהם יצחק וויינברגר

נולד בשנת תקס"ה בדוקלא, גליציה. היה חתנו של רבי צבי חריף הדר, בעל שו"ת וחיידושים "טיב גיטין". בהיותו סמוך על שולחן חותנו, עבר יחד איתו למקום רבנותו בקהילת בוניהאד. עם פטירת חותנו בשנת תקצ"ה, ואחרי שהחת"ס נשא את אלמנתו, הוא הלך אחרי חותנתו לפרשבורג. על-פי המלצתו של החת"ס נתקבל לרב בקהילת גליץ (פרייטשטעטל), ובשנת תר"ד נתקבל לרב בקליין-וורדיין.

היה קשור במו"מ של הלכה עם החת"ס ותשובות אחדות אליו נמצאות בשו"ת החת"ס, כן מצויות תשובות אליו ב"אימרי אש" וב"שו"ת מהר"ם שיק".

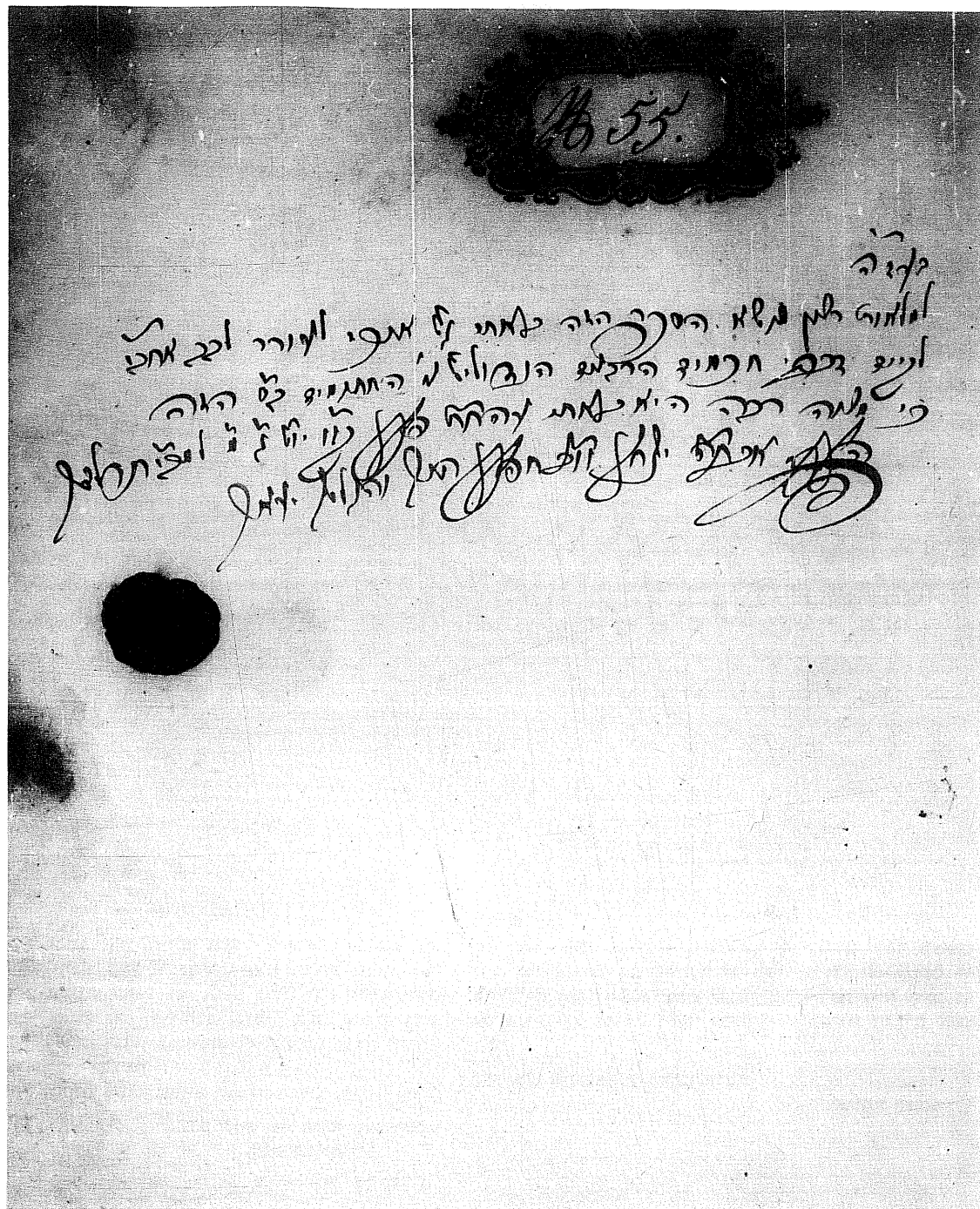
חיבר את הספרים "פני יצחק" על סוגיות הש"ס ו"מלל אברהם" על התורה, ובו גם תולדות חייו.

בעז"ה

למלאות רצון נושא הספר הזה באתי גם אנכי לעורר לבב אחב"י לקיים דברי חכמים הרבנים הגדולים נ"י החתומים בס' הזה, כי מצוה רבה היא.

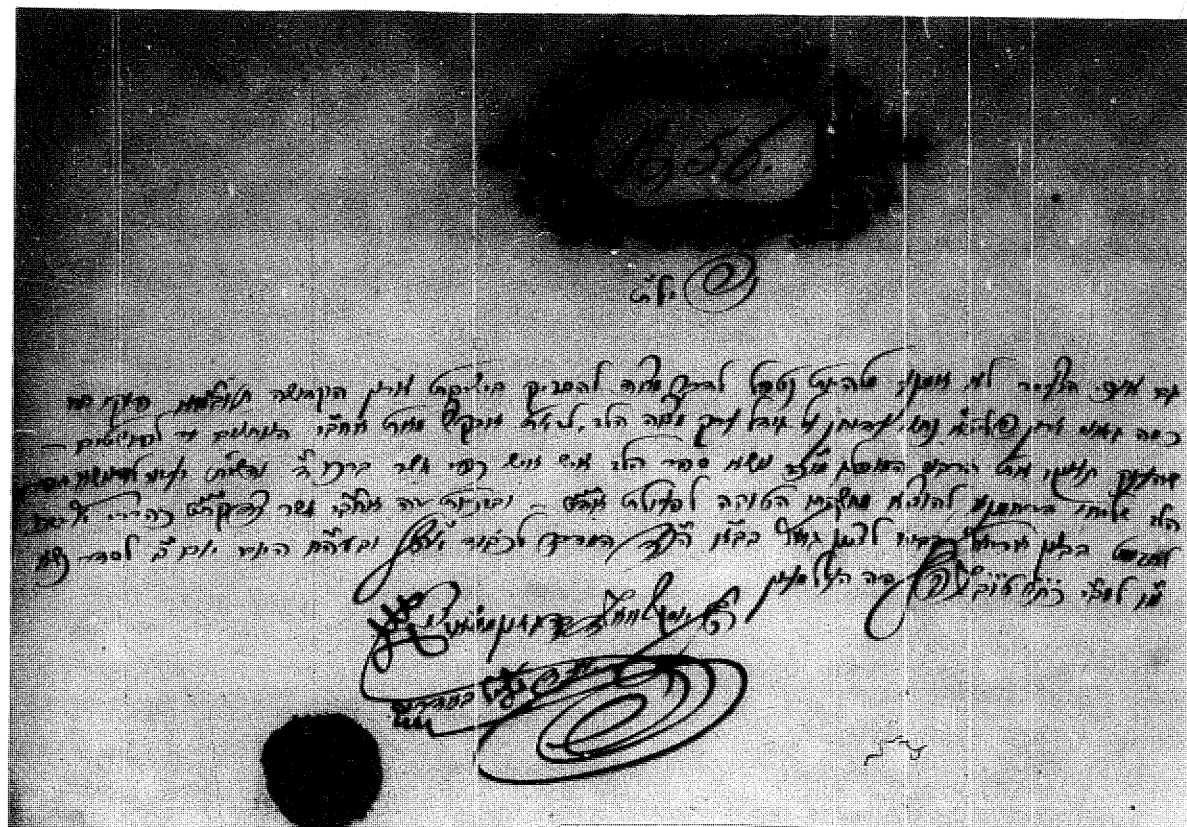
באתי עה"ח פק"ק קו"י יום ג' מ' למב"י תרל"ז

הצעיר אכת"ה יצחק וו"ב חפ"ק הנ"ל
והגליל יע"א

רבי יוסף וואלד

היה גדול בתורה ונבחר לרב בהעלמעץ, כממלא-
מקומו של אביו. תשובות אליו נמצאות בשו"ת
"מהר"מ שיק" (יו"ד סי' ק"פ ואה"ע סי' נ"ח).
נפטר בשנת תרס"ו.

שיל"ת

גם אנכי הצעיר לא אמנע מלהיות נטפל לדבר מצוה להחזיק
בישיבת ארץ הקדושה תובב"א פוקד חזו כמה גאוני ארץ
שליט"א נתנו עדותם על גודל ערך מצוה הלו לזאת אבקש מאת
אחב"י הנותנים יד לפושטים, להעניק תעניק את הרבני המופלג
מוכ"ז נושא ספר הלו איש איש כפי אשר ברכו ד' והשי"ת
יעזור להנושא ספר הלו שליחי דרחמנא להוציא מחשבתו
הטובה לפעולת אדם. ובזכות זה אחב"י אשר צדקתם כהרי
אל יזכו לחזות בבנין אריאל בבוא לציון גואל בבי"א הכ"ד
המדבר לכבוד אה"ק ובעה"ח היום יום ב' לסדר נשא מ"ו
למב"י כת"ר טו"ב לפ"ק פה העלמעץ

ה"ק יוסף וואלד בהגאון מ"ל צ"ל אב"ד גליל באדראג

נולד בשנת תקמ"ו. כ"ה שנה כיהן כרב בקהילת וואר-פאלוטא, ומשנת תרל"א נתקבל לרב הקהילה בקירכדורף. הצטיין בשקדנותו הגדולה. בעל ה"כתב-סופר" היה מרבה לספר בשבחו, ופעם המליץ עליו "אין פסח שני בזמן הזה"...

תשובות אליו — ב"שו"ת מהר"ם שיי"ק" (יו"ד
ס' צ"ח, אה"ע ס' ק').
נפטר בשנת תרנ"ח.

[illegible]

בעהש"י

לקיים מש"כ שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה באתי גם אנכי במליצת שורותי להתחזק להתחזק ידי שלוחא דרחמנא הרבני המכ"ז מו"ה י"ש נ"י העוסק במצוה לעורר לבב גדולי עב"י ע"ד מצות ישוב א"י למען יראו וישמעו אנשי חיל לקיים עת לעשות לה' ובכל מהיות טוב אל תיקרי רע באתי כסניף אולי ירחם הש"ת כטוב בעינינו השתדלותנו לקרב ביאת גואל צדק ב"ב אכיר"ח כ"ד הבעה"ח ח' סיון שנת תזכיר לפ"ק פד"ק. דרפר

ה"ק פסח זינגר חפ"ק ואגפיי יע"א

נולד בשנת תר"ב בעיירה טשעטשע והיה תלמידו של בעל ה"כתב-סופר".
 בשו"ת "נטע שורק" (או"ח ס' ט"ז, יו"ד ס' ק"ב, ק"ו) ובשו"ת "יד יצחק" (רל"ד, רל"ה ורמ"ז), נמצאות תשובות אליו.
 בשנת תרל"ג נתקבל לרב בקהילת קאשאו. נפטר בשנת תרס"ו.

ב"ה

הן כל יקר ראתה עיני להקת נביאים מתנבאים בפה אחד גודל המצוה ושלוחו מ"כ הרבני הצדיק מ"ה י"ש נ"י אשר השליך נפשו מנגד ונכנס בעובי הקורה להיות מתחיל בעושי מצוה הרמה והנשגבה הזאת והיא ישובה של אה"ק תו"ת בבא"א ודבר שפתיים אך למותר כי מי יראה אלה יוצאים ולא יצא לעזרת ד' בגבורים ומה גם שאין דרכי לצאת כי ידעתי מך ערכי, אולם להפצרת האיש מ"כ נענית. וע"כ אליכם בית ישראל כאשר תראו בנס הרים ותשמעו את קול השר הטפסר הצדיק מה"ו ש"ו ראטשילד אשר יטה אוזן לקול חרבת ציון וירושלים ת"ו תרומה תרימו לד' מנדבת לבכם להביא הדבר לידי גמר, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ד"א המדבר לכבוד הארץ צבי תתובב"א המצפה לרחמי ד' על עמו ועל ארצו יום וי"ו עש"ק פ' נשא תרל"ז קאשוי יע"א

ה"ק משה בהגמ"ה ש"פ הלוי זצ"ל הכ"מ
 רב דעדת היראים בקאשוי יע"א

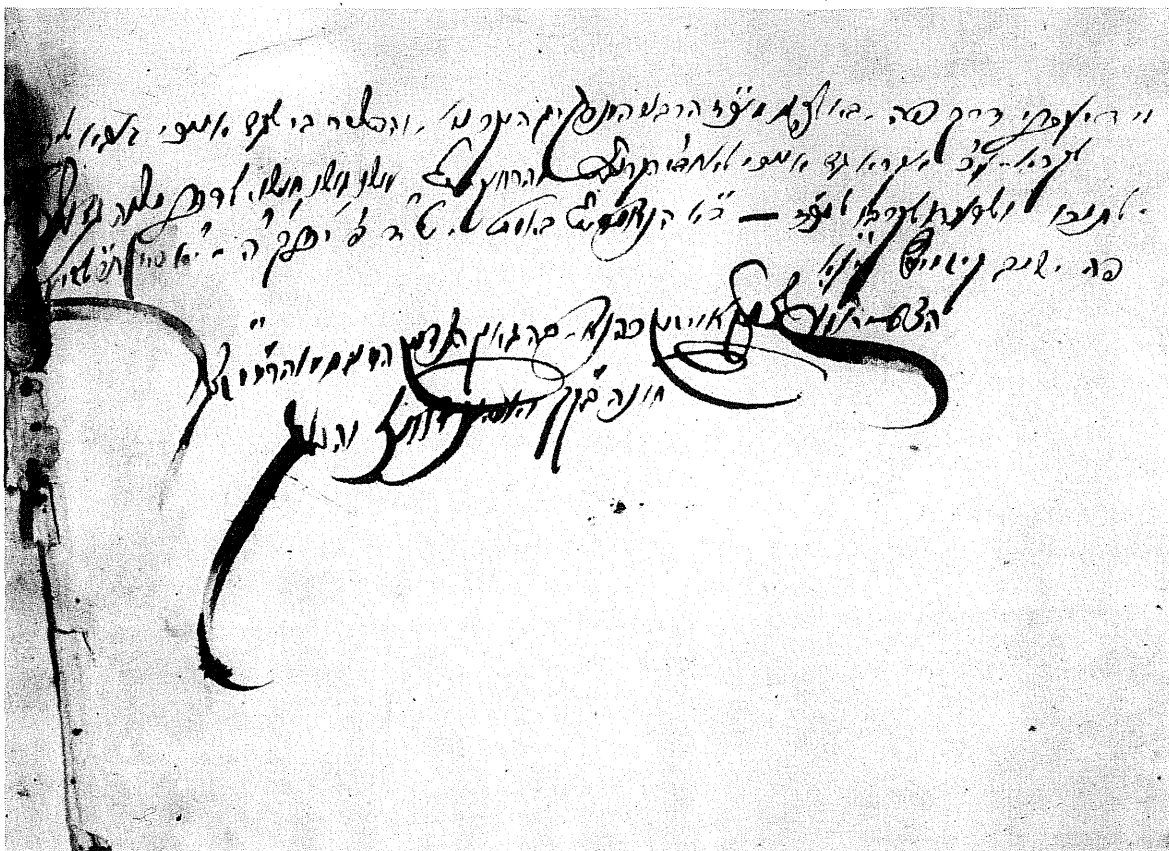
כה

הן כל יקר ראתה עיני להקת נביאים מתנבאים בפה אחד גודל המצוה ושלוחו מ"כ הרבני הצדיק מ"ה י"ש נ"י אשר השליך נפשו מנגד ונכנס בעובי הקורה להיות מתחיל בעושי מצוה הרמה והנשגבה הזאת והיא ישובה של אה"ק תו"ת בבא"א ודבר שפתיים אך למותר כי מי יראה אלה יוצאים ולא יצא לעזרת ד' בגבורים ומה גם שאין דרכי לצאת כי ידעתי מך ערכי, אולם להפצרת האיש מ"כ נענית. וע"כ אליכם בית ישראל כאשר תראו בנס הרים ותשמעו את קול השר הטפסר הצדיק מה"ו ש"ו ראטשילד אשר יטה אוזן לקול חרבת ציון וירושלים ת"ו תרומה תרימו לד' מנדבת לבכם להביא הדבר לידי גמר, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ד"א המדבר לכבוד הארץ צבי תתובב"א המצפה לרחמי ד' על עמו ועל ארצו יום וי"ו עש"ק פ' נשא תרל"ז קאשוי יע"א

רבי יצחק אייזיק כהנא

בעודו צעיר לימים נתקבל לרב בראסנוביץ, ובשנת תרמ"ו נתמנה לרבה של קהילת זשאדאני. היה פונה בשאלות לרבי מאיר אש באונגוואר ולרבי יהודה אסאד. תשובותיהם אליו — ב"אמרי אש" (יו"ד סי' מ"ח) ובמהר"י אסאד (אורי"ח צ"ו ויו"ד ר"כ ושע"ב).

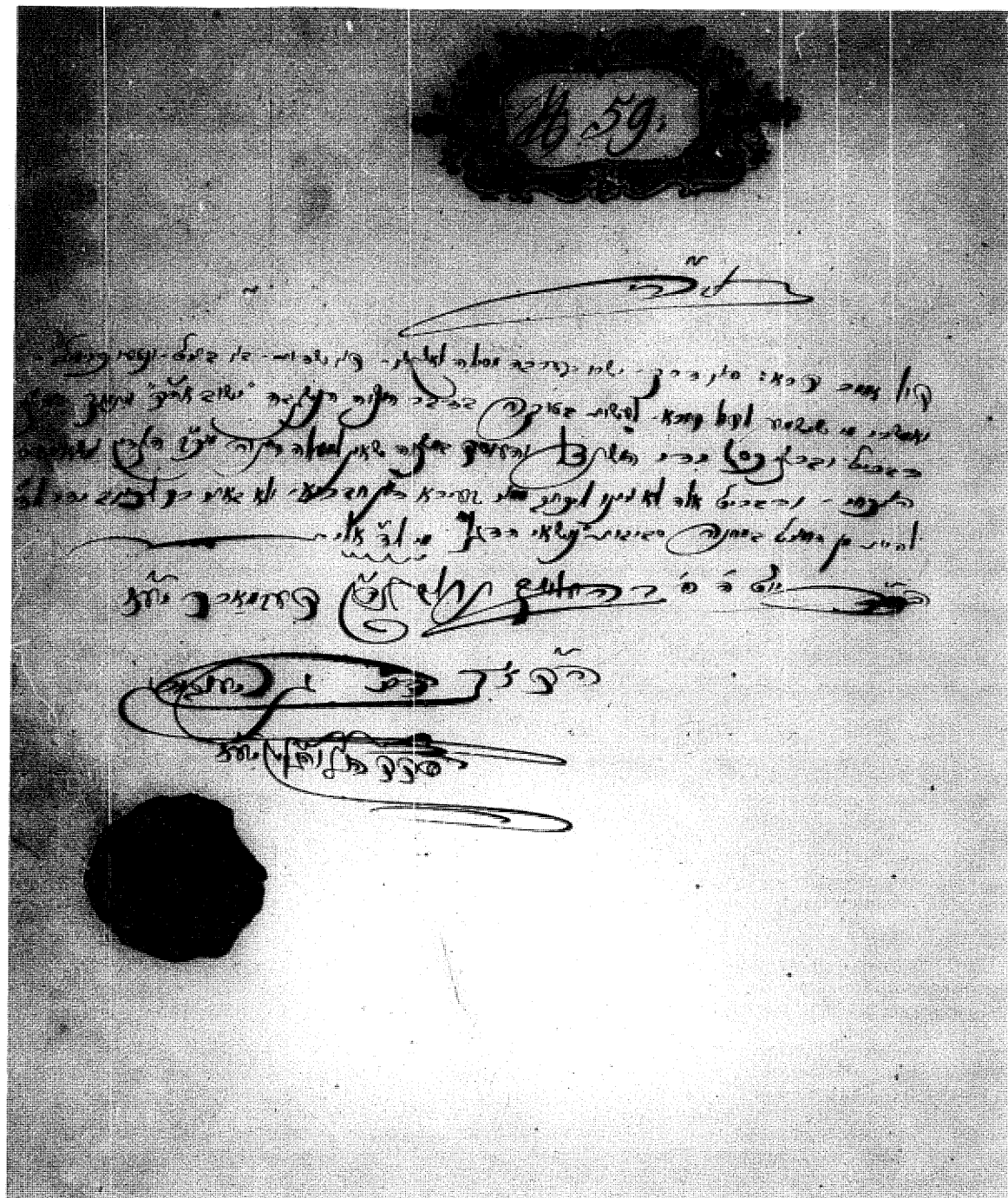
בנו, רבי יוסף אלימלך כהנא, רבה של אונגוואר. נפטר בשנת תרנ"ב.

מידי עברי דרך פה, בא לפני מוכ"ז הרבני המופלג היקר נ"י והפציר בי שגם אנכי אבוא ליהודה לקרא, ע"כ אקרא גם אנכי לאחב"י הקרובים והרחוקים עושו גושו חושו לדבר מצוה גדולה לתמכו ולסעדו לקרבו למוכ"ז ד"א הנאמרים באמת י"ט דפ' יברכך ה' י"ט סיון תרלז"א פה ישוב קיזמיש יע"א

הצעיר יצחק אייזיק כהנא בהגאון הצדיק
המפורסם מהר"מ זצ"ל
חונה בק"ק ראסנוביץ והגליל

התחיל כדיין במישקולץ, ובשנת תרל"ז נתקבל לרב
אב"ד בקהילת קעזמארק.
חתנו, רבי יוחנן בנימין הורוביץ, הממונה והאמרכל
על כולל הו"ד (הולנד ודייטשלאנד) בירושלים.
תשובות אליו נמצאות בשו"ת "מהר"ם שיק" (או"ח
ס' ר"צ), ובשו"ת "לבושי מרדכי" (אה"ע ס' א').
נפטר בשנת תרע"ט.

בע"ה

קול אומר קרא, פנו דרך ישרו בערבה מסילה לאלוקינו, קנו
שדות בנו בתים ונטעו כרמים ואשר מי שישמע לקול קורא
לעשות בטובה בדבר המצוה הנשגבה "ישוב אה"ק" ויתמוך
ברצות דברים וברצי כסף ידי המשתדל והעוסק במצוה שאין
למעלה הימנה מוכ"ז הצדיק נושא ספר הנוכחי. ודברים אלה
לא ניתנו לכתוב ממני זעירא דמן חבריא ולא באתי רק לכתוב
ידי לד' להיות מן החונים במחנה סביבות נושאי הדגל, מי
לד' אלינו

הכ"ד יום ה' בהעלותך תרל"ז לפ"ק קעזמארק יע"א

ה"ק אברהם גרינבערג
חפ"ק חנ"ל והגליל יע"א

נולד בשנת תקע"ט בעיר טרענטשין. היה תלמידו של רבי שלמה קוועטש בלייפניק. בתר"י נתקבל לרב בעיירה. שעבעש-קעלעמעש וכיהן בה חמשים וחמש שנה. תשובה אליו — בשו"ת "פרי השדה" (ח"א סי' א').

כשלש שנים לפני פטירתו כהה מאור עיניו. נפטר בשנת תרס"ה, בן פ"ו.

ליבוש

מכיר אני את החתימות כמה הרבנים אשר יעידו על נושא
הספר הזה, ע"כ באתי גם אני לעורר את אחינו בני ישראל
לסעדו ולתמכו בכל מה דאפשר.
שעבעש ו' בהעלותך תרל"ז

בע"ה

מכיר אני את החתימות כמה הרבנים אשר יעידו על נושא הספר הזה, ע"כ באתי גם אני לעורר את אחינו בני ישראל לסעדו ולתמכו בכל מה דאפשר.

שעבעש ו' בהעלותך תרל"ז

ה"ק ליבוש יולעס חונה פה הנ"ל

המהר"ם שיק, בתשובה אליו (או"ח נ"ב וגם נ"ג ונ"ד) מתארו: "הדיין הגדול המופלג בתורה". גם בשו"ת "חתן-סופר" (ס' ק"ט) נמצאת תשובה אליו.

סו. סו.

איקלע לאתרן האי גברא יקרא ה"ה הישיש הרבני החרד
 על דבר ד' מה"ו ישראל שלום הלוי אשר נשא לבו לעסוק
 בצרכי יושבי ארץ הקדושה לאסוף חתימות בכל אתר מקום
 בואו מהרבנים ויושבי לדון ולהורות לאסוף חתימות לאישור
 ולקיים את אשר החילו ליסד בארץ הקדושה לקנות נחלות
 אדמה למען החיות מזה רבים מבני ישראל העולים שמה
 מיגיע כפם ולא יאמר צר לי המקום מחמת חסרון פרנסתו
 ויהי חייו תלויים מנגד לכן לכוון דבר מצוה גדולה כזה לא
 אמנע מלכתוב איזה מילי דרחמא לקבל איש הנוכחי בפנים
 היפות ולתמכו במנה יפה למען לא יהי לו עיכוב לבצע מעשיה
 עבודת הקודש ונזכה לעלות לציון ברינה ויבנה בית מקדשנו
 במהרה בימ"א דברי הבא על החתום פה הונסדארף
 יום א' פ' שלח תרל"ז לפ"ק

ה"ק מנדל כהן ראב"ד ובעל הוראה
 ד"ק הנ"ל והגליל

היה נכדו של רבי יצחק חיות, שגם הוא היה ראב"ד בליפטו-סנט-מיקלוש (מיקולאש). היה גדול בתורה והלמדן האחרון בקהילתו. בעירוב ימיו עברה בקהילתו רוח של רפורמה שהעכירה מאד את רוחו. היה בעל זכרון נפלא, צנוע בהליכותיו. תשובת הלכה אליו — בשו"ת "מהר"י אסאד" (אה"ע קכ"ט). נפטר בשנת תרמ"א.

(תולדות היהודים בל.ס. מיקלוש לא. הרצוג ע' 258).

כ"ה

לחיות גם את נפשו וצדקתו או מלך או מלך לא יוכלו להשיג את נפשו
מחיה למטה גדולה להקדש החיות או לאו אלא להקדש לה' אלא להקדש
בניית נפשו להקדש יהיה להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'
יחידים מוכר. להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'
לה' יחידים מוכר. להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'
להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'
להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'
להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה' אלא להקדש לה'

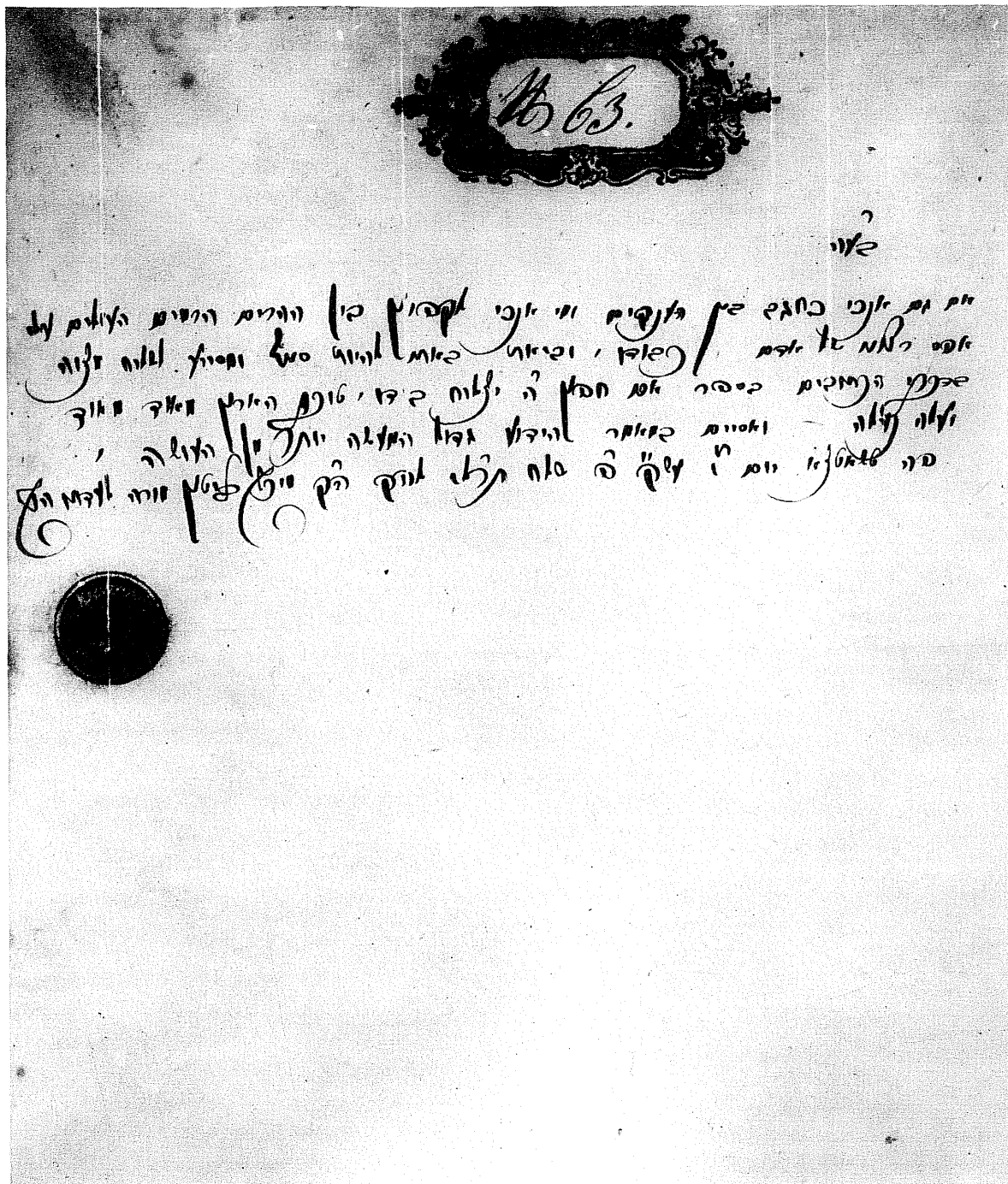
בע"ה

להיות גם אני נטפל לעושי מצוה לא אוכל למנוע א"ע מלבוא בשורותיים אדברי הגאונים אינם צריכין חיוק שמצוה גדולה להביא הרוחה ליושבי ארץ הקדושה תוב"ב, שיהי' להם אחוזה באה"ק בקניית נחלות שדה זכרם וה"ה הרבני המופלג ר' מו"ה ישראל שלום מתושבי עיר הקדושה ירושלים תוב"ב טרח ייגע להביא חתימת מהרבנים היושבים על מדין המסכימים לזה וע"י זה יבוא בע"ה לידי גמר לטובה לטובת אחב"י היושבים באה"ק ומצוה רבה להחזיק את הרבני המופלג הנ"ל שיהי' לו על ההוצאות על הדרך בכבוד כדי יאות לכבוד אתב"י ולכבוד הרבני הנ"ל א"י המדבר לכבוד ארץ הקדושה

פה ק"ק מיקלוש יום ב' כ"ג סיון שנתרל"ז ובעה"ח

ה"ק מנדל קירץ

היה תלמידו של רבי קאפל רייך בוורבאו. שלשים
ושתיים שנה כיהן כרב העיירה בטשאצה.
נפטר בן פ"ב.

בע"ה

אם גם אנכי כחגב בין הענקים ומי אנכי לקפוץ בין ההרים
הרמים העולים עלי, אפס רצונו של אדם כבודו, וביאת באתי
להיות סניף ומסייע לשליח מצוה בדברי הכתובים בספר אם
חפץ ה' יצליח בידו טובת הארץ מאוד מאוד יעלה נעלה —
ואסיים במאמר הידוע גדול המעשה יותר מן העושה,

פה טשאטצא יום ו' עש"ק פ' שלח ותרל"ז לפ"ק

ה"ק מיכל בליטץ מורה לעדתו הנ"ל

למד אצל בעל "ברוך טעם" בלייפניק, אצל רבי וואלף רפפורט בפאפא, וכן אצל רבי מרדכי בנעט.

ב"ה

טובה הארץ מאוד לקנות אחוזות נחלה בארץ מגורי אבותינו כמו שאמר הקב"ה ליצחק שכון בארץ גור בארץ הזאת אפילו תהיו גרים וכבר רמז לנו משה והארץ לא תמכר לצמיתות, כי לא מוכרתי אותה לשום אומה ממכר עולם כי גרים ותושבים אתם עמדי ואין לכם חיי עולמים רק ויגיע אדם ואין ואיך תקנו דבר לעולמים? אז לנו ב"י הבטיח ושתם לא ארץ אחוזתכם ואז אל משפחתו תשובו והנה תהיו קצת חילול שבת משום ישוב ארץ ישראל וע"י התאווה הגדולה שיהיה למטה יהי' גם התעוררות למעלה ככתוב אם תעירו וכו' עד שתחפץ והנה כתיב כי שחה לעפר (אי"י) נפשינו דבקה לארץ (ארץ ישראל) בטנינו ובזכות זה קומה עזרתה לנו ופדינו ובפרט עתה באלף השישי ע"י העת הזאת נאמר בשנת שש מאות שנה לחיינו נח נפתחו ארובות השמים ועת רחמים היא ועתה לכן כל המרחם על אבינו ארץ הקדושה ירוחם ותחזקתם וילקחתם מעפר הארץ כי הימים מסוגלים לכך כי עת מלחמה היא עת שלום. שלום שלום לרחוק ובזכות זה ולקרבו וה' ירחיב גבולכם כי ארץ צבי כתיב ועי"ז תתעורר איוה למעלה וזה שרמזו חז"ל מה צבי זה עיבו אחת וכו' כן ישקיף וירא ה' אל עמו ויקרב קץ הגאולה והנה הרבני המופלא הצדיק מ"ר ישראל שלום העוסק בזה המצוה יזכה לחזותו בבני ציון וירושלים ותנו לו חפצתו דרך כבוד.

יום ה' לסדר שלח לך אנשים להנאתך וכו' בשנת תרז"ל פה
זיללין יע"א

דברי תולעת ולא איש אדם להבל דמה המתגורר פה
 בק"ק זילליין והגלילות ועבד לתורה נמכר יוסף גרינבוים
 אב"ד הישראלי

48

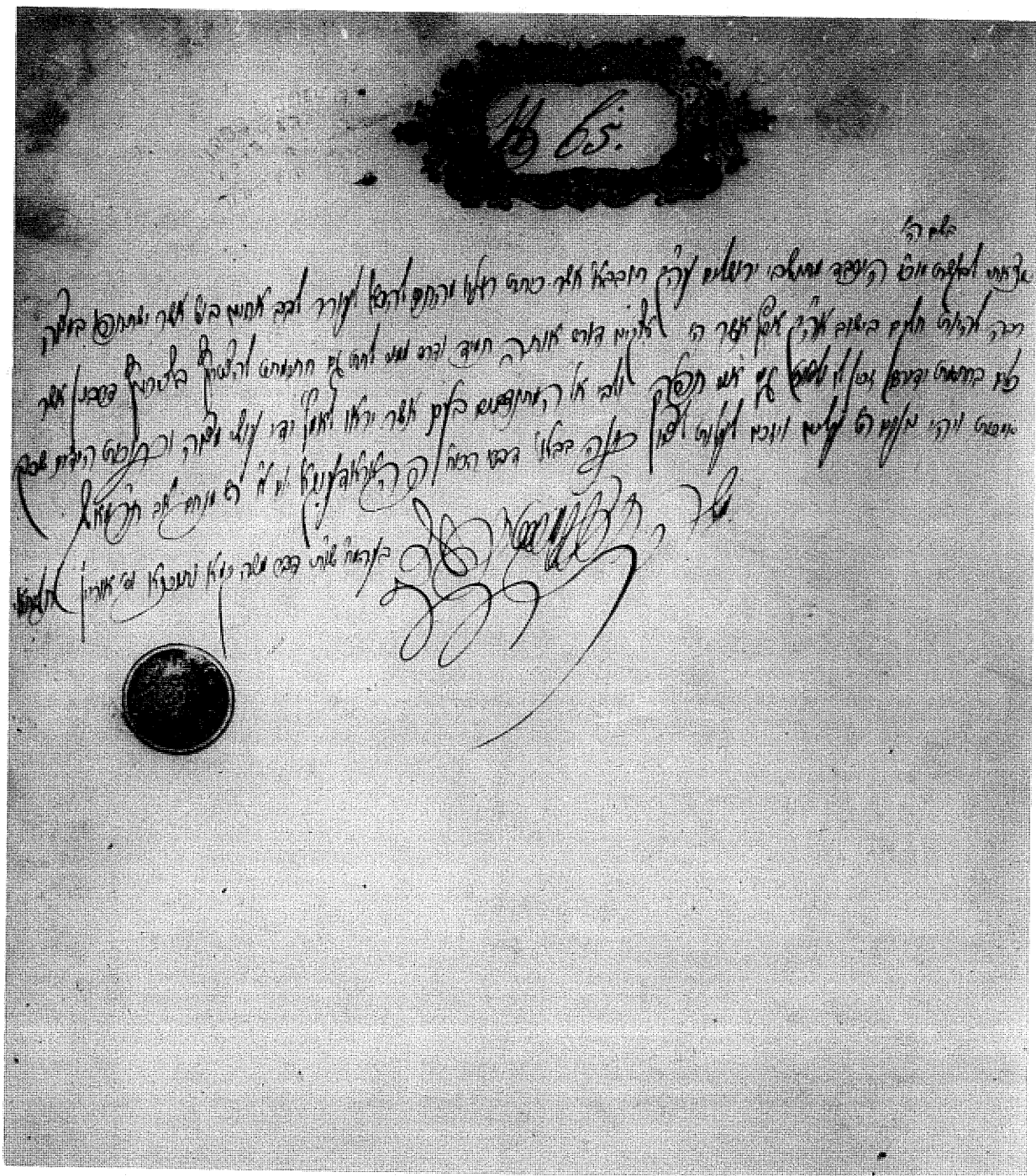
התייחס על צאצאי רבי יעקב לורברבאום, בעל "חוות דעת". פירסומו כגדול בתורה עבר את גבולות מקומו (הורודנקה שבגליציה). גם במדינות אחרות ביקשו את חוות דעתו בסכסוכים שנתגלו בין קהילות. במחלוקת המפורסמת שבמארמארוש סיגט, ערך בירור הלכתי, שתאם את דעתו של רבי פייבל מבורדשין, והדבר עשה רושם רב בזמנו. תשובותיו רוכזו בספר שו"ת "אורין תליתאי" ו"דבר משה", קמא ותנינא, וחידושיו על התורה בשם "הואיל משה". נפטר בשנת תרמ"ד.

("מצבת קודש" ליק. י. גרינוואלד)

בשם ה'

נמצאתי לבקשת מוכ"ז הנכבד מתושבי ירושלים עה"ק תובב"א אשר כתת רגליו מהתם להכא לעורר לבב אחינו בי"ש אשר ישתתפו במצוה רבה להיות חלקם בשוב אה"ק ארץ אשר ה' אלוקינו דורש אותה תמיד ודרש ממני לתת גם חתימתי להצטרף בצירוף דרבנן אשר כולם בחתימת ידיהם זכין לו ולעורר גם אני תפלה ולבי אל המתנדבים בעם אשר יראו לאמץ ידי עושי מצוה וברוכות הידים שכך סומכות ויהי נועם ה' עלינו ויזכנו לעלות לציון ברנה בב"א דברי הכו"ח פה האראדענקא יע"א יום א' ה' מנחם תרואל (תרל"ז) לפ"ק

משה תאומים בעהמ"ח שו"ת דבר משה קמא ותנינא וספר אורין תליתאי

נולד בשנת תקצ"ו. חתנו של רבי משה תאומים, רבה של הורודנקה. כתב מאמרים תורניים, ביאורי-מקראות, וגם חי' דושים בש"ס "המגיד" וב"בית התלמוד". חיבר ספר "ישדה ירושלים". נפטר בשנת תרע"ד.

בעה"י

מי יעצור בעד רגשי הנפש אל דבר תכספנו? ואם אעצור אנכי בעד תשוקת נפשי אל הרעיון היקר מן ישוב ארץ ישראל, כי יצא לפעולת אדם? האמנם אדע כי לא אל דברי ייחלו ולא אל אשר יסבו אופני מחשבותי יביטו בני האדם, ואולם לא זאת מגמתי, ומטחוי מטרתי, אכן! רע הוא באנוש לא יוכל לכלכלהו בעוד יהמה בקרבו עדי יוציאנו לעיני זולתו, אמרתי אדברה וירוח לי.

בעיני לקנות נחלת שדה וכרם ולעבוד אדמת ארצנו הקדושה הוא רעיון יקר מאוד נעלה ומי יתן והיה עם לב גבירי וקציני בית ישראל אשר רבים מהם יפזרו הון בעד כל הבל ובעד כל חמדת התבל. מי יתן והיה עם לבבם זה גם לשחד מכחם בעד המפעלה המהוללה הזאת. מי יתן והיה עם לבב כל א' מאתנו לעורר חד את אחד ואיש אל רעהו יאמר חזק למען לבצע את המעשה המאשרה הזאת, מי יתן וכל צורי המשפט והתנגדות הדעות המונחים לרגלי תוצאות הדבר הזה, לאפס ותהו יהיו, או אז יבקע כשחר נוגה הצלחתנו ולישראל יהי אור!

אין ביכלתנו והשגתנו המצערה לדעת ולהשיג אם עליית הרבה מאחינו לארץ הקדושה תהי' ראשית לפדות נפשינו כאשר רבים וכן שלמים שמו בחקירה זאת עיניהם וגם החברה היקרה ישוב א"י במאמריהם בראש התכריך הזה להראות מדברי חז"ל אשר רק באמצעות ראשית פעולתנו והתעוררתי תינו לעבוד אדמת הקודש גאולה תהיה לנו אחרי זאת, כי כאשר נמצא לזה עדים הרבה בדחז"ל ואשר גם אני אוסיף להביא ראיה גדולה (מסנהדרין פ' חלק) אמר ר' אבא אין לך קץ מגולה יותר מזה שנאמר (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופיכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. ופירש"י כשתתן א"י פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ עכ"ל ועיי' ביחז' שם כל הקאפיטל, כן לא יבצר מלהביא עדים גם להיפך אשר מהחל ועד כלה תרום קרן ישראל וארצו רק בדרך נסי לבד. ומאמרים כאלה ימצא הקורא בדבריהם בכל צעד ושעל. ונוכל למצוא בדבריהם גם כעין מכריע לבי הדעות

כחיה

מי יקרה בלב רגשי הנפש אל דבר תכספנו? ואם אעצור אנכי בעד תשוקת נפשי אל הרעיון היקר מן ישוב ארץ ישראל, כי יצא לפעולת אדם? האמנם אדע כי לא אל דברי ייחלו ולא אל אשר יסבו אופני מחשבותי יביטו בני האדם, ואולם לא זאת מגמתי, ומטחוי מטרתי, אכן! רע הוא באנוש לא יוכל לכלכלהו בעוד יהמה בקרבו עדי יוציאנו לעיני זולתו, אמרתי אדברה וירוח לי.

בעיני לקנות נחלת שדה וכרם ולעבוד אדמת ארצנו הקדושה הוא רעיון יקר מאוד נעלה ומי יתן והיה עם לב גבירי וקציני בית ישראל אשר רבים מהם יפזרו הון בעד כל הבל ובעד כל חמדת התבל. מי יתן והיה עם לבבם זה גם לשחד מכחם בעד המפעלה המהוללה הזאת. מי יתן והיה עם לבב כל א' מאתנו לעורר חד את אחד ואיש אל רעהו יאמר חזק למען לבצע את המעשה המאשרה הזאת, מי יתן וכל צורי המשפט והתנגדות הדעות המונחים לרגלי תוצאות הדבר הזה, לאפס ותהו יהיו, או אז יבקע כשחר נוגה הצלחתנו ולישראל יהי אור!

אין ביכלתנו והשגתנו המצערה לדעת ולהשיג אם עליית הרבה מאחינו לארץ הקדושה תהי' ראשית לפדות נפשינו כאשר רבים וכן שלמים שמו בחקירה זאת עיניהם וגם החברה היקרה ישוב א"י במאמריהם בראש התכריך הזה להראות מדברי חז"ל אשר רק באמצעות ראשית פעולתנו והתעוררתי תינו לעבוד אדמת הקודש גאולה תהיה לנו אחרי זאת, כי כאשר נמצא לזה עדים הרבה בדחז"ל ואשר גם אני אוסיף להביא ראיה גדולה (מסנהדרין פ' חלק) אמר ר' אבא אין לך קץ מגולה יותר מזה שנאמר (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופיכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. ופירש"י כשתתן א"י פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ עכ"ל ועיי' ביחז' שם כל הקאפיטל, כן לא יבצר מלהביא עדים גם להיפך אשר מהחל ועד כלה תרום קרן ישראל וארצו רק בדרך נסי לבד. ומאמרים כאלה ימצא הקורא בדבריהם בכל צעד ושעל. ונוכל למצוא בדבריהם גם כעין מכריע לבי הדעות

[illegible]

פה האראדענקא ג' לסדר למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו.

פי המדבר אפרים זילבר בלאא"מ מו"ה פנחס ז"ל

254 ; אסיפת קטוביץ, הוצאת ליבל טויבש)
 ("תולדות חיבת ציון" לציטרון ע' 251—

כ"ד המדבר בצדקה טהאָרן טו"ב תמוז תרל"ז

יהודה ליב בהגאון מ"ו צהירש קאלישער זצ"ל

נעמי

בית

כבדה נעמי שבתה אביהא אהרן

ברר שבתה

הכנת לך לכתוב חסדו מי רעם ומוציא הלכטים, אולי לך דרכו של אהרן לכתוב לכתוב, כפי שאת
בא עליך אהרן ללך ואסלה, חזר וגבר לו אהרן המבורך והוא אהרן ומוציא פתח לו, אולי הכותב אהרן
דרכו של בוראני לפתח בלילה ולקבל לידים בשבעה א, כהנאני בקצתו להמשיך ללא רחמי שבת
אני יבוא לעשות לך : -- כך אמר הקב"ה לאהרן אהרן בניסיון, דרכו ה' במשפט, ולו
ה' מברק לו מוס לבוב, כיון שמתכוון למלכות שמתכוון לחיות, המתכוון לעתידים, למשפחה

תפגור ברחוק : (לכתוב שבתה שבת)

כל דוראד

בניסים האלה גבורה אדורפה של פועל מזהר ופלאות נסיון

כעט כי נגלה כבוד ישראל כי לא יכלו להמשיכו ה"ו, ע"כ חכס עבדך מעבדך לכתוב את המלך
לפניך כפולו ולרע ישראל מלכך גדול המלכות אהרן לעשו כי פתח לו ה' שבתה הקדוש להמשיך

היך נחלה אבותינו

למקן ברות חבורים נמוס ללכר מלכות המכרעת כל המלכות, ולא יענה שמתם ואלו אהרן ללכת
ישים ועבדך יתן ופרח ושב אהרן יענה לוין מן המלך לעמוד קום האומות בלוב

אחרי"ל אל המעשה הזאת מלכך כי כפר ואלו ספרים בקדושות לעמוד קדושת אהרן מעד נחמי
למען יחדיו הפנים מוס, ע"כ חזקת חל לקחת בקול אלהים ישראל קדושת אהרן ואלו אהרן
לכל לפרות ברות לפע ה' ויחזקת למד יסוד זיון ע"י קדושת אהרן

יסוב לך דקדקוסה

התורה (ספר) מה גם נטה אשר לעצמו פקוח נפש הוא לרבותו ישראלי, והוא המעלה
יחולת עולמים שאלי יקפץ ויאמר קר מאשר יא' מבואר מפיו ספרים ועופרים ובאשר יא'ר
אפי ב"ר הדול עשה מעשה עמך השופטים אשר כימיו כמובא לקמן, -- ומעשה שימו
על לב עת לעשות לה' השוה תורתך להניח כל התורה וכל המצוות להשלים פניכם דרך ארציכם
ותפנו מכל הפניות, וחכם לב יקח חכימה מאזה בשעמה שאלו את שלום ורושלים אמות
ובשלומה יה' לבם שלום וברכה עד עולם והכל לפי רוח המעשה, ובכל הדבר הזה ימלאו יה'

מכתב העזרה של הרב ראשון לציון!

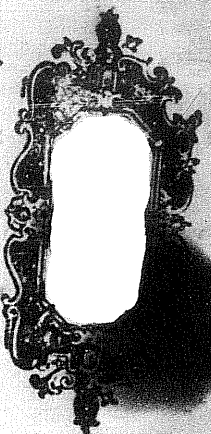
אערכה לפני קרח המשביל בקרב קוטב המערה היחל מן רחביו, רבות המעלות העמוה'
מפעולת חברתנו לעבודה הארץ:

לנאון ולתפארת הוא לעם ישורין אשר לאהבת ארץ אבות יירשון, וכי נופלים אנחנו מכל
על העמים אשר דמו ורבושם כאשם נחשב לנו נגד אהבת ארלם ועמם; שמו נא על
לב מה שבו אנשי איטאליאן עם פולין מדינת אוגרוין אשר השליכו נפשם מנגד כמפס ויהבם
נגד אשה דק יעוהו רוח השאש עבור שם **נחלת ארלם**, ואנחנו בני ישראל אשר הארץ
המפוצלת משום כל הארץ היא לנו למורשה ארץ אשר מכל יושבי תבל קדוש יאמר לה והיא ארץ
טהרה ונפיש יד לפה ועה' כאש אשר אין רוח בו הלא כבינו בעני נפשינו אס כל העמיות
נבאו רק לנפשותם; ואנחנו לא לבד כבוד אבותינו אך כבוד ה' י"ת, אשר בחר באין אזה לעומת
לו ארזה נדרש, ולאו בחול ולא כבא עולה רק בשדכים הוהב אשר לשדי ישראל, קדן שוער
כאחות נחלתנו תצמיח לעשות מדברה בעני ועסקים חרבותיה על שם שרקל פלגה:

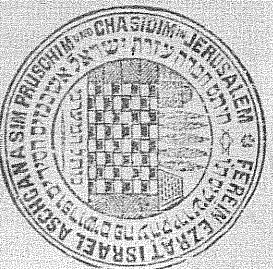
חיבים אחרנו לעזור לאחרי הדדים שמה הענופים ברעב וכל השלוח לא יעפין למו
לנחיות נפשיהם ועוליהם ידעשו חבון אפפתה ואך בואת נמאל מוור להם בתה להם
לזר ארמיה לזוה ארץ שוקקה ויה' **נהנין מניע כפס**:

שוכל לזייס מצות התלויות בארץ אשר חלק גדול מתרבי מצות בלונה והמחשבה
לקרומה לא נושג למעשה אס יש לאל ידנו לעשותם, וכל המוחזק לזה מכספו יש לו חלק
מצות, ובשוקף בארמיה קודש:

המאלה אשר ניקולאך הוא מסילה לארצנו נאמב לגאולה העתידה בכחוב בספר
בראית נבחות, שבאולת ארץ חולה גאולה שראל כב"א, וכן מבואר בספר עיר מקלט
וההנהגה פ' בהר על פסוק והארץ לא תמכר למיתות, וז"ל מהרמ"ש כתב שבגאולת הארץ
היא גאולת פניו ונשימתו תלוי שעיניו, ובאף כל מה שוכל לעשות לארץ הן בנפשו והן

מוזרים אחינו ח"מ היות אמות ודרך ארצנו אח כל הכמות לחיים בירשלים ת' ניר השלח
 דחמנא כמנו בן הלא מבקש שלום ישראל וירושלים ת' לשם שמים והנה נפש
 כמנו לרפוק על בתי המינים בני נציבים זרע אברהם העברי אשר ה' אלהינו על סמנו ונפש
 ואבנו ובני כד' לחוק אמונתנו ית' ומרתו בכל העולם, וכן הרב ש"ר שלום הזה המשיגל -
 כעז"ס לעשות חבורת ישוב הארץ הקדושה לכל הדנים וראים לזר בארץ לאון להם בחיים
 והארוה וקרקעות לחיות הארץ להם ולבניהם על עולם כד' לקיים מצות התלויות בארץ וכפרנו באר
 ראנו שהרב ש"ר שלום בא בעתו ובזמנו, שבבר נחמנו רחמי וחמיו המקום עלנו שמתול יריה עומק
 ראשו לכל מי שיראה מכל עט ועט לחיות ולנצח, וכבר קנו כל מלכא אירופי, ומס אגיש -
 לאכסין ונפתח ונפתח קבוצי הון רב ע"י וכבר קנו ועשו קאלאטע, ולמה גרע ארצנו ולמה גרע
 מן המלחמות רמל, ע"כ לאו קין כנו סמנא בדרך הלאו כל האש אשר לו עמוד אברון
 בארץ וה' ית' ית' כלבי להשיג טור להשיג פדות לארצו ועמו, נדי יאנו יאנו כלנו יפחיו כלבי
 כננו כנו כרמים - נאס החומות לנכדו ה' ותמו עמו ונחלו בערב כל החכמה

עזרת ישראל ח"י
 נאס, אהרן אשכנזי
 וניס, בערש גושים
 ונאס, מירל בהמנוח מ' דוב

ב"ה

רחמי"ו, ש"ר כל ישראל ח"י עולם, וחי ראשית ורשנים, כבני כבדו ח"י עמו ומנוי רד
 כראוס השוב, וכלאין האולא שלומם ועומם, ומשילתי קבץ לה' חזיר פה ניר קרשע ור
 ויחלם חבנה ותכונן כב"א, ועב המחזיקים נדעו פה שאלא ה' משאלות לבס לעוב -
 כלמעריה' ימער לעולא, לנכות בות קרשעו ותפארחעו מר' כל ראשא עמאל רחמי
 עמאל חתקין כמ"ס חזק"ק באר"ר ובמ"ס, ביום וראש ה' נדח: ישראל פנסי, ויחל כ הדס
 לבדו לב וסחב לעצמותי' ובטוחים ארצו כה' שבימנו יה' האלה כל ישראל ונען במחזיק
 ריינו בות ה' בות המלך כה מעמור העבר העבר' על כל אשר כסס ישראל כונה סמאפה ישע
 כעל יוס ובפרט אנה זלם, כי יאב ה' לעזרע - לעוב כחברש על אבתיך:
אשר אהרן משה פיריאל ח"י ונ"י ית' אמן פ"ר

אזלה הבאים על החתום! הבאים מקלוגים מלמד הנשואים למחות הנחבאים על הכליו

מפחד ישישני צי כנודע — והנה אנחנו מן החתומים על המכתב הנדפס

מקץ ס' דרישת ציון, ולץ עוד קטן מקבלים עליו ועל ארענו לקיים כל מצות התלוות בארץ
וגם קיש את רעהו יעזוח כל אחד משלנו יעבוד עבודתו ועבודת חברו הח"ח אשר יבקש
לחיות יושב בארץ השורא בזמנו וישכבר, וכזה יהי שבר לפעולתנו, ולכל המחזיקים ראל
מטרתנו לקיים צו ובהם אשר יכנס בעוה"ז וצוב לכם לעוה"ב, שמו זמנון בלחתך וישכר
באלוץ עזי תבנה ותבנון אהל בת ציון, נכון יהי הר בית ה', במהרה ביימו, **ראמן,**
נאס, יעקב הסמן.

ונאס, צפני שטיינבורג גר"ז,

ונאס, אברהם בן אברהם גר"ז,

ונאס, יצחק ברוך סאחאראווי גר"ז,

ונאס, יעקב צמח מקדמוני,

ונאס, יהושע בן אהרן מומאלדענע,

ונאס, אברהם קראוויץ,

ונאס, אבא דוד הלוי סג"ל הורוויץ,

ונאס, אלטער קרויז,

ונאס, ראובן בן אברהם קאפול,

ונאס, יצחק בן ר' שמאל-קאטמאניץ,

ונאס, זאב בן יהודא מוצאניץ,

ונאס, יעקב משה במה"ר אברהם צבי הכהן, ונאס, אברהם דוב חיים ביר שבי סג"ל,

ונאס, יעקב ב"ר שמואל מוולנאך,

ונאס, יצחק במו"ה יהודא,

ונאס, דוד ב"ר יוסף הלוי לפסיץ,

ונאס, יצחק ב"ר צבי מויער מאיסענער,

ונאס, ארי' לוי ב"ר חיים הלוי,

ונאס, נחמן יעקב ב"ר ארי' יהודא הלוי,

ונאס, יצחק בער ב"ר יהודא לוי גלזיה,

ונאס, אהרן דוד האלן מוולנאך,

ונאס, חיים ב"ר יעקב אלטו,

ונאס, יהושע הלפמאן,

ונאס, אברהם לוי ב"ר ישראל,

ונאס, אברהם ב"ר דוד היטענמאן,

ונאס, זמנו ב"ר אברהם טאנמאך,

ונאס, בייניש ב"ר משה גורף,

ונאס, מנחם ב"ר דוד בורמאן,

ונאס, חיים משה ב"ר בנימין בייניש ג"ס,

ונאס, מויכל ב"ר דוב העטענמאן,

ונאס, יעקב בלעכער,

ונאס, חיים ב"ר ארי' לוי טערשאווסקא,

ונאס, יהודא לוי ב"ר יעקב,

ונאס, זמנו ב"ר יהודא הלוי טאקער,

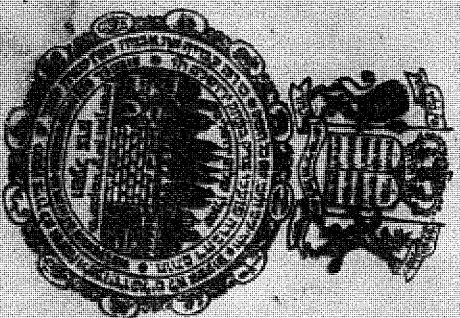
ונאס, שלמה בן ישראל, משינאן,

ונאס, אלטער ב"ר חיים הלוי וואלנאן,

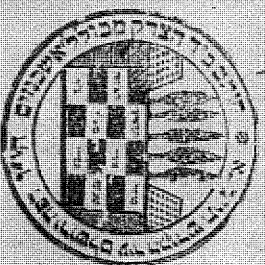

בס אמתו ובנפשו על האזור לעול ברק הקודם!

נאס, מרדכי ב"ר רוד סטל נגר,
נאס, זלמן ב"ר אברהם נגר,
נאס, יהודה ב"ר משה אבו סג'ל,
נאס, משה ב"ר שמעון נגר,
נאס, יעקב יהודה ב"ר משה אברהם,

אמתו בד"ל הח"ס המנו בארץ ולקיים את כל המצוות בדבר מצות יאס א"י
ולאשר ולקיים אמונות חתומות הנ"ל באשר היה לפניו, וע"י בארץ על החתומות
בין כפל לעבור לעד **צדוק וזמנא** לעד פשוט ידועים חובבים
נאס, ב"ר יהודה לוי נגר הא"ש"א"ד דנולת אבנאים פעו"ק,
נאס, שאול בנימין הכהן אהוד' דב בראשיתאיון ופעם מד"ד פה,
נאס, אלעזר לוי נגר הכהן,

מבואים הבע"הח על האמור מעבר לדרך זה!

וגאס, משה שלמה ב"ר יהושע מ"מ, נאס, משה אהרן טעמאן,
 וגאס, מאיר בן יעקב קאפול טאקער, נאס, שרצל ב"ר אברהם ארי' ל"ב,
 וגאס, לב הירש פלעכער, נאס, ישראל יהודא,
 וגאס, שמואל צבי בן ישראל יהודא, נאס, משה ארי' בן אלעזר טעפער,
 וגאס, צבי וואלף בן משה אהרן מברסק, נאס, פנחס בלאזא אפרים אמן בדרב,
 וגאס, משה בן צבי וואלף מברסק, נאס, יונה במו"ה חלאווע פארבער,
 וגאס, אברהם ב"ר יוסף מוקאמין, נאס, יעקב משה בן יעקב חייט מפיטק,
 וגאס, אברהם יעקב ב"ר משה, נאס, מאלץ הי"ת ב"ר יעקב יצחק יצחק,
 וגאס, דוד ל"ב ב"ר צבי לאיכענער, נאס, אלעזר ב"ר משה מאלענער,
 וגאס, זלמן ב"ר צבי לעווין, נאס, אהרן ב"ר סערל,
 וגאס, יוסף בן יעקב דוב נגר, נאס, דוד הלוי פפילענער,
 וגאס, שמואל בן יעקב וואקע, נאס, ארי' ל"ב ב"ר דוד פלעכער,
 וגאס, מרדכי פנחס"מ ירושלמי, נאס, חנה ב"ר מאיר חיים ליזינבערג,
 וגאס, מרדכי ב"ר זכרי' ז"ל נגר, נאס, יהושע יוסף מרענע,
 וגאס, מאיר חיים בן מייכל א"ב, נאס, יעקב מרדכי ב"ר אברהם גר"צ,
 וגאס, יעקב ב"ר אברהם ב"ר, נאס, בילל צבי בן יעקב מווער מאיפסער,
 וגאס, יעקב ב"ר עזריאל חייט מפיטק, נאס, פייבוש ב"ר אבן ג'על בעדער,
 וגאס, נח בן מנחם מענדל זורף, נאס, משה ב"ר יוסף גאלדסאן,
 וגאס, אברהם ב"ר יעקב ב"ר, נאס, שמואל זעליג ב"ר חר,
 וגאס, אברהם גאלדעבערג, נאס, ארי' ל"ב ב"ר חיים דוד סגל,
 וגאס, ארי' ל"ב ב"ר אלעזר בארסאיי, נאס, משה ב"ר ל"ב ב"ר מוקאמין,
 וגאס, אלעזר בארסאיי בן מתתיהו, נאס, אלעזר יעקב ב"ר שמואל, חייט,
 וגאס, יהושע יוסף ב"ר אהרן, נאס, אברהם משה בן יעקב דוד מוקאמין,
 וגאס, שמואל ב"ר יעקב, נאס, לפע מאיר בן יעקב מוקאמין,
 וגאס, שמואל ב"ר יעקב, נאס, דובער בן יהודא ל"ב הלוי הורוויץ,
 וגאס, משה ב"ר שמואל, נאס, אברהם יהודא ב"ר שרצל חייט,
 וגאס, מאיר צבי ב"ר ראובן הכהן, נאס, אברהם ב"ר מאיר ל"ב,
 וגאס, נחמני ב"ר יחזקאל, נאס, יוחאל ב"ר אמן יצחק הכהן,
 וגאס, אהרן חיים ב"ר יצחק, נאס, אהרן זאב ב"ר יצחק,

